

Není určeno k veřejnému šíření, nedokončený text. Vyjde tiskem v roce 2006

Ivo Telec

Pavel Tůma

Přehled práva duševního vlastnictví

Česká právní ochrana

Ochranné známky a jiná práva na označení

2

Obsah

<i>Předmluva</i>	7
KAPITOLA PRVNÍ	
<i>Přehled práva duševního vlastnictví a jeho ochrany v České republice</i>	9
<i>Vzdělávací cíl</i>	10
<i>Výběr cizojazyčné právní literatury</i>	10
<i>Výběr cizojazyčně publikovaných soudních a správních rozhodnutí</i>	13
I. PŘEHLED ČESKÉ ZÁKONNÉ ÚPRAVY PRÁVA DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ	14
A. Všeobecně	14
B. Autorská práva	18
1. Pojem autorského práva	18
2. Pojem díla a subjektivního autorského práva	20
3. Obsah autorského práva	28
4. Smluvní právo	32
5. Zákonná omezení autorského práva	34
6. Ochrana investice do vytvoření díla	35
7. Zvláštní ochrana počítačových programů	37
8. Zvláštní ochrana audiovizuálních děl	39
C. Práva s autorským právem související	40
D. Kolektivní správa práv	41
E. Patenty a užité vzory	44
1. Patenty	44
2. Užité vzory	47
F. Průmyslové vzory	48
G. Topografie polovodičových výrobků	49
H. Práva k odrůdám rostlin	50
I. Ochranné známky	50

J. Obchodní firma	52
K. Označení původu a zeměpisná označení	53
L. Obchodní tajemství	53
M. Know-how a důvěrné informace	54
N. Zlepšovací návrhy	55
O. Vědecké objevy	55
II. PROSTŘEDKY PRÁVNÍ OCHRANY DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY	57
A. Ústavněprávní ochrana	57
B. Soukromoprávní ochrana	58
1. Negatorní nárok	59
2. Odstranění následků nebo zničení zboží	59
3. Informace o původu výrobků	60
4. Morální nebo peněžité zadostiučinění	60
5. Náhrada skutečné škody a ušlého zisku	61
6. Nároky z bezdůvodného obohacení	62
7. Určovací rozsudek	63
8. Zveřejnění rozhodnutí	64
C. Trestní ochrana soudní	65
1. Trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi (§ 152 trestního zákona)	65
2. Trestný čin porušování průmyslových práv (§ 151 trestního zákona)	67
3. Trestný čin porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu (§ 150 trestního zákona)	68
4. Trestný čin nekalé soutěže (§ 149 trestního zákona)	69
D. Trestní ochrana správní	69
1. Přestupek na úseku kultury (§ 32 přestupkového zákona)	70
2. Přestupek porušování průmyslových práv [§ 33 odst. 1 písm. a) přestupkového zákona]	70
3. Přestupek neoprávněného užívání obchodní firmy nebo zaměnitelného označení [§ 33 odst. 1 písm. b) přestupkového zákona]	70

E. Ochrana podnikatelského prostředí	71
F. Ochrana zahraničního obchodu	72
1. Padělky a nedovolené napodobeniny	72
2. Žádost o přijetí opatření na hranicích k zabránění porušování práv	73
3. Zničení zboží nebo jeho vyřazení z obchodování	74
G. Ochrana duševního vlastnictví prostřednictvím spotřebitelského práva	74
H. Nekalá soutěž	76

KAPITOLA DRUHÁ

<i>Ochranné známky a jiná práva na označení</i>	77
<i>I. DRUHÝ PRÁV NA OZNAČENÍ</i>	78
A. Ochranné známky	78
1. Pojem a funkce	78
2. Zvláštní kategorie	79
B. Podniková označení	79
1. Pojem a funkce	79
2. Zvláštní kategorie	81
C. Doménová jména	84
D. Názvy (Tituly)	85
1. Pojem a funkce	85
2. Zvláštní kategorie	87
E. Označení původu a zeměpisná označení	87
F. Jména	88
G. Jiná označení	90
<i>II. ZÁKONNÁ ÚPRAVA A JEJÍ VNITŘNÍ SOUVZTAŽNOST</i>	91
<i>III. PODMÍNKY OCHRANY</i>	93
A. Ochranné známky	93
1. Formální náležitosti	93

2.	Obsahové náležitosti	95
B.	Podniková označení	100
1.	Formální náležitosti	100
2.	Hmotněprávní náležitosti	101
3.	Povinnost užívání a důsledky jejího porušení	102
4.	Právo přednosti	103
5.	Ochrana zahraničních podnikových označení	103
C.	Doménová jména	103
D.	Názvy (Tituly)	104
1.	Formální náležitosti	104
2.	Hmotněprávní náležitosti	104
E.	Označení původu a zeměpisná označení	104
1.	Vnitrostátní úprava	104
2.	Nařízení Rady (EHS) č. 2081/92	105
F.	Jména	105
G.	Jiná označení	105
IV.	<i>VLASTNICTVÍ, PŘEVOD , LICENCE</i>	105
A.	Ochranné známky	106
B.	Podniková označení	108
C.	Doménová jména	109
D.	Jména (Tituly)	109
E.	Označení původu a zeměpisná označení	110
F.	Jména	110
G.	Jiná označení	110

V. ZTRÁTA OCHRANY	110
A. Ochranné známky	111
B. Podniková označení	112
1. Legální příkaz užívání	112
2. Protiprávnost označení	112
C. Doménová jména	112
D. Názvy (Tituly)	113
E. Označení původu a zeměpisná označení	113
F. Jména	113
G. Jiná označení	113
VI. STŘET SE STARŠÍM OZNAČENÍM A ROZSAH OCHRANY	113
A. Starší ochranné známky	114
B. Rozsah ochrany	117
VII. PROSTŘEDKY OCHRANY A NÁROKY Z PRÁV NA OZNAČENÍ	118
A. Nároky z porušení práva	118
B. Procesní prostředky	120
1. Nalézací soudní řízení	120
2. Předběžná opatření a zajištění důkazu	121
3. Řízení před úřadem průmyslového vlastnictví	121
4. Trestněprávní ochrana	123

Předmluva

Před třemi lety vyšla první část Přehledu práva duševního vlastnictví. Věnována byla lidskoprávním základům a zvláště smlouvě licenční. Po jisté doby má čtenář v rukou další část, která navazuje na předchozí. Hlavním určením tohoto, můžeme říci volného souboru, je jeho využití při vysokoškolském právnickém vzdělávání. Tomu je také podřízen obsah textu.

Brno, Morava, zima 2005

I. T.

Seznam zkratk

Jud. ESD	Judikatura Evropského soudního dvora, (soukromá sbírka)
KOS	krajský obchodní soud
KS	krajský soud
MS	městský soud
NS	Nejvyšší soud
NS ČSSR	Nejvyšší soud Československé socialistické republiky
NS SSR	Nejvyšší soud Slovenské socialistické republiky
SD	Soudní dvůr Evropských společenství
Sb. rozh. NSS	Sbírka rozhodnutí Nejvyššího správního soudu
Sb. rozh. a stan.	Sbírka rozhodnutí a stanovisek
ÚS	Ústavní soud

KAPITOLA PRVNÍ

Česká právní ochrana

Vzdělávací cíl

Po prostudování toho textu máte:

- získat základní přehled o české hmotněprávní úpravě práva duševního vlastnictví
- být seznámeni se základními prostředky české ochrany tohoto práva
- být schopni aplikovat nabyté teoretické poznatky na základní právní situace a praktické případy
- získat povědomí o cizojazyčné literatuře zaměřené na problematiku práva duševního vlastnictví v České republice k využití při mezinárodním styku
- být schopni využít znalostí nabytých při výuce jiných hmotněprávních či procesněprávních odvětví, a to pro účely ochrany práva duševního vlastnictví

Výběr cizojazyčné právnické literatury¹

Anonymus: Czechoslovakia: Introduction of Utility Model Protection. *International Review of Industrial Property and Copyright Law (IIC)*. Roč. 24, 1993, č. 2, ss. 291 – 292. *Anonymus:* Tschechische Republik – Neues Markengesetz. *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler Teil.* (GRUR Int.). Roč. 45, 1996, č. 2, ss. 169 – 170. Trademark Act passed on 21 June 1995. *Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž*. Roč. 1, 1995 č. 2, ss. 46 - 80. *Baum, A.:* Schallplattenkonzerte im Rundfunk nach tschechoslowakischem Recht. *Schaffen und Wettbewerb*. Roč. 8, 1935, č. 5/6, ss. 98 – 101. Dokončení: *Schaffen und Wettbewerb*. Roč. 8, 1935, č. 7/8, ss. 125 – 130. *Bodewig, T.:* Tschechien – Umfassende Neuregelung und Modernisierung des tschechischen Urheberrechts. *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler Teil (GRUR Int.)*. Roč. 49, 2000, č. 7., ss. 652 - 653. *Bohata, P.:* Tschechische Republik: Die Firma und das Handelsregister nach der Novelle des HGB. *Wirtschaft und Recht in Osteuropa (WiRO)*. 2001, č. 5, ss. 146 – 154. *Čermák, K.:* Common Problems of Intellectual Property Enforcement in the Czech Republic. In: *Intellectual Property Rights in the Czech Republic*. Praha: EuroForum, 1993, část č. 14. *Dietz, A.:* Das Neue tschechische Urheberrechtsgesetz – ein europäisches Spitzenprodukt. In: *Sonderdruck aus Recht im wandel seines sozialen und technologischen Umfelds*. Festschrift für Manfred Rehbinder. München: C. H. Beck, 2002, ss. 215 - 232. *Dietz, A.:* Intellectual Property and Desocialization in Eastern Europe. *International Review of Industrial Property and Copyright Law (IIC)*. Roč. 25, 1995, č. 6, ss. 851 – 872. *Drahos, P.:* Intellectual Property and Human Rights. *Intellectual Property Quarterly*, Roč. 3, 1999, č. 1, ss. 349 - 371. *Eck,:* Neuerungen im tschechischen Urheberrecht. In: *Jahrbuch für Ostrecht*. 1999, č. 39, ss. 97 a násl. *Gurry, F.:* Resolving Intellectual Property Disputes through Arbitration and Mediation. In: *Intellectual Property Rights in the Czech Republic*. Praha: EuroForum, 1993, část č. 17. *Hajn, P. – Loebl, Z.:* The Czech Republic. In: *Ruijsenaars (ed.): Character Merchandising in Europe*. Boston – London – Hague: Kluwer Law International, 2003, ss. 61 – 80. *Hajn, P. – Telec, I.:* Czech Republic. In: *Lange, P. (ed.): International Trade Mark and Sign Project*. München: C. H. Beck, v tisku. *Hajn, P.:* „Skeleton-Key Program“ and Protection Against Unfair Competition. *Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž*. Roč. 1, 1995, č. 1, ss. 58 - 68. *Haupt:* Zur Novellierung des Urheberrechts, insbesondere zur Einführung einer Kassettenabgabe und Ausleihantieme in der CSFR. *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler Teil (GRUR Int.)*. Roč. 41, 1992, č. 1, ss. 41 a násl. *Hermann–Otavský, K.:* La réforme du droit d'auteur en tchécoslovaque. *Bulletin de droit tchécoslovaque*. 1926, č. 4, ss. 107 - 129. *Chromeček, M.:* New Czech Trade Mark Act. In: *Intellectual Property Rights in*

¹ Vzhledem k tomu, že literatura v českém jazyce pojednávající o právu duševního vlastnictví v Česku je v odborných kruzích poměrně známá, běžně dostupná a v dnešní době již relativně rozsáhlá, bude v této kapitole odkazováno převážně na cizojazyčnou literaturu pojednávající o českém, popř. i o slovenském právu duševního vlastnictví. Důvodem pro tento postup je především snaha o seznámení odborné veřejnosti, a to i zahraniční, s tímto druhem literatury, o která není vždy běžně přístupná. Dalším důvodem spočívá ve vzdělávacím procesu internacionalizace výuky práva.

the Czech Republic. Praha: EuroForum, 1993, část č. 2. *Jakl, L.*: Legal Regulation Within Industrial Property Protection in the Czech Republic. *Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž*. Roč. 1, 1995, č. 1, ss. 4 - 24. Opportunities and Challenges of Czech Industrial Property Rights Reform. In: *Intellectual Property Rights in the Czech Republic*. Praha: EuroForum, 1993, část č. 1. *Karel, P.*: Political, Economic and Legal Aspects of the Association of the Czech Republic with European Union. *Review of Central and East European Law*, 1997, ss. 205 a násl. *Knap, K. - Kordač, J.*: Letter from Czechoslovakia. *Copyright*. 1981, č. 9, ss. 248 - 262. *Knap, K. - Kříž, J.*: Czech Republic. In: Geller (ed.): *International Copyright Law and Practice*. New York - San Francisco: Mathew and Bender, Roč. I., 1996. *Knap, K.*: Aktuelle Fragen der Harmonisierung des Urheberrechts den Staaten den ehemaligen RGW mit dem Urheberrecht der Staaten der Europäischen Gemeinschaften. In: Schulze, M. (ed.): *Jahrbuch - Yearbook - Revue annuelle - Anuario 1992*. Baden-Baden: International Gesselchaft für Urheberrecht e.V. 1993, č. 8, ss. 71 a násl. *Czechoslovak Copyright*. *Bulletin of Czechoslovak Law*. 1980, č. 3/4, ss. 24 - 37. Die Entwicklung auf dem Gebiet der Immaterialgüterrechts in der Tschechoslowakei. *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht*. Internationaler Teil (GRUR Int.). Roč. 18, 1969, č. 3, ss. 79 - 87. Der Lizenzvertrag als ein besonderer Vertragstypus. *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht*. Internationaler Teil (GRUR Int.). Roč. 22, 1973, č. 6/7, ss. 225 a násl. Developments in the Field of Intellectual Property Protection in Czechoslovakia. *International Review of Industrial Property and Copyright Law (IIC)*. Roč. 1, 1970, č. 1, ss. 73 - 79. Die neue Tschechoslowakische Urheberrechtgesetzgebung. In: *Archiv für Urheber- Film- Funk- und Theaterrecht (UFITA)*. Bern: Verlag Stämpfli, 1965, ss. 313 a násl. *Droit tchécoslovaque d'auteur*. *Bulletin de Droit tchécoslovaque*. 1980, č. 1/2, ss. 28 a násl. The Teaching of Copyright Law in Czechoslovakia. *Copyright Bulletin*. Roč. 21, 1987, č. 3, ss. 525 - 529. Urheberrechtlichen Fragen auf dem Gebiet der elektronischen Musik. In: *Festschrift für Georg Roeber*. Berlin: J. Schweitzer Verlag 1973, ss. 267 - 296. Werkschaffung in Arbeitsverpflichtung nach den Urheberrecht der sozialistischen Länder. *Urheber- Film- Funk- und Theaterrecht (UFITA)*. Bern: Verlag Stämpfli, 1967, č. 50, ss. 927 - 938. *Knap, K.*: Der Öffentlichkeitsbegriff in den Begriffen der Werkeveröffentlichung und der öffentlichen Werkwiedergabe. In: *Archiv für Urheber- Film- Funk- und Theaterrecht (UFITA)*. Bern: Verlag Stämpfli 1982, č. 92, ss. 21 - 41. *Kouba, D. - Söhlke, R.*: Unlauterer Wettbewerb in der Tschechischen Republik. *Wirtschaft und Recht in Osteuropa (WiRO)*. 2000, č. 10, ss. 329 - 332. *Dokončení: Wirtschaft und Recht in Osteuropa (WiRO)*. 2000, č. 11, ss. 366 - 368. *Kříž J. - Knap K.*: Czech Republic. In: *International Copyright Law and Practice*. New York - San Francisco: Mathew and Bender. Roč. 1, 1996, č. 8, ss. CZE 1 - 32. *Kříž, J.*: Einige Aspekte der Verletzung des Urheberrechts sowie Entwicklungstendenzen seiner gesetzlichen Regelung in der Tschechischen Republik. *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht*. Internationaler Teil (GRUR Int.). Roč. 45, 1996, č. 4, ss. 525 - 529. The Current State of Copyright Protection and Related Rights "The Threshold of Pain". *Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž*. Vol. 1, 1995, č. 1, ss. 24 - 38. *Kunz, O.*: Les contracts de licence dans le droit Tchecoslovaque. In: *Travaux de droit comparé*. Coll. Praha: Československá akademie věd, Roč. 4, 1978, ss. 141 a násl. Queles problèmes posé part les conflicts des lois dans le domaine contracts relatifs aux droits d'auteur. In: *Travaux de droit comparé*. Coll. Praha: Československá akademie věd, Roč. 2, 1970, ss. 21 a násl. Czechoslovak Participation in International Copyright Conventions. *Bulletin of Czechoslovak Law*, 1980, č. 3/4, ss. 39 - 43. *Langner Von Sören D. A.*: Die Rechtsfolgen der Überlassung fehlerhafter Computersoftware in tschechischen Recht. *Wirtschaft und Recht in Osteuropa (WiRO)*. 2000, č. 8, ss. 268 - 272. *Linsmeier, P.*: Lizenzverträge in Technologietransfer nach tschechischem Recht. München: Verlag C. H. Beck, 2000. *Loebl, Z. - Slanina, J. - Boháček, M.*: The Czech and Slovak Republics. In: Stewart, M. (ed.): *International Copyright and Neighbouring Rights*. London: Butterworth, 1993, ss. 109 - 130. *Loebl, Z.*: Software Piracy in Eastern Europe - A serious threat. *Managing Intellectual Property*. 1990, č. 3, s. 17. Computer Law in Central and Eastern Europe. *The International Computer Lawyer*. Roč. 3, 1995, č. 4, ss. 9 - 10. Czech Republic. In: *European Computer Law*. New York: Transnational Publishers, 1996, kap. CZR-1. Computer Law in Central and Eastern Europe. In: *European Computer Law*. New York: Transnational Publishers, 1996, kap. 7. How to Limit the Software Piracy Problems in Czechoslovakia. *Eastern European Computer Law Information*. Roč. 1, 1991, č. 1, ss. 17 - 23. Software Licensing and Distribution in Czechoslovakia. *European Intellectual Property Review*. Roč. 14, 1992, č. 11, ss. 383 - 388. Czech Republic. In: *E-commerce*. London: Law Business Research, 2001, ss. 29 - 32. The New System of IP Laws. *East European Business Law*. 1992, č. 92-V, ss. 4 - 5. *Löwenbach, J.*: Die tschechoslowakischen Eintragungen in das Urheberregister. *Schaffen und Wettbewerb*. Roč. 2, 1929, č. 1/2, ss. 159 - 160. Der Übersetzungsschutz in der Tschechoslowakei. *Schaffen und Wettbewerb*. Roč. 1, 1928, č. 4/5, ss. 57 - 58. *Dokončení: Schaffen und Wettbewerb*. Roč. 1, 1928, č. 6/8, ss. 82 - 86. Neuerungen im tschechoslowakischen Urheberrecht. *Gestiges Eigentum*. 1936/1937, č. 2, ss. 193 - 203. *Luby, Š.*: Copyright, the Right to Artistic Productions, Discoveries, and Inventions and their Protection under Czechoslovak Law. *Bulletin of Czechoslovak Law*. Roč. 25, 1967, č. 1/4. La protection de droits des auteurs dans la republique socialiste tchéoslavaque. *Bulletin de Droit tchécoslovaque*. Roč. 24, 1966, č. 3, ss. 171 - 184. Les droits sur le oeuvres d'auteurs, les prestations artistiques, les decouvertes et les inventions

et leue protection dans la legislation tchécoslovaque. Bulletin de Droit tchécoslovaque. Roč. 25, 1967, č. 1/4. Protection of Copyright in the Czechoslovak Socialist Republic. Bulletin of Czechoslovak Law, Roč. 24, 1966, č. 3, ss. 163 – 177. Schutz der Rechte ausbünder Künstler nach tschechoslowakischem Recht. In: Archiv für Urheber- Film- Funk- und Theaterrecht (UFITA). Bern: Verlag Stämpfli, 1970, ss. 100 a násl. *Macek, J.*: Protection Against Unfair Competition Acts Through a Preliminary Injunction of the Court. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, 1995, č. 1, ss. 40 - 58. *Masopustová, H - Kokošková, A.*: Reflections on the Amendment to the Copyright Law. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Vol. 1, 1996, č. 1, ss. 2 - 12. *Mudd, T. - Kotík, J.*: New legislation in the Czech Republic: Trademark Act of 1995. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, 1995, č. 2, ss. 2 - 16. *Novotný, J.*: Entwurf eines neuen Urheberrechtsgesetzes. In: Jahrbuch. Internationale Gesellschaft für Urheberrecht e.V. Berlin - Frankfurt a. M.: Verlag Franz Vahlen, 1994. Novo La nouvelle loi tchécoslovaque sur le droit d'auteur. Coll. Paris: Confédération internationale des sociétés d'auteurs et compositeurs. 1966, č. 164, ss. 292 – 298. Letter de Tchecoslovaque. Le droit d'auteur. 1965, č. 5, ss. 121 – 122. Letter de Tchecoslovaque. Le droit d'auteur. 1965, č. 8, ss. 231 – 234. Letter from Czechoslovakia. Copyright. 1965, č. 5, ss. 117 – 118. *Novotný, J.*: Letter from Czechoslovakia. Copyright. 1965, č. 8, ss. 218 – 222. *Oliva, L.*: Some question on the mutual realtions between the protection of economic competition and the protection of intellectual property rights. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, 1995, č. 2, ss. 16 - 26. *Opřtlová, M.*: Das Recht des unlautern Wettbewerbs in der Tschechischen Republik. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler Teil (GRUR Int.). Roč. 43, 1994, č. 8/9, ss. 710 - 713. Osterreith, Ch.: Technology Transfer and Licensing. In: Intellectual Property Rights in the Czech Republic. Praha: EuroForum, 1993, část č. 8. *Pečený, P.*: The Current State of Collective Protection of the Rights of Artists and the possibilities of Development in this Area in the Czech Republic. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Vol. 1, 1996, č. 1, ss. 12 - 30. *Peifer, K. N.*: Introduction of Unfair Competition Legislation in the Former Socialist States of Central and Eastern Europe. International Review of Industrial Property and Copyright Law (IIC). Roč. 26, 1995, č. 4, ss. 535 – 540. *Plank, K.*: La protection des droits des artistes interpretes ou executants et des autres droits apparentes aux droits d'auteur, telle qu'elle est preuve en republique socialiste Tchecoslovaque. Bulletin de Droit tchécoslovaque. 1996, č. 3. Protection of the Rights of Performing Artists and of other Rights Related to Copyright in Czechoslovakia. Bulletin of Czechoslovak Law. 1996, č. 3. *Přádná, Z.*: Patent and the Practical Appliance Law. Answers to the Most Frequent Questions of Foreign Applicants. In: Intellectual Property Rights in the Czech Republic. Praha: EuroForum, 1993, část č. 5. *Raban, P.*: Schiedsgerichtverfahren in Tscheschien und in der Slowakei. Wirtschaft und Recht in Osteuropa (WiRO). 2000, č. 3, ss. 92 – 96. *Rybárik, K.*: Der juristische Charakter un die Funktion des Verlagsvertrages. In: Prace z Wynalasczości i Ochrony Wlasności Intelektualnej. Coll. Kraków: Uniwersytet Jagiellonski, Roč. 16, 1979, ss. 15 a násl. *Sadloňová, V.*: Geistiges Eigentum in Prozess der Transformation der Rechtsordnung. Medien und Recht. 1996, č. 6, ss. 288 a násl. *Sigmundová, M. – Telec, I.*: Czech. Republic. In: International Encyclopaedia of Intellectual Property. In: *Blanpain, R.* (gen. ed.): International Encyclopaedia of Laws. Hague: Kluwer Law Int. 2005. *Sinden, V. – Loebl, Z.*: Telecommunication Law in Czech and Slovak Federal Republic. In: Telecommunications Law in Europe. Frankfurt am Main: Baker & Mc Kenzie, 1992, pp. 45 – 58. *Slanina, J.*: CD and Video-Tape Renting in Czechoslovakia. Intellectual Property and Informatics, 1992, č. 4, ss. 99 - 101. *Smola, J.*: Filing and Prosecuting Czech Patent Applications. In: Intellectual Property Rights in the Czech Republic. Praha: EuroForum, 1993, část č. 6. *Svobodová, Y.*: Preliminary rulings in lawsuits concerning unfair competition. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, č. 1., ss. 30 – 42. *Telec, I.*: Collective Agreements in Czech Author's Law. In: Freedom of Contract Conference. Coll. Brno: Masarykova univerzita, 1997, ss. 185 - 190. Introduction to Czech Civil Law and Intellectual Property Law. In: Introduction to Czech Law. Coll. Brno: Masarykova univerzita 1993, ss. 89 - 95. Recent Legislative Developments in Czech Authors' Law. In: WIPO (ed.): Collection of Papers presented at the ATRIP Annual Meeting, Geneva, July 7 to 9, 1999. Geneva: WIPO, 2000, ss. 221 a násl. The Enforcement of Industrial Property Rights in the Czech Republic. International Review of Industrial Property and Copyright Law (IIC). Roč. 32, 2001, č. 8, ss. 935 – 950. The Enforcement of Planet Rights in the Czech Republic. In: *Heath, Ch. – Petit, L.*: Patent Enforcement Worldwide. Oxford – Portland, Oregon: Hart Publ. 2005. The Human Rights Dimension of Author's Rights and Neighboring Rights from the Czech Constitutional Perspective. In: *Ganea, P. – Heath, Ch. – Schricker, G.* (eds.): Urheberrecht Gestern – Heute – Morgen. Festschrift für Adolf Dietz zum 65. Geburtstag. München: Verlag C. H. Beck, 2001, ss. 67 – 78. Zum neuen tschechischen Urhebergesetz vom 7. April 2000 - Eine Einführung. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler Teil (GRUR Int.). Roč. 50, 2001, č. 3, ss. 219 - 229. Der Lizenzvertrag nach dem neuen tschechischen Urhebergesetz. Wirtschaft und Recht in Osteuropa (WiRO). Roč. 11, 2000, č. 1, ss. 8 - 12. *Telec, I. – Tůma, P.*: Intellectual Property Law and Its Legal Protection in the Czech Republic. The Journal of East European Law. 2003, No. 2, pp. 299. *Tesařova, E.*: Filing and Prosecuting Czech Trade Mark Applications. In: Intellectual Property Rights in the Czech Republic. Praha: EuroForum, 1993, část č. 3. *Thomson, W. E.*: Break-up in a Contractual Relationship

and Resolution of Ensuing Conflict. In: Intellectual Property Rights in the Czech Republic. Praha: EuroForum, 1993, část č. 16. *Thomson, W., E.*: Confidential Information and Trade Secrets. In: Intellectual Property Rights in the Czech Republic. Praha: EuroForum, 1993, část č. 4. *Walter, M., M.*: Urheberrecht mit dem menschlichen Anlitz Ansätze und Ziele eines Ausgleichenden (sozialen) Urheberrechts. In: Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových. Coll. Praha: Univerzita Karlova, 1989, ss. 129 – 144.

Výběr cizojazyčně publikovaných soudních a správních rozhodnutí

Decisions of the Czech Office of Industrial Property. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, 1995, č. 1, ss. 106 - 130. Decisions of the Czech Office of Industrial Property. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, 1995, č. 2, ss. 98 - 120. Judgement of the District Court for Prague 1 of 8/4/1992 ref. No. 11 C 131/91. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, č. 1, ss. 70 – 72. Judgement of the Municipal Court in Prague of 18th May 1990 file symbol: 13 Co 216/90. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, č. 1, ss. 72 - 74. Judgement of the Municipal Court in Prague of 9th June 1995 ref. No.: 7 Co 138/89. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, č. 1, ss. 74 - 86. Unfair Competition - Contributing Towards Mistaken Identity, Decision of the Former Supreme Court of CR, of October 7, 1992 reference no. 3 Cmo 204/92. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, 1995, č. 1, ss. 94 - 98. Unfair competition - exploitation of reputation of another Ruling of the High Court of Justice in Prague issued on 19. 4. 1995, file number 3 Cmo 328/94. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, 1995, č. 2, pp. 80 - 98. Unfair Competition - False Advertising, Decision of the former Supreme Court of September 11, 1992, reference no. 3 Cmo 36/92. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, 1995, č. 1, ss. 68 - 79. Unfair Competition - Preliminary Injunction, Decision of the Upper Court in Prague of 29 September 1994 reference no. 3 Cmo 406/94. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, 1995, č. 1, ss. 80 - 84. Unfair Competition - Preliminary Injunction, Decision of the Upper Court in Prague of December 5 1994 reference no. 3 Cmo 843/94. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, 1995, č. 1, ss. 80 - 84. Unfair Competition - Preliminary Injunction, Decision of the Upper Court in Prague of September 12, 1994, reference no. 3 Cmo 143/94. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, 1995, č. 1, ss. 98 - 106.

I. PŘEHLED ČESKÉ ZÁKONNÉ ÚPRAVY PRÁVA DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ

A. Všeobecně. – B. Autorská práva. – C. Práva s autorským právem související. – D. Kolektivní správa. – E. Patenty a užité vzory. – F. Průmyslové vzory. – G. Topografie polovodičových výrobků. – H. Práva k odrůdám rostlin. – I. Ochranné známky. – J. Obchodní firma. – K. Označení původu a zeměpisná označení. – L. Obchodní a osobní tajemství. – M. Know-how a důvěrné informace. – N. Zlepšovací návrhy. – O. Vědecké objevy.

A. Všeobecně

Historie právní ochrany duševního vlastnictví na českém území spadá do počátku 19. století, kdy v českých zemích platilo rakouské právo. Na základě ústavního zákona č. 4/1993 Sb., tzv. recepční normy, se Česká republika zavázala dodržovat mezinárodní závazky, kterými ke dni zániku byla vázána československá federace. Navíc i po svém vzniku se samostatná Česká republika stala smluvní stranou řady mezinárodních smluv na ochranu duševního vlastnictví.²

Česká republika je členem řady **mezinárodních organizací** jako je například OSN, UNESCO, WTO, OECD, NATO a samozřejmě Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO/OMPI), sídlem v Ženevě. Od 1. 5. 2004 je Česko členem Evropské unie.³ Česká republika má uzavřeny dvoustranné dohody o ochraně investic s množstvím cizích států.

Citace: „V oblasti podnikového práva existuje vysoký stupeň sladění se společnou legislativou EU, avšak nedostatky jsou v prosazování práva na duševní vlastnictví, včetně boje proti pirátsky vyrobenému a padělanému zboží.“

(Pravidelná zpráva Evropské komise o České republice za rok 2002.)

² Podrobněji viz *Kunz, O: Czechoslovak Participation in International Copyright Conventions. Bulletin of Czechoslovak Law, 1980, č. 3/4, ss. 39 – 43.*

³ Z komunitární judikatury viz R 91/05 a 92/05 Jud. ESD, s. 414 an., 433 an. Jedná se o rozsudek SD z 16. 11. 2004 ve věci C-245/02, *Anheuser-Busch Inc., proti Budějovickému Budvaru, národnímu podniku*, a o rozsudek téhož soudu z 18. 11. 2003 ve věci C-216/01, *Budějovický Budvar, národní podnik, proti Rudolf Ammersin GmbH.*

Český právní řád je podstatně **ovlivněn evropským komunitárním právem**. Z hlediska právně zeměpisného a historického patří do německého, resp. rakouského právního okruhu.⁴

Česká republika se účastní většiny mezinárodních smluv z oblasti duševního vlastnictví.⁵ Kromě jiného je vázána *Pařížskou úmluvou na ochranu průmyslového vlastnictví* (1883), *Bernskou úmluvou o ochraně literárních a uměleckých děl* (1886), *Mezinárodní úmluvou na ochranu nových odrůd rostlin* (1961), *Úmluvou o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví* (1967), *Smlouvou o patentové spolupráci* (1970), *Úmluvou o udělování evropských patentů* (1973), *Dohodou o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví - TRIPS* (1994), *Smlouvou o známkovém právu* (1994), *Smlouvou Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském* (1996), *Smlouvou Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech* (1996) atd.

Vztah mezinárodního a vnitrostátního práva je zprostředkován čl. 10 české Ústavy, podle kterého jsou vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, součástí českého právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva. Zakotvena je tedy **aplikační přednost mezinárodních smluv** při **rozporu** mezinárodní smlouvy a zákona. Tím je zaručen razantní vliv mezinárodního práva na právní postavení mnoha subjektů vnitrostátního práva a nadřazenost mezinárodní smluvní úpravy nad tuzemskou legislativou. Zároveň tato úprava zvyšuje právní jistotu zejména zahraničním osobám při jejich činnostech v Česku.

⁴ Viz Čermák, K.: Common Problems of Intellectual Property Enforcement in the Czech Republic. In: Intellectual Property Rights in the Czech Republic. Praha: EuroForum, 1993, část č. 14. Dietz, A.: Intellectual Property and Desocialization in Eastern Europe. International Review of Industrial Property and Copyright Law (IIC). Roč. 25, 1995, č. 6, ss. 851 – 872. Jakl, L.: Opportunities and Challenges of Czech Industrial Property Rights Reform. In: Intellectual Property Rights in the Czech Republic. Praha: EuroForum, 1993, část č. 1. Legal Regulation Within Industrial Property Protection in the Czech Republic. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, 1995, č. 1, ss. 4 - 24. Karel, P.: Political, Economic and Legal Aspects of the Association of the Czech Republic with European Union. Review of Central and East European Law, 1997, ss. 205 a násl. Knap, K.: Developments in the Field of Intellectual Property Protection in Czechoslovakia. International Review of Industrial Property and Copyright Law (IIC). Roč. 1, 1970, č. 1, ss. 73 – 79. Loebel, Z.: The New System of IP Laws. East European Business Law. 1992, č. 92-V, ss. 4 – 5. How to Limit the Software Piracy Problems in Czechoslovakia. Eastern European Computer Law Information. Roč. 1, 1991, č. 1, ss. 17 - 23. Sadloňová, V.: Geistiges Eigentum in Prozess der Transformation der Rechtsordnung. Medien und Recht. 1996, č. 6, ss. 288 a násl. Thomson, W. E.: Break-up in a Contractual Relationship and Resolution of Ensuing Conflict. In: Intellectual Property Rights in the Czech Republic. Praha: EuroForum, 1993, část č. 16.

⁵ Viz Kříž J. - Knap K.: Czech Republic. In: International Copyright Law and Practice. New York - San Francisco: Mathew and Bender. Roč. 1, 1996, č. 8, ss. CZE 1 – 32. Knap, K.: Czechoslovak Copyright. Bulletin of Czechoslovak Law. 1980, č. 3/4, ss. 24 – 37. Die Entwicklung auf dem Gebiet de Immaterialgüterrechts in der Tschechoslowakei. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler Teil (GRUR Int.). Roč. 18, 1969, č. 3, ss. 79 – 87.

Dojde-li k naznačenému střetu mezi mezinárodní smlouvou a českým právním předpisem, platí, že český předpis, například zákon, je sice platný a účinný, avšak nepoužitelný. Nesmí být použit (aplikován), aniž by ovšem byl zrušen či aniž by pozbyl účinnosti.⁶

Vedle právně teoretických a legislativně právních pojmů **platnost** a **účinnost** právní normy má svůj pozitivně právní význam i **třetí právní pojem**, jímž je **použitelnost právní normy**.

Právo duševního vlastnictví doznává svého ústavního zakotvení v Listině základních práv a svobod, která byla převzata z československého práva z roku 1991. Listina obsahuje jak ústavní právo vlastnit majetek, včetně majetku nehmotného (čl. 11), tak i právo k výtvorům (čl. 34 odst. 1). Obě ústavní práva, která se opírají o mezinárodní řád lidských práv, má na českém území každý; tedy i cizinec bez ohledu na vzájemnost. Cizincem se rozumí i právnická osoba, ledaže z povahy věci vyplývá, že dané právo může svědčit pouze fyzické osobě.

Státní správa průmyslového vlastnictví je vykonávána **Úřadem průmyslového vlastnictví**, se sídlem v Praze, který je **národním zápisným úřadem**.⁷ Zvláštním případem jsou práva k odrudám rostlin, u nichž je státní správa vykonávána **Ústředním kontrolním a zkušebním ústavem zemědělským**, se sídlem v Brně, který je **správním úřadem** podřízeným Ministerstvu zemědělství.

Proti správním rozhodnutím ve věcech průmyslového vlastnictví lze podat **správní žalobu**, která se řídí správním řádem soudním.⁸ Je tomu tak proto, že právní řád v těchto věcech přiznává **veřejnoprávní kvalifikaci určitému vlastnictví**. Nejde tedy o toto vlastnictví samo (jako takové), nýbrž až o jeho veřejnoprávní klasifikaci a kvalifikaci, s níž jsou spojeny právní důsledky. V prvním stupni je příslušný Městský soud v Praze, jde-li o rozhodnutí předsedy Úřadu průmyslového vlastnictví v Praze. **Kasační stížnost** lze podat k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně.

⁶ Instruktivně na konkrétním zákonodárném případě z oboru práva duševního vlastnictví viz *Telec, I.*: Televizní přijímače na hotelových pokojích. Právní rádce, 2005, č. 7, s. 4 – 12.

⁷ K judikatuře Úřadu průmyslového vlastnictví viz např. Decisions of the Czech Office of Industrial Property. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, 1995, č. 1, ss. 106 - 130. Decisions of the Czech Office of Industrial Property. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, 1995, č. 2, ss. 98 - 120.

⁸ Viz R 276/04 Sb. rozh. NSS. Jedná se o usnesení zvláštního senátu, jakožto soudního tribunálu, zřízeného podle zák. č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů.

Významné postavení zastávají ve věcech průmyslového vlastnictví **patentoví zástupci** (viz zák. č. 417/2004 Sb.). Patentoví zástupci poskytují **odbornou pomoc** a zastupují ve věcech týkajících se průmyslového vlastnictví. Patentoví zástupci jsou oprávněni zastupovat zejména v řízeních před Úřadem průmyslového vlastnictví a také před jinými správními úřady či civilními soudy s výjimkou těch fází civilního řízení, kde je ze zákona povinné zastoupení advokátem. Předmětem činnosti patentového zástupce není výkon soudně znalecké činnosti. Profese patentových zástupců je organizována na samosprávném stavovském základu. Jejím institucionálním základem je **Komora patentových zástupců České republiky**, se sídlem v Brně. Komora má právní povahu **veřejnoprávní korporace profesní samosprávy**. **Veřejnoprávní oprávnění** k odborné činnosti patentového zástupce (výkonu povolání) vzniká jen tomu, kdo je zapsán do veřejnoprávního **rejstříku patentových zástupců** vedeném Komorou.

V řízení před Úřadem průmyslového vlastnictví v Praze platí pro **zahraniční osoby povinné procesní zastoupení** advokátem nebo patentovým zástupcem, oprávněným působit na českém území.⁹

Úvodem ještě dodejme, že právo duševního vlastnictví patří k běžně vyučovaným předmětům na českých právnických a ekonomických vysokých školách. Vyučováno bývá i na vysokých školách uměleckého zaměření.¹⁰

Z hlediska vědeckého doktrinálního vývoje je právo duševního vlastnictví systematicky rozlišováno na

- a) práva k výtvorům** vztahující se na výtvary jak umělecké nebo vědecké, tak i technické povahy (zejm. autorské právo, právo výkonných umělců, právo patentové a vzorové, práva k topografiím polovodičových výrobků, právo k odrůdám rostlin)
- b) práva k hospodářským výkonům** (zejm. práva výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů, práva televizních a rozhlasových vysílatelů, zvláštní majetková práva k databázi, práva na označení, práva k obchodnímu tajemství a know-how).

Kritériem tohoto doktrinálního třídění je, zda se jedná o výsledek lidské **tvůrivosti**, který je spjat s lidskou vlastností, nebo o **pouhý hospodářský výkon**. V hraničních případech dochází ke vzájemnému souběhu obou těchto výsledků, a tedy i k souběhu práv duševního

⁹ Viz *Telec, I.: The Enforcement of Industrial Property Rights in the Czech Republic. International Review of Industrial Property and Copyright Law (IIC)*, 2001, č. 8, ss. 935 – 950.

¹⁰ Ve starší literatuře viz *Knap, K.: The Teaching of Copyright Law in Czechoslovakia. Copyright Bulletin*. Roč. 21, 1987, č. 3, ss. 525 - 529.

vlastnictví; např. grafická ochranná známka, jejímž obsahem je grafické dílo umělecké, nebo průmyslový vzor, jehož obsahem je dílo užitého umění.

B. Autorské právo

1. Pojem autorského práva

Počátky ochrany autorského práva na území České republiky spadají do roku 1811, kdy byla upravena nakladatelská smlouva v rakouském ABGB (všeobecný občanský zákoník), který platil i pro české země. V roce 1846 byla – pomineme-li ještě starší úpravu - v českých zemích poprvé zakotvena ochrana některých druhů děl proti jejich rozmnožování a veřejnému provozování.¹¹

V současnosti je právní úprava autorského práva obsažena v moderním *zákoně č. 121/2000 Sb., o právu autorském a právech souvisejících s právem autorským (autorský zákon)*,¹² ve

¹¹ Přehledně viz *Telec, I.*: Autorský zákon. Komentář. Praha: C. H. Beck, 1997, ss. 464 – 470. Ze starší literatury viz *Knap, K.*: Die neue Tschechoslowakische Urheberrechtgesetzgebung. In: Archiv für Urheber- Film- Funk- und Theaterrecht (UFITA). Bern: Verlag Stämpfli, 1965, ss. 313 a násl. Werkschaffung in Arbeitsverpflichtung nach den Urheberrecht der sozialistischen Länder. Urheber- Film- Funk- und Theaterrecht (UFITA). Bern: Verlag Stämpfli, 1967, č. 50, ss. 927 - 938. Droit tchécoslovaque d'auteur. Bulletin de Droit tchécoslovaque. 1980, č. 1/2, ss. 28 a násl. *Knap, K - Kordač, J.*: Letter from Czechoslovakia. Copyright. 1981, č. 9, ss. 248 – 262. *Luby, Š.*: Copyright, the Right to Artistic Productions, Discoveries, and Inventions and their Protection under Czechoslovak Law. Bulletin of Czechoslovak Law. Roč. 25, 1967, č. 1/4. Les droits sur le oeuvres d'auteurs, les prestations artistiques, les decouvertes et les inventions et leur protection dans la legislation tchécoslovaque. Bulletin de Droit tchécoslovaque. Roč. 25, 1967, č. 1/4. Schutz der Rechte ausübender Künstler nach tschechoslowakischem Recht. In: Archiv für Urheber- Film- Funk- und Theaterrecht (UFITA). Bern: Verlag Stämpfli, 1970, ss. 100 a násl. La protection de droits des auteurs dans la republique socialiste tchécoslovaque. Bulletin de Droit tchécoslovaque. Roč. 24, 1966, č. 3, ss. 171 – 184. Protection of Copyright in the Czechoslovak Socialistic Republic. Bulletin of Czechoslovak Law, Roč. 24, 1966, č. 3, ss. 163 – 177. *Novotný, J.*: Letter de Tchecoslovaque. Le droit d'auteur. 1965, č. 5, ss. 121 – 122. Letter de Tchecoslovaque. Le droit d'auteur. 1965, č. 8, ss. 231 – 234. Letter from Czechoslovakia. Copyright. 1965, č. 8, ss. 117 – 118. Letter from Czechoslovakia. Copyright. 1965, č. 8, ss. 218 – 222. La nouvelle loi tchécoslovaque sur le droit d'auteur. Coll. Paris: Confédération internationale des sociétés d'auteurs et compositeurs. 1966, č. 164, ss. 292 – 298. *Walter, M., M.*: Urheberrecht mit dem menschlichen Anlitz Ansätze und Ziele eines Ausgleichenden (sozialen) Urheberrechts. In: Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových. Coll. Praha: Univerzita Karlova, 1989, ss. 129 – 144.

Nejstarším česky psaným článkem na téma autorského práva je: *Kníže Thurn-Taxis, R.*: Ochrana tak zvaného práva autorů ze stanoviska filozofie práva. Právník. Roč. 2, 1863, č. 4, ss. 145 – 151.

K československému autorskému zákonu z roku 1926 viz *Baum, A.*: Schallplattenkonzerte im Rundfunk nach tschechoslowakischem Recht. Schaffen und Wettbewerb. Roč. 8, 1935, č. 5/6, ss. 98 – 101. Dokončení: Schaffen und Wettbewerb. Roč. 8, 1935, č. 7/8, ss. 125 – 130. *Hermann-Otavský, K.*: La réforme du droit d'auteur en tchécoslovaque. Bulletin de droit tchécoslovaque. 1926, č. 4, ss. 107 - 129. *Löwenbach, J.*: Die tschechoslowakischen Eintragungen in das Urheberregister. Schaffen und Wettbewerb. Roč. 2, 1929, č. 1/2, ss. 159 – 160. Der Übersetzungsschutz in der Tschechoslowakei. Schaffen und Wettbewerb. Roč. 1, 1928, č. 6/8, ss. 82 – 86. Neuerungen im tschechoslowakischem Urheberrecht. Gestiges Eigentum. 1936/1937, č. 2, ss. 193 – 203.

¹² V německém neúředním překladu viz Gesetz vom 7. April 2000 über Urheberrecht, verwandte Schutzrechte und die Änderung einiger Gesetz (Urhebergesetz). Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler

znění zák. č. 81/2005 Sb., s tím, že v roce 2005 vláda předložila Poslanecké sněmovně návrh na dvě změny toho zákona.

Při tvorbě nového autorského zákona byla zohledňována jak již existující, tak i připravovaná legislativa EU. V tomto ohledu bylo české autorské právo sladěno s dobovým s komunitárním právem.¹³ Stejně tak byly respektovány závazky vyplývající z mezinárodních smluv, jichž je Česká republika smluvní stranou, a české autorské právo je tedy v zásadním souladu i s mezinárodní autorskoprávní ochranou.

Koncepčně je autorský zákon vybudován na **prvcích dualistického pojetí autorského práva**, podle kterého je autorské právo chápáno jako soubor výlučných **práv osobnostních** a výlučných **práv majetkových**.

Česká republika je smluvní stranou všech mnohostranných autorskoprávních mezinárodních smluv včetně revidované *Bernské úmluvy o ochraně děl literárních a uměleckých* (1886), revidované *Všeobecné úmluvy o autorském právu* (1952), *Úmluvy o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví* (1967), *Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví*, TRIPS (1994), *Smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském* (1996) atd.¹⁴

Teil (GRUR Int.). Roč. 49, 2000, č. 10, ss. 871 - 893. Podrobněji pak *Telec, I.*: Zum neuen tschechischen Urhebergesetz vom 7. April 2000 - Eine Einführung. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler Teil (GRUR Int.). Roč. 50, 2001, č. 3, ss. 219 - 229.

¹³ *Bodewig, T.*: Tschechien – Umfassende Neuregelung und Modernisierung des tschechischen Urheberrechts. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler Teil (GRUR Int.). Roč. 49, 2000, č. 7., ss. 652 - 653. *Dietz, A.*: Das Neue tschechische Urheberrechtsgesetz – ein europäisches Spitzenprodukt. In: Sonderdruck aus Recht im Wandel seines sozialen und technologischen Umfelds. Festschrift für Manfred Rehbinder. München: C. H. Beck, 2002, ss. 215 - 232. *Eck, J.*: Neuerungen im tschechischen Urheberrecht. In: Jahrbuch für Ostrecht. 1999, č. 39, ss. 97 a násl. *Hajn, P. – Loebel, Z.*: The Czech Republic. In: *Ruijsenaars (ed.)*: Character Merchandising in Europe. Boston – London – Hague: Kluwer Law International, 2003, ss. 61 – 80. *Haupt, J.*: Zur Novellierung des Urheberrechts, insbesondere zur Einführung einer Kassettenabgabe und Ausleihantieme in der CSFR. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler Teil (GRUR Int.). Roč. 41, 1992, č. 1, ss. 41 a násl. *Knap, K.*: Aktuelle Fragen der Harmonisierung des Urheberrechts den Staaten den ehemaligen RGW mit dem Urheberrecht der Staaten der Europäischen Gemeinschaften. In: *Schulze, M. (ed.)*: Jahrbuch - Yearbook - Revue annuelle - Anuario 1992. Baden-Baden: International Gessellschaft für Urheberrecht e.V. 1993, č. 8, ss. 71 a násl. *Kříž, J.*: Einige Aspekte der Verletzung des Urheberrechts sowie Entwicklungstendenzen seiner gesetzlichen Regelung in der Tschechischen Republik. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler Teil (GRUR Int.). Roč. 45, 1996, č. 4, ss. 525 - 529. The Current State of Copyright Protection and Related Rights "The Threshold of Pain". Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Vol. 1, 1995, č. 1, ss. 24 – 38. *Langner Von Sören D. A.*: Die Rechtsfolgen der Überlassung fehlerhafter Computersoftware in tschechischen Recht. Wirtschaft und Recht in Osteuropa (WiRO). 2000, č. 8, ss. 268 – 272. *Masopustová, H - Kokošková, A.*: Reflections on the Amendment to the Copyright Law. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Vol. 1, 1996, č. 1, ss. 2 - 12. *Telec, I.*: Recent Legislative Developments in Czech Authors' Law. In: *WIPO (ed.)*: Collection of Papers presented at the ATRIP Annual Meeting, Geneva, July 7 to 9, 1999. Geneva: WIPO, 2000, ss. 221 a násl. *Telec, I.*: Introduction to Czech Civil Law and Intellectual Property Law. In: Introduction to Czech Law. Coll. Brno: Masarykova univerzita 1993, ss. 89 - 95.

¹⁴ Podrobněji viz *Knap, K. - Kříž, J.*: Czech Republic. In: *Geller (ed.)*: International Copyright Law and Practice. New York - San Francisco: Mathew and Bender, Roč. I., 1996.

2. Pojem díla a subjektivního autorského práva

Předmětem autorského práva jsou **autorská díla**, *a to díla literární, umělecká a vědecká*. Právně filozoficky pak autorskoprávní úprava představuje prostředek ochrany duševní tvorby umělecké nebo vědecké povahy. Autorskoprávní ochrany požívají pouze díla objektivně kumulativně splňující pojmové znaky stanovené autorským zákonem. Otázka předmětu autorského práva je autorským zákonem upravena **kogentně**, tzn. nelze ji právními úkony subjektů práv rozšiřovat, zužovat či jinak měnit. S podobnou normativní úpravou se setkáváme u všech práv statusových, ať již se jedná o stav osobní anebo, jako v našem případě, o stav věcný.

Pojmovými znaky autorských děl¹⁵ podle autorského zákona jsou (§ 2 odst. 1 aut. zák.):

a) výsledek tvůrčí činnosti autora (člověka, fyzické osoby); tvůrčí činností je činnost duševní, nikoli činnost mechanická, automatická, technická, řemeslná, činnost založená na zručnosti, zdatnosti, organizačních schopnostech či investičních možnostech. Není však vyloučeno, že taková činnost bude při vytváření díla činností doplňkovou vedle duševní tvůrčí činnosti. Vytvoření díla je z teoreticko právního hlediska tzv. jinou subjektivní právní skutečností, **není** tedy právním úkonem.

Judikatura: *1. Předmětem ochrany podle práva původcovského není látka, myšlenka literárního díla nebo jeho část o sobě, nýbrž tvůrčí a proto chráněná činnost zpracovatele jevíci se v tom, jak byla tato látka ve své vnější i vnitřní formě zpracována. Tato činnost musí být svérázná, osobitá, nezávislá na cizím dílu, třebaš bylo předlohou.*

2. Původským právem není chráněna myšlenka fabule, ani vědecky ustálené popisy objektů, nýbrž individuální vytvoření originálního díla z těchto dějů a popisů.

(Rozh. NS Československé republiky, sp. zn. Zm I 413/29)

¹⁵ Otázka pojmových znaků autorských děl je otázkou právní. Zpravidla ji musíme zodpovědět jako otázku předběžnou. K jejímu posouzení lze použít výsledků právní vědy, mezi něž patří i vědecký dotazník, který je obsažený v příloze této práce. Původně viz *Telec, I.: Dotazník pojmových znaků autorských děl*; <http://www.skas.law.muni.cz>, v rubrice přednášky z práva duševního vlastnictví; stav k 24. 11. 2005. Tiskem viz Právní rádce, 2006, č., s. Podle předchozího zákona z roku 1965 (zák. č. 35/1965 Sb.) viz *Telec, I.: Obecný dotazník k posouzení pojmových znaků děl podle autorského zákona*. Bulletin advokacie, 1997, č. 5, s. 33 – 36.

b) povahová vlastnost díla být objektivně vnímáno jako výsledek (i součást) tvůrčí kategorie umění, a v něm zvláště umění literárního, anebo tvůrčí kategorie vědy; autorským právem je tedy chráněn pouze takový výsledek tvůrčí činnosti, jež vyplývá z

i. literární tvůrčí činnosti

ii. **jiné umělecké činnosti** (např. divadelní, hudební, výtvarné, filmové, fotografické, architektonické, choreografické atd. – srov. § 2 odst. 1 aut. zák.)

iii. **vědecké tvůrčí činnosti.**

Tímto pojmovým znakem dochází k vymezení tvůrčí činnosti, jejíž výsledky mohou být chráněny autorským právem. Autorský zákon požaduje, aby dílo mělo literární, jiný umělecký či vědecký účín. Jedná se o povahovou vlastnost díla **být** literaturou, uměním či vědou. Chráněno je tedy pouze takové tvůrčí zpracování myšlenky, které je realizováno ve formě umělecké, literární či vědecké. Tímto znakem se odlišují *díla* od jiných výsledků duševní tvůrčí činnosti chráněných jinými právy duševního vlastnictví jako jsou např. technická řešení (chráněná patenty a užitnými vzory), vzhledy výrobků (chráněné průmyslovými vzory), šlechtitelská řešení (chráněné právy k odrůdám rostlin) atd. Může však dojít k **souběhu právní ochrany různých práv** duševního vlastnictví k témuž výsledku (průmyslový vzor, jehož obsahem je výtvarné dílo) nebo k vzniku různých práv duševního vlastnictví ze související tvůrčí činnosti (vynález může být chráněn patentem, popis tohoto vynálezu může být součástí vědeckého díla).

Příklad: *Jednatel společnosti s ručením omezeným a zároveň jediný společník společnosti rozhodl, že společnost bude v budoucnosti své pekařské výrobky nabízet pod jednotným grafickým logem, které nechá na jméno společnosti zapsat jako ochrannou známku. Jako nejvhodnější logo pro obchodní záměry společnosti byl vybrán výsek grafického výtvarného díla (originálně ztvárněná postava pekaře sázejícího vytvarované chlebové těsto do rozehřáté pece), které jednatel společnosti zahlédl jako ilustraci v nedávno zakoupené knize.*

Toto logo bylo následně pro společnost zapsáno Úřadem průmyslového vlastnictví jako ochranná známka grafická pro výrobky z obilnin, chléb a pečivo.

Nedlouho poté zaslal grafik - autor díla, jehož část byla obchodní společností použita jako obsah loga a ochranné známky, společnosti dopis, ve kterém požádal společnost, aby se zdržela označování výrobků předmětnou ochrannou známkou, neboť obsahem této známky je jeho dílo. Zároveň vyzval společnost k jednání o uzavření licenční smlouvy na užívání jeho díla. Jednatel

společnosti se neobrátil na právníka a na dopis se rozhodl nereagovat, neboť spoléhal na to, že ochranná známka je řádně zapsána a společnost ji tedy může klidně užívat.

Na návrh autora tak soud uložil společnosti, aby se zdržela označování výrobků předmětným logem a ochrannou známkou a zaplatila autorovi přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu při neoprávněném užívání jeho výtvarného díla a náhradu nákladů soudního řízení.

c) vyjádření díla v jakékoli smysly vnímatelné objektivní podobě (objektivně sdělitelné nebo jinými osobami seznatelné); v souladu s evropskou kontinentální koncepcí je české autorské právo založeno na **zásadě bezformálnosti autorského práva.**¹⁶ Subjektivní autorské právo vzniká již okamžikem vytvoření díla a *ex lege*. Pro přiznání autorskoprávní ochrany není vyžadován zápis děl, evidence děl či jakákoli jiná veřejnoprávní ingerence. Pro vznik autorského práva postačuje jakékoli objektivní vyjádření, a to i efemérní (pomíjivé), tzn. např. vyjádření pouze zvukovými či světelnými vlnami. Rovněž za zveřejnění díla je považováno již jeho samotné první oprávněné veřejné předvedení či provozování (§ 4 odst. 1 aut. zák.). Hmotná fixace díla do nosiče není vyžadována ani pro vznik autorského práva ani pro zveřejnění díla.

d) jedinečnost výsledku tvůrčí činnosti; jedinečnost díla spočívá v nejosobitějším ztvárnění výtvoru na základě autorova **svobodného výběru z tvůrčích možností.** Jedinečnost díla přitom odpovídá i pojmu **neopakovatelnost díla.** Ve smyslu jedinečnosti díla proto z autorskoprávního pohledu není možné, aby ochrany požívaly dvě totožná (či téměř totožná) díla. Pokud se takováto díla objeví, znamená to buď, že jedno dílo je plagiátem druhého nebo že tyto výtvořky nenaplní kritéria pro přiznání autorskoprávní ochrany; nejedná se potom o díla ve smyslu autorského zákona. Zmíněná tvůrčí činnost, neboli tvorba díla, nespočívá ve vynalezení, kdy stejného výsledku (řešení) lze dosáhnout různými individuálními postupy, ani nespočívá v objevení toho, co již objektivně existovalo, ale nebylo známo. Proto nelze tvůrčí činnost ve smyslu

¹⁶ Viz *Knap, K.*: Urheberrechten Fragen auf dem Gebiet der elektronischen Musik. In: Festschrift für Georg Roeber. Berlin: J. Schweitzer Verlag 1973, ss. 267 - 296. Der Öffentlichkeitsbegriff in den Begriffen der Werkeveröffentlichung und der öffentlichen Werkwiedergabe. In: Archiv für Urheber- Film- Funk- und Theaterrecht (UFITA). Bern: Verlag Stämpfli 1982, č. 92, ss. 21 - 41. *Loebl, Z.*: Computer Law in Central and Eastern Europe. The International Computer Lawyer. Roč. 3, 1995, č. 4, ss. 9 - 10. Software Piracy in Eastern Europe - A serious threat. Managing Intellectual Property. 1990, č. 3, s. 17. Czech Republic. In: European Computer Law. New York: Transnational Publishers, 1996, kap. CZR-1. Computer Law in Central and Eastern Europe. In: European Computer Law. New York: Transnational Publishers, 1996, kap. 7. *Loebl, Z. - Slanina, J. - Boháček, M.*: The Czech and Slovak Republics. In: *Stewart, M. (ed.)*: International Copyright and Neighbouring Rights. London: Butterworth, 1993, ss. 109 - 130. *Novotný, J.*: Entwurf eines neuen

autorského zákona charakterizovat jako činnost technickou apod. V jedinečně vyjádřeném literárním, jiném uměleckém nebo vědeckém tvaru je obsažen nejen prvek osobitosti, ale povahově zcela zjevně i prvek původnosti (originality) díla a jeho novosti.

Z důvodu praktické potřeby ochrany některých skupin výtvorů autorský zákon do určité míry slevuje z koncepce založené na jedinečnosti tvůrčí činnosti. Formou fikce pak autorský zákon ochranu přiznává i výtvorům, které splňují pouze kvalitativně **nižší stupeň** individuality tvorby, a to kritérium jejich **původnosti** (viz § 2 odst. 2 aut zák.). Tato výjimka se vztahuje pouze na zákonem taxativně vymezené druhy děl, a to

- **počítačové programy,**
- **fotografická díla,**
- **databáze.**

Rezignace na bezvýjimečné uplatňování zásady jedinečnosti tvorby na úkor požadavku pouhé původnosti pak má za důsledek na jedné straně značné rozšíření okruhu výtvorů chráněných autorským právem, na druhé straně se pro uvedené druhy děl ochrana stává slabší, neboť teoreticky mohou existovat dva totožné (téměř totožné) výtvoři požívající autorskoprávní ochrany.

Příklad: *Základní škola umístila na úvodní stranu almanachu vydaného školou k 50. výročí založení fotografii budovy školy. Tato fotografie byla pořízena bývalým učitelem českého jazyka, který byl zkušeným amatérským fotografem. Jednalo se o zachycení budovy školy vyzdobené k oslavám 40. výročí z neobvyklého pohledu z věže místního kostela.*

Ještě než se oba ve zlém rozešli, daroval češtinář zarámovanou fotografii školy řediteli jako dárek k narozeninám.

Po zjištění, že škola bez jeho souhlasu zařadila fotografii do almanachu, který vlastním nákladem vydává, požádal češtinář ředitele školy, aby další výtisky almanachu nebyly dále šířeny a dosavadní neprodané výtisky byly staženy, a to z titulu zásahu školy do jeho autorských práv k fotografickému dílu.

Ředitel školy toto odmítl s odůvodněním, že „copak to je za autorství fotit školu, když si na tu věž může vlézt každý a nafotit to úplně stejně.“ Ředitel se však mýlil. Ochrana fotografických děl není podmíněna originalitou tvorby, novostí či tvůrčí náročností. Všechny fotografie, které jsou původní v tom smyslu, že jsou autorovým vlastním duševním výtvořem, jsou chráněny jako fotografická díla bez ohledu na jedinečnost jejich tvorby.

Právní ochrany tak v praxi požívá velká většina fotografií. Vyňaty jsou pouze nepůvodní fotografie jako např. fotokopie, kdy vůbec nejde o výtvor ve smyslu práva autorského.

b) **nevyločení z rozsahu ochrany;** v tomto ohledu je nutné rozlišovat dvě kategorie výtvorů, a to

- i. **výtvoři nezpůsobilé autorskoprávní ochrany** (§ 2 odst. 6 aut. zák.) jako je zejména námět díla sám o sobě (rozuměno nápad), denní zpráva nebo jiný údaj sám o sobě, myšlenka, postup, princip, metoda, objev, vědecká teorie, matematický a obdobný vzorec, statistický graf a podobný předmět sám o sobě,
- ii. **výtvoři,** které mohou být způsobilé autorskoprávní ochrany, nicméně z důvodu zejm. veřejného zájmu jsou **zákonem vyloučeny z autorskoprávní ochrany.** Těmito nechráněnými výtvoři jsou

- **úřední díla** [§ 3 písm. a) aut. zák.]
- **výtvoři tradiční lidové kultury,** není-li pravé jméno autora obecně známo. Tato výluka se však nevztahuje na díla anonymní nebo pseudonymní [§ 3 písm. b) aut. zák.], byť zde jméno autora také nemusí být obecně známo.
- **politický projev a řeč** pronesená při úředním jednání; právo k užití těchto děl v souboru zůstává zachováno [§ 3 písm. c) aut. zák.].

Pojmovým znakem děl pak **není** zejména vědecká, umělecká, či hospodářská hodnota díla, oblíbenost či úspěšnost díla nebo finanční, časová či organizační náročnost tvorby. Titulem k vzniku autorskoprávní ochrany nehmotného předmětu nemůže být ani jakékoli smluvní ujednání či jednostranné prohlášení autora v tomto směru.

Příklad: „Sochařské dílo Zraněný Achilles, jehož vyobrazení je přílohou č. 1 této smlouvy, je pro účely této smlouvy dílem ve smyslu autorského zákona.“ „Strany touto smlouvou ujednávají, že autorem uvedeného díla je poskytovatel licence.“ „Poskytovatel licence tímto prohlašuje, že předmětný výtvor je sochařským dílem podle autorského zákona.“

Je třeba mít na vědomí, že takováto či obdobná ustanovení licenčních či jiných smluv nevyvolávají žádné autorskoprávní důsledky.

Takováto ujednání či prohlášení nejsou autorskoprávními skutečnostmi. Nevyvolávají vznik, zánik, či změnu autorských práv.

Otázky vzniku výtvoru, jeho povahy, původcovství výtvoru či rozsahu a obsahu nabytých autorských práv nelze platně právními úkony upravit.

Pokud budou takováto ujednání za daných okolností shledána platnými, bude se jednat o pouhé deklarace či čestná prohlášení, které mohou případně vyvolat pouze odpovědnostní následky, nikoli však vznik, změnu či zánik autorských práv a povinností.

Autorským právem jsou chráněny rovněž výsledky duševní činnosti spočívající v

- **tvůrčím zpracování** již existujícího díla,
- **překladu** do jiného jazyka,
- **tvůrčím uspořádání prvků** do souboru (databáze),

pokud výsledek těchto činností splňuje pojmové znaky díla. (Definice databáze viz § 2 odst. 5 aut. zák.).

Autorské právo k literárnímu, uměleckému či vědeckému dílu jako nehmotnému výtvoru je nutné přísně (!) odlišovat od *vlastnického či jiného věcného práva k předmětu*, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno (*médiu, nosiči*). Zásadně platí, že nabytím vlastnického práva nebo jiného věcného práva k věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, nenabývá se oprávnění k výkonu práva dílo užít a naopak (§ 9 odst. 3 aut. zák.). Pouze v některých případech zákon stanoví výjimky z této zásady (např. § 9 odst. 5, § 38 odst. 3, § 39 aut. zák.).

Příklad: *Akademický sochař A. B. zhotovoval na základě objednávky obecní příspěvkové organizace provozující divadelní scénu sochu Thálie, která měla být umístěna v právě rekonstruované vstupní hale divadla. Odměna byla vysoká, a tak úspěch akademického malíře vyvolal závist mezi ostatními výtvarníky ve městě. Krátce před dokončením sochy se do ateliéru akademického malíře vloupal méně úspěšný sochař C. D., a sochu Thálie neopravitelně poničil. Vzhledem k blížícímu se termínu otevření zrekonstruované haly, nemohl A. B. sochu znovu vytvořit. Jediným sochařem, který měl vlastní vhodnou sochu „v zásobě“ byl C. D. Proto ji obecní příspěvková organizace zakoupila a umístila do vstupní haly divadla. Následně vyobrazení této sochy umístila na webové stránky divadla jako součást prezentace opraveného divadla. Vyšetřování policie prokázalo, že škůdcem je skutečně sochař C. D. a v rámci trestního řízení mu byla uložen peněžitý trest za spáchání trestných činů poškozování cizí věci a porušování domovní svobody. Náhrada škody v trestním řízení nebyla přiznána.*

A. B. se obrátil na krajský soud s žalobou proti C. D., kdy z titulu porušení autorských práv požadoval omluvu, přiměřené odškodné a vydání bezdůvodného obohacení ve výši dvojnásobku kupní ceny zaplacené příspěvkovou organizací k rukám C. D. za jeho sochu Thálie.

Tato žaloba však nemohla u soudu uspět, neboť útokem C. D. nebylo nikterak zasaženo do autorských práv A. B., a to ani do autorských práv majetkových, ani do autorských práv osobnostních. Činem C. D. totiž nebylo zasaženo do práva na nedotknutelnost díla jako nehmotného statku ani nebylo toto dílo nikterak užito. Útok směřoval pouze vůči hmotnému substrátu (v našem případě originálu díla), prostřednictvím kterého bylo sochařské dílo vyjádřeno. Sochaři A. B. tak byla způsobena škoda na hmotném předmětu-věci. Nároky A. B. vůči C. D. se tak mohou opírat pouze o obecnou občanskoprávní odpovědnost za škodu na hmotné věci, nikoli o autorskoprávní nároky.

Vedle toho A. B. může uplatňovat nároky z titulu nekalé soutěže, neboť oba sochaři byli soutěžiteli a jednání C. D. bylo v rozporu s dobrými mravy soutěže, popřípadě nároky z titulu zásahu do všeobecného osobnostního práva podle § 11 a násl. obč. zák.

Naopak porušení autorského práva se dopustila příspěvková organizace, když bez souhlasu C. D. umístila zobrazení jeho díla na webové stránky. Samotné vlastnictví originálu či rozmnoženiny díla totiž neopravňuje jeho vlastníka k sdělování díla veřejnosti prostřednictvím počítačové sítě. K tomuto jednání je třeba uzavřít s majitelem autorských práv licenční smlouvu.

Poznámka: *Určitá komplikovanost dichotomie právního režimu díla ve smyslu autorského zákona na straně jedné a hmotného substrátu (tj. originálu či rozmnoženiny díla), prostřednictvím kterého je dílo vyjádřeno, na straně druhé je do značné míry způsobena polysémantickou povahou slova „dílo“. Lingvistickým výrazem „dílo“ v běžné mluvě pojmenováváme jak nehmotný výsledek tvůrčího ztvárnění myšlenky ve formě umělecké, literární či vědecké („hudební dílo, vědecké dílo, životní dílo“), tak zejména u výtvarných děl i hmotný substrát, kterým jsou tato díla vyjádřena. Výroky typu „prodává se sochařské dílo“, „byla mu zabavena všechna výtvarná díla“, „musel jsem dát svá nejcenější malířská díla do zástavy“ jsou z pohledu autorskoprávní terminologie nesprávné a zavádějící.*

Díla ve smyslu autorského zákona nelze zcizovat, postihnout výkonem rozhodnutí či zastavit; takto lze nakládat pouze s hmotnými předměty, kterými jsou díla vyjádřena. Měli bychom rozlišovat výrazy sochařské dílo a socha, malířské dílo a malba či obraz, fotografické dílo a fotografie, architektonické dílo a stavba.

Znehodnocení např. sochy neznamená bez dalšího znehodnocení sochařského díla, stejně jako znehodnocení hudebního nosiče neznamená znehodnocení zaznamenaného hudebního díla. Naopak sochařské dílo může být vyjádřeno i v jiné hmotné formě než je pouze trojrozměrná socha (plastika, socha), a to např. formou dvourozměrné skicy či fotografií.

V otázce **autorství** k dílu autorský zákon koncepčně vychází z evropského kontinentálního pojetí **pravdivosti autorství**. Autorem, a tedy originárním majitelem autorského práva, může být pouze fyzická osoba, která dílo *vytvořila* (5 odst. 1 aut. zák.). Ohledně určování autorství autorský zákon stanoví vyvrátitelnou domněnku, že autorem je osoba, jejíž pravé jméno je obvyklým způsobem uvedeno na díle či u díla nebo je uvedeno v rejstříku ochrany vedeném příslušným kolektivním správcem (§ 6 aut. zák.). V souladu s evropskou kontinentální

koncepti je české autorské právo založeno na principu bezformálnosti autorského práva.¹⁷ Subjektivní autorské právo vzniká již okamžikem vytvoření díla a tedy *ex lege*. Pro přiznání autorskopravní ochrany stejně jako pro vznik díla není vyžadována registrace či evidence děl či jakákoli jiná státní ingerence.

Spoluautorství (§ 8 aut. zák.) představuje pluralitu subjektů na straně původcovství k dílu. Spoluautorské dílo je takové,

- a) které **vzniklo společnou tvůrčí činností** jednotlivých spoluautorů,
- b) je dílem **jediným**,
- c) spoluautorské příspěvky **nejsou schopné samostatného užití**,
- d) nejedná se u dotčených osob o pouhé poskytnutí rady či pomoci **netvůrčí povahy**.

Při rozhodování o nakládání s dílem se mezi spoluautory uplatňuje **zásada jednomyslnosti** (na rozdíl např. od nakládání se společnou věcí podílovými spoluvlastníky, kde se uplatňuje zásada majority; srov. § 139 odst. 2 obč. zák.). Právní úkony provedené v rozporu s tímto pravidlem jsou absolutně neplatné. Z právních úkonů týkajících se spoluautorského díla jsou oprávnění a povinní všichni spoluautoři **společně a nerozdílně**.

Judikatura: *Pojmovým znakem spoluautorství je tvůrčí spolupůsobení několika osob při zrodu díla a vznik jednotného a nedílného díla jako výsledek společné tvůrčí práce. Spoluautorství nevznikne z každého spolupůsobení při zrodu díla, toto spolupůsobení na vzniku díla musí být tvůrčí povahy ve smyslu autorského práva; z tohoto hlediska tedy musí být rovnocenné. Není spoluautorem ten, kdo poskytl autorovi pomoc výlučně technickou či administrativní. Za spoluautora proto nelze považovat ani toho, kdo autorovi poskytl faktografii, kterou autor sám ztvárnil do podoby díla, pokud ovšem již sestavení faktografie nepředstavovalo tvůrčí autorskou činnost. Tvůrčí práce autorů zúčastněných na tvorbě uměleckého díla nemusí spočívat jen ve vytvoření konečné podoby díla (tj. v oblasti literatury v jeho jazykovém vyjádření v určité literární formě). Předpokládá však neodmyslitelnou spoluúčasť na ztvárnění myšlenky tvůrčím způsobem. Vzájemný poměr činnosti*

¹⁷ Viz Knap, K.: Urheberrechten Fragen auf dem Gebiet der elektronischen Musik. In: Festschrift für Georg Roeber. Berlin: J. Schweitzer Verlag 1973, ss. 267 - 296. Der Öffentlichkeitsbegriff in den Begriffen der Werkeveröffentlichung und der öffentlichen Werkwiedergabe. In: Archiv für Urheber- Film- Funk- und Theaterrecht (UFITA). Bern: Verlag Stämpfli 1982, č. 92, ss. 21 - 41. Loeb, Z.: Computer Law in Central and Eastern Europe. The International Computer Lawyer. Roč. 3, 1995, č. 4, ss. 9 - 10. Software Piracy in Eastern Europe - A serious threat. Managing Intellectual Property. 1990, č. 3, s. 17. Czech Republic. In: European Computer Law. New York: Transnational Publishers, 1996, kap. CZR-1. Computer Law in Central and Eastern Europe. In: European Computer Law. New York: Transnational Publishers, 1996, kap. 7. Loeb, Z. - Slanina, J. - Boháček, M.: The Czech and Slovak Republics. In: Stewart, M. (ed.): International Copyright and Neighbouring Rights. London: Butterworth, 1993, ss. 109 - 130. Novotný, J.: Entwurf eines neuen Urheberrechtsgesetzes. In: Jahrbuch. Internationale Gesellschaft für Urheberrecht e. V. Berlin - Frankfurt a. M.: Verlag Franz Vahlen, 1994.

spoluautorů (ať k ní došlo současně nebo následně) musí být takový, aby samostatný podíl kteréhokoli ze spoluautorů neměl sám o sobě povahu díla ve smyslu autorského zákona a aby zároveň tvůrčí spoluúčast každého ze spoluautorů byla předpokladem vzniku posuzovaného díla.

(Rozh. býv. NS ČSSR, sp. zn. 3 Cz 49/81)

3. Obsah autorského práva

Obsahem subjektivního autorského práva je **soubor osobnostních práv** autorských a **majetkových** práv autorských.

Osobnostní autorská práva jsou (§ 11 aut. zák.)

- a) právo dílo **zveřejnit**
- b) právo **osobovat si autorství**
- c) právo určit, zda a jakým způsobem má být **autorství uvedeno při zveřejnění** (tzn. právo na uvedení pravého jména, pseudonymu či na anonymní zveřejnění; viz § 7 aut. zák.).
- d) právo na **nedotknutelnost díla**, tzn.
 - a. právo autora udělit svolení k jakémukoli zásahu do díla,
 - b. zákaz užívání díla způsobem snižujícím jeho hodnotu,
 - c. právo na autorský dohled nad užíváním díla způsobem nesnižujícím jeho hodnotu.

Judikatura: *Právo na nedotknutelnost díla spočívá ve výlučném právu autora provádět na díle jakékoli změny nebo úpravy, které zasahují do uměleckého pojetí díla.*

(Rozh. MS v Praze, sp. zn. 13 Co 216/90)

Osobnostní práva svědčí výlučně autorovi jako původci díla a jeho **smrtí zanikají**. Tato práva jsou **nepřevoditelná a autor se jich nemůže vzdát** (může je však nevykonávat). Po smrti autora vzniká zákonem určeným osobám právo na výkon **postmortální ochrany díla** (viz § 11 odst. 5). V tomto případě se nejedná o dědění práva ani o jiné nástupnictví svého druhu. Právo k výkonu postmortální ochrany vzniká originárně okamžikem smrti autora.

Majetková autorská práva jsou

- a) **právo dílo užít**; toto právo je základním majetkovým autorským právem a klíčovou součástí subjektivního autorského práva,
- b) **právo na odměnu při opětném prodeji originálu uměleckého díla** (*tzv. resale royalty right*) (§ 24 aut. zák.),
- c) **právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu** (*tzv. personal reproduction royalty right*) (§ 25 aut. zák.).

Právem *dílo užít* se rozumí **výlučné** právo autora (popř. jiného majitele práva) dílo **zpřístupňovat či jinak předkládat** jiným osobám. Součástí tohoto práva je možnost autora udělit jiné osobě oprávnění k výkonu tohoto práva (zejm. formou **licenční smlouvy**).

Součástí *práva užít* jsou

- a) tzv. **mechanická práva** (tj. práva související s fixací díla do hmotného nosiče a následným nakládáním s tímto nosičem)
 - a. právo na **rozmnožování** díla (13 aut. zák.), tj. zhotovování dočasných nebo trvalých, přímých nebo nepřímých rozmnoženin díla v jakékoli formě,
 - b. právo na **rozšiřování** originálu nebo rozmnoženin díla (14 aut. zák.), tj. prodejem či jiným převodem nebo dovozem či vývozem); při prvním oprávněném převodu vlastnického práva k originálu či rozmnoženině díla na území České republiky je právo na rozšiřování tohoto originálu či rozmnoženiny **vyčerpáno** (*konzumováno*) a nabyvatel tohoto originálu či rozmnoženiny je oprávněn je dále volně na území České republiky (po vstupu do Evropské unie i na celém území jednotného trhu) rozšiřovat,
 - c. právo na **pronájem** originálu či rozmnoženiny díla (15 aut. zák.); právo na pronájem se nekonzumuje,
 - d. právo na **půjčování** originálu či rozmnoženiny díla (16 aut. zák.); právo na půjčování se rovněž nekonzumuje,
 - e. právo na **vystavování** originálu či rozmnoženiny (17 aut. zák.).
- b) práva na **sdělování díla veřejnosti** (*communication to the public*) (tj. práva na zpřístupňování díla efemérní formou či prostřednictvím informačních technologií)
 - a. tzv. *práva provozovací*

- i. právo na **živé provozování díla** (19 odst. 1 aut. zák.)
- ii. právo na **přenos živého provozování** (19 odst. 1 aut. zák.)
- iii. právo na **provozování díla ze záznamu** (20 odst. 1 aut. zák.)
- iv. právo na **přenos provozování díla ze záznamu** (20 odst. 2 aut. zák.)
- v. právo na **provozování rozhlasového a televizního vysílání** (§ 23 aut. zák.)

b. *tzv. práva vysílací*

- i. právo na **vysílání díla rozhlasem nebo televizí** (§ 21 aut. zák.)
- ii. právo na **přenos rozhlasového nebo televizního vysílání** (22 aut. zák.)

Judikatura: *Od vysílání díla rozhlasem a televizí je třeba odlišovat reprodukci vysílaného díla, která se uskutečňuje pomocí rozhlasového nebo televizního přijímače. Reprodukce vysílaného díla není součástí vysílání, neboť není uskutečňována v rámci práva organizace provozující rozhlas nebo televizi dílo vysílat. Jedná se o další nakládání s vysílaným dílem. Jestliže organizace provozující ubytovací zařízení umožňuje hotelovým hostům v rámci poskytované ubytovací služby prostřednictvím rozhlasových nebo televizních přijímačů umístěných v hotelových pokojích vnímání vysílaných děl, překračuje tím meze reprodukce vysílaných děl pro svou osobní potřebu a jde proto o takové užití díla, za které přísluší autorovi odměna.*

(Stanovisko NS ČSSR, sp. zn. 3 Cz 84/79)

- c. *tzv. práva digitálního zpřístupňování*, tj. zejména prostřednictvím počítačových nebo obdobných sítí, tj. Internetem, počítačovými sítěmi LAN včetně počítačových sítí např. na studentských kolejích, sítěmi typu Intranet atd. (§ 18 odst. 2 aut. zák.)

c) *tzv. práva synchronizační a práva odvozené tvorby*

- a. právo na **zařazení díla do díla souborného**
- b. právo na **užití díla zařazeného do díla souborného**
- c. právo **dílo spojit s jiným dílem**
- d. právo **užít dílo ve spojení s jiným dílem**
- e. právo **zpracovat, přeložit či pozměnit dílo**

f. právo **užít dílo ve zpracované, přeložené či pozměněné podobě**

Výslovné zařazení této skupiny práv není v autorském zákoně uvedeno. Nicméně tato práva jsou dovozována **výkladem** systematickým, teleologickým, historickým či výkladem *rationem legis* (srov. § 2 odst. 4 a § 51 aut. zák.). Velmi významným znakem těchto práv je, že užití díla souborného nebo díla vzniklého spojením či tvůrčím zpracováním (včetně překladu) jiného díla je zároveň rovněž užitím děl původních, zařazených do souboru, do spojení či děl použitých ke zpracování (překladu).

Příklad: *Mladý nadějný malíř se rozhodl vytvořit kolekci malířských děl, která spočívala v tom, že humorně zpracoval, dotvořil či pozměnil notoricky známá výtvarná díla svého slavnějšího předchůdce. Tato díla byla veřejně vystavena v rámci výstavní soutěže mladých autorů. Se svou kolekcí nakonec mladý malíř získal i první cenu. Slavný malíř, jehož díla byla předlohou, se proti takovému to zpracování jeho děl ohradil a požádal, aby díla mladého malíře přestala být vystavována.*

Mladý malíř se tímto svým jednáním skutečně dopustil porušení autorských práv autora původního.

Zasáhl jednak do autorských práv osobnostních, když bez souhlasu původního autora zasáhl do celistvosti (nedotknutelnosti) jeho výtvarných děl. Kromě toho se dopustil porušení majetkových autorských práv, když bez souhlasu původního autora tvůrčím způsobem zpracoval či změnil díla původní a takto pozměněná díla bez souhlasu užíval formou jejich vystavování. Mladý autor nechal při své činnosti v potaz, že autorské právo ke zpracování díla, které vzniká a trvá vedle autorského práva k dílu zpracovávanému, je právem novým a samostatným, ale také odvozeným (závislým). Jeho samostatnost se projevuje v samostatném posuzování vzniku a trvání autorskoprávní ochrany. Co do svého výkonu jde však o právo závislé. Jeho právní závislost spočívá v omezenosti zpracovatele při užívání tvůrčího zpracování díla původního. Svolení autora původního díla je třeba nejen k zpracování nebo přeložení samotnému, ale i k dalšímu užití tvůrčího zpracování nebo překladu – každé takové užití je též užitím díla původního a náleží za něj autorovi odměna, pokud není dohodnuto jinak.

Judikatura: *Pokud jde o spojení dvou samostatných autorských děl, nejde o spoluautorství, ale o spojení děl. Ochrana každého ze spojených děl spočívá i v právu na to, aby v každém vydání spojeného díla bylo uvedeno autorství autorů spojených děl a v právu na vyplacení odměny za každé z těchto děl.*

(Rozh. býv. NS SR ze dne 28. 8. 1989, sp. zn. 3 Cz 54/89, uveřejněno pod č. R 51/91 ve Sb. rozh. a stan., 1991, ss. 422 - 425)

Majetková práva trvají zásadně ještě **70 let po smrti autora** a jsou součástí autorovi pozůstalosti (§ 27 aut. zák.). Jsou **nepřevoditelná a nelze je postihnout výkonem rozhodnutí**; to však neplatí o užitečných z těchto práv. Majetková autorská práva nelze ani dát do *zástavy* (§ 26 aut. zák.).

4. Smluvní právo

Smluvní právo je založeno na **zásadě nepřevoditelnosti** (nezcizitelnosti) autorských práv, a to i práv majetkových. To se týká zcizení mezi živými, *inter vivos*. Majetková práva lze zcizit závětí pro případ smrti (*mortis causa*). V ostatních případech je autor či jeho dědic oprávněn **licenční smlouvou** poskytnout jiné osobě oprávnění k užití chráněného díla. Jedná se tedy o závazkový vztah konstitutivní povahy, kdy nedochází k zániku práv autora a jejich převodu na jinou osobu. Autor licenční smlouvou pouze konstituuje jiné osobě oprávnění k výkonu majetkového autorského práva, které je povinen sám respektovat a strpět jeho výkon (§ 46 odst. 1 aut. zák.).¹⁸ Translativní převod autorského práva je podle českého autorského zákona zakázán a jednalo by se o neplatný právní úkon.

Příklad: *Spisovatel a nakladatel si v licenční nakladatelské smlouvě ujednali, že „spisovatel převádí touto smlouvou na nakladatele všechna svá autorská práva k literárnímu dílu uvedenému v čl. I této smlouvy bez omezení místního, časového či množství“.*

Pokud se za pomoci donucujících (kogentních) výkladových pravidel dle § 35 obč. zák. nepodaří prokázat, že úmyslem stran bylo ve skutečnosti uzavřít výhradní (či nevýhradní) licenci na užití předmětného

¹⁸ *Knap, K.*: Der Lizenzvertrag als ein besonderer Vertragstypus. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht Internationaler Teil (GRUR Int.). Roč. 22, 1973, č. 6/7, ss. 225 a násl. *Kunz, O.*: Queles problèmes posé par les conflicts des lois dans le domaine contracts relatifs aux droits d'auteur. In: Travaux de droit comparé. Coll. Praha: Československá akademie věd, Roč. 2, 1970, ss. 21 a násl. Les contracts de licence dans le droit Tchecoslovaque. In: Travaux de droit comparé. Coll. Praha: Československá akademie věd, Roč. 4, 1978, ss. 141 a násl. *Linsmeier, P.*: Lizenzverträge in Technologietransfer nach tschechischem Recht. München: Verlag C. H. Beck, 2000. *Loebl, Z.*: Software Licensing and Distribution in Czechoslovakia. European Intellectual Property Review. Roč. 14, 1992, č. 11, ss. 383 – 388. Czech Republic. In: E-commerce. London: Law Business Research, 2001, ss. 29 – 32. *Rybářík, K.*: Der juristische Charakter und die Funktion des Verlagsvertrages. In: Prace z Wynalasczości i Ochrony Własności Intelektualnej. Coll. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, Roč. 16, 1979, ss. 15 a násl. *Telec, I.*: Der Lizenzvertrag nach dem neuen tschechischen Urhebergesetz. Wirtschaft und Recht in Osteuropa (WiRO). Roč. 11, 2000, č. 1, ss. 8 - 12.

K české judikatuře viz např. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht Internationaler Teil (GRUR Int.). Roč. 47, 1998, č. 10., p. 819, č. 12, s. 1014. Judgement of the District Court for Prague 1 of 8/4/1992 ref. No. 11 C 131/91. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, č. 1, ss. 70 – 72. Judgement of the Municipal Court in Prague of 18th May 1990 file symbol: 13 Co 216/90. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, č. 1, ss. 72 - 74. Judgement of the Municipal Court in Prague of 9th June 1995 ref. No.: 7 Co 138/89. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, č. 1, ss. 74 - 86.

literárního díla, bude toto ustanovení neplatné pro rozpor se zákonem ve smyslu § 39 obč. zák. a nakladateli nevznikne právo užití díla.

Ustanovení autorského zákona týkající se licenčního smluvního práva jsou téměř bezvýjimečně dispozitivní povahy. Podpůrná zákonná úprava pak vychází ze synallagmatického charakteru licenční smlouvy; pokud není sjednáno jinak vychází se při určení plnění stran ze **zásady vzájemné přiměřenosti, účelnosti a obvyklosti** vzhledem ke způsobu užití licencovaného díla. Písemná forma licence se vyžaduje pouze pokud se jedná o **licenci výhradní**.

Druhy licenčních vztahů z hlediska jejich *výhradnosti* lze dělit na

- a) **výhradní licence výlučné**; autor nesmí poskytnout tutéž licenci třetí osobě a *je povinen se i sám zdržet* výkonu práva užit dílo způsobem, ke kterému licenci udělil. Platí vyvratitelná domněnka výlučnosti výhradní licence, pokud není sjednáno jinak. Nabytí práva z výhradní výlučné licence nekonstituuje pro nabyvatele licence vznik nového absolutního práva *erga omnes*, jedná se stále o právo relativní. Nicméně účinky výhradní výlučné licence fakticky odpovídají absolutnímu právnímu vztahu autorství. Zvláštním druhem výhradní licence výlučné je *nakladatelská smlouva* (§ 56 aut. zák.),
- b) **výhradní licence omezené**; autor nesmí poskytnout tutéž licenci třetí osobě, ale *není povinen se sám zdržet* výkonu práva užit dílo způsobem, ke kterému licenci udělil. Takováto licence může být pouze sjednána. Neplatí pro ni žádná zákonná domněnka. Problematika výhradnosti licence se objevuje u nehmotných statků považovaných za dílo podle § 2 odst. 2 (pro ochranu je vyžadována pouhá **původnost** nikoli jedinečnost výtvoru – tj. nejedinečné počítačové programy, databáze a fotografie). U této kategorie děl je pojmově možné, že více autorů vytvoří nezávisle na sobě totožný výtvor. Zakládá se tak možnost i při zachování podmínek § 47 odst. 2 aut. zák. pro existenci vícero platných výhradních licencí s tím, že tyto licence poskytnou rozdílní autoři takových totožných výtvorů; pokud by vícero výhradních licencí poskytl tentýž autor, byla by platnou pouze první licence,
- c) **nevýhradní licence** – ze zákona platí vyvratitelná zákonná domněnka nevýhradnosti licence, která sleduje ochranu poskytovatele (47 odst. 1 aut. zák.). Zákon řeší střet mezi předchozí nevýhradní licencí a následnou licencí výhradní, poskytnutou třetímu, a to ve prospěch dispozitivního zachování předchozí nevýhradní licence. Platnost nevýhradní licence tedy není následným udělením licence výhradní dotčena. Nevýhradními licencemi jsou všechny licence zákonné (viz níže).

Nezbytnými součástmi autorskoprávní licence je –

- a) **určení díla**, k němuž jsou majetková práva licencována,
- b) **projev vůle** majitele autorského práva **poskytnout nabyvateli licence oprávnění k výkonu** majetkového autorského práva
- c) **odměna**, popř. ujednání o způsobu určení odměny či bezúplatnosti licence. Pokud chybí ujednání o odměně, je smlouva platná pouze pokud zjednání stran o uzavření smlouvy vyplývá vůle uzavřít smlouvu úplatně i bez určení výše odměny. V takovémto případě je výše odměny stanovena jako obvyklá (§ 49 aut. zák.).

Obvyklými součástmi autorskoprávní licence jsou

- a) ujednání o **výhradnosti** licence,
- b) ujednání o licencovaných **způsobech užití**,
- c) ujednání o **množstevním** omezení licence,
- d) ujednání o **teritoriálním** omezení licence,
- e) ujednání o **časovém** omezení licence.

V případě absence těchto ujednání v licenční smlouvě použijí se podpůrně dispozitivní ustanovení autorského zákona (zejm. § 47 odst. 1, § 49 odst. 1 a § 50 aut. zák.).

Právo **podlicence** či **postoupení (převodu) licence** třetí osobě je vázáno vždy na souhlas poskytovatele licence (§ 48 aut. zák.).

5. **Zákonná omezení autorského práva**

Z důvodů veřejného zájmu na blahu kulturního a vědeckého rozvoje a efektivního využívání tvůrčí činnosti, zavádí autorský zákon některá **zákonná omezení** autorského práva.

Jedná se o

1. **Volná užití**

- a) užití pro *osobní potřebu* (běžně vykládáno jako užití v rodinném okruhu či okruhu nejbližších přátel); právo rozmnožovat dílo pro osobní potřebu *neplatí* pro rozmnožení počítačových programů, elektronických databází a rozmnožení architektonických děl stavbou (§ 30 odst. 1 aut. zák.),
- b) užití při *předvedení* zákonem vymezeného zboží zákazníkovi (§ 30 odst. 2 aut. zák.).

2. **Zákonné bezúplatné licence -**

- a) citační licence (§ 31 aut. zák.),
- b) katalogová licence (§ 32 aut. zák.),
- c) licence k dílům umístěným na veřejném prostranství (§ 33 aut. zák.),
- d) úřední a zpravodajská licence (§ 34 aut. zák.),
- e) licence pro občanské a náboženské obřady, školní představení a školní díla (§ 35 aut. zák.),
- f) licence k využívání databáze (§ 36 aut. zák.),
- g) knihovnická licence (§ 37 odst. 1 a § 38 aut. zák.),
- h) licence na zhotovení přechodné elektronické rozmnoženiny [§ 37 odst. 2 písm. a) aut. zák.],
- i) licence k fotografickému dílu, které je podobiznou [§ 37 odst. 2 písm. b) aut. zák.],
- j) licence pro potřeby zdravotně postižených [§ 37 odst. 2 písm. c) aut. zák.],
- k) licence vystavovatelská (§ 39 aut. zák.).

Příklad: *Neznámý sprejer nastříkal během tmavé noci na vnější stěnu garáže graffiti, které svou povahou splňuje znaky výtvarného díla podle autorského zákona. Pokud by majitel garáže výtvarník okamžitě neodstranil, dopustil by se užití výtvarného díla sprejera formou jeho vystavování. V krajním případě by potom sprejer mohl nárokovat práva z porušení jeho autorských práv, a to i přesto, že k vytvoření díla došlo bez souhlasu či přes odpor majitele garáže a za použití protiprávního jednání.*

Kromě toho, že takovéto jednání by bylo pravděpodobně shledáno jako jednání v rozporu s dobrými mravy ve smyslu § 3 odst. 1 obč. zák., chrání majitele garáže před nároky sprejera zákonná bezúplatná licence vystavovatelská ve smyslu § 39 aut. zák., neboť tím, že graffiti bylo nastříkáno na garáž - věc nemovitou, stal se vlatník garáže mimoděk i vlastníkem originálu nasprejovaného díla a je oprávněn je tedy volně bezúplatně vystavovat.

6. **Ochrana investice do vytvoření díla**

Vytvoření díla je běžně podmíněno vynaložením určitých (mnohdy i nemalých) nákladů k zajištění umělecké či vědecké tvorby a její podpoře, ať již jde o náklady čistě finanční či časové, personální, organizační apod. Autorský zákon tak vedle majetkových zájmů autora chrání do určité míry i majetkové zájmy investora. Děje se tak formou tzv. *zákonných quasilicencí*, jejímž cílem je vyvážení ochrany autorské tvorby a ochrany investice do vytvoření díla.

- a) **Zaměstnanecké dílo** (§ 58 aut. zák.)

V případě, kdy autor vytvořil dílo ke splnění svých povinností vyplývajících z **pracovního vztahu** a není sjednáno jinak, vykonává zaměstnavatel svým jménem a na svůj účet **veškerá majetková práva k dílu**. Autorovi tak zůstává „holé autorství“, přičemž práva k majetkovému zhodnocení svědčí výhradně zaměstnavateli. Autor má vůči zaměstnavateli právo na přiměřenou **dodatečnou odměnu**, jestliže se mzda nebo jiné pracovněprávní požitky dostanou do zjevného nepoměru k zisku z využití práv k zaměstnaneckému dílu.

b) **Kolektivní dílo** (§ 59 aut. zák.)

Kolektivní dílo je pojmově dílem jediným a jeho pojmové znaky musí být kumulativně naplněny. Těmi jsou

- na tvorbě díla se podílelo *více autorů*,
- bylo vytvářeno z *podnětu a pod vedením* fyzické nebo právnické osoby,
- dílo je uváděno na veřejnosti *pod jménem* této osoby,
- příspěvky zahrnuté do díla *nejsou schopny* samostatného užití.

Podnět k vytvoření díla musí být podnětem právně relevantním. Podle tohoto kritéria můžeme rozlišovat

- kolektivní díla *vytvořená na základě pracovního příkazu zaměstnavatele*; v tomto případě je kolektivní dílo zároveň dílem zaměstnaneckým a bude podléhat režimu zaměstnaneckého díla,
- kolektivní díla *vytvořená na objednávku*; zákon u těchto děl vytváří fikci, podle kterého se i tato kolektivní díla považují za díla zaměstnanecká a objednatel se považuje za zaměstnavatele.

Příklad: *Nakladatel zaměřený na vydávání vzdělávací literatury uzavřel s profesorem – jazykovědcem smlouvu o vytvoření zcela nového cizojazyčného slovníku, které posléze nakladatelství svým nákladem knižně vydá.*

Profesor se dohodl s ostatními členy katedry, že slovník vytvoří společnými silami, bude však vytvářeno pod jeho vedením a pod jeho jménem. Obdržanou odměnu si pak mezi sebe rozdělí. Tímto postupem tedy byl vytvořen slovník jako literární vědecké dílo, a to v režimu kolektivního díla pořízeného na základě podnětu profesora (objednávky) vůči ostatním členům katedry.

Majetková autorská práva k tomuto slovníku bude vykonávat profesor, neboť on byl osobou, z jejíhož podnětu a pod jehož vedením bylo dílo vytvářeno a pod jehož jménem bylo uváděno na veřejnost.

Ostatní členové katedry mají dle uzavřené dohody vůči profesorovi nárok na podíl z odměny vyplacené nakladatelem za vytvoření slovníku. Nemají však dále právo na podíl ze zhodnocení autorských práv ke slovníku. Toto právo svědčí výlučně profesorovi. Pokud nakladatel s profesorem neuzavřel následně

nakladatelskou smlouvu na vydání slovníku, je oprávněn toto dílo užít v režimu díla na objednávku (§ 61 aut. zák.).

c) **Školní dílo** (§ 60 aut. zák.)

Školním dílem je dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění *školních nebo studijních povinností* vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení. Autor je povinen vůči školskému zařízení *smluvním přímusem* k uzavření licenční smlouvy na užití školního díla za obvyklých podmínek. Licence je nevýhradní, jinou licenci autor může udělit pouze pokud to nebude v rozporu s oprávněnými zájmy školského zařízení. Školskému zařízení rovněž svědčí **zákonná bezúplatná licence** k užití díla pro **nevýdělečné užití pro vnitřní potřebu** (§ 35 odst. 3).

Příklad: *Tato licence mj. umožňuje vysokým školám půjčovat ve svých knihovnách studentům či zaměstnancům vysoké školy diplomové či disertační práce vlastních studentů, neboť se jedná o díla vytvořená studenty ke splnění studijních povinností ve svém studijním programu.*

Školními díly však nejsou např. rigorózní či habilitační práce, neboť ty nejsou výsledkem plnění studijních povinností v rámci studijního programu, ale jsou pouze podkladem pro příslušné řízení o udělení titulu. Pokud tyto práce nebyly dosud vydány, nevztahuje se na ně ani knihovnická licence dle § 38 odst. 1 aut. zák. a knihovny tak nejsou oprávněny bez uzavření licenční smlouvy s autorem tato díla půjčovat ani pro vnitřní potřebu univerzity.

d) **Díla na objednávku a díla soutěžní** (§ 61 aut. zák.)

Pokud jde o dílo vytvořené na objednávku (tj. na základě smlouvy o dílo) nebo dílo vytvořené ve veřejné soutěži (§ 847 obč. zák.), je objednatel (vyhlašovatel soutěže) oprávněn bez uzavření licenční smlouvy užívat dílo k *účelům vyplývajícím ze smlouvy*.

7. Zvláštní ochrana počítačových programů

Ochrana počítačových programů (jejichž legální definice není v autorském zákoně uvedena) je založena na principu, že počítačový program bez ohledu na způsob jeho vyjádření (v elektronické podobě, zdrojovém kódu, systémovém kódu) chráněn včetně přípravných materiálů jako *literární dílo* (§ 65 aut. zák.). Chráněny nejsou však myšlenky a principy, na kterých je jakýkoli prvek počítačového programu založen (to však nevylučuje, že tyto

myšlenky a principy mohou být chráněny jiným právem duševního vlastnictví, zejm. patentovým právem, nebo právem nekalé soutěže).

Oproti ochraně literárních děl se ochrana počítačových programů liší v následujících skutečnostech

- chráněny jsou takové počítačové programy, které splňují již **pouhý** požadavek *původnosti*, nikoli tedy požadavek jedinečnosti jako jiná literární díla (§ 2 odst. 2 aut. zák.),
- jsou povolena taková užití (rozmnožování a pozměňování) počítačového programu, která jsou nezbytná pro *řádné používání programu* a propojení s programem jiným (§ 66 odst. 1 písm. a), d) aut. zák.)
- za podmínek uvedených v zákoně je výslovně povolen je tzv. *reverse ingeneering*, tj. zpětné studium myšlenek a principů, na jakých je program založen (§ 66 odst. 1 písm. c) aut. zák.)
- počítačové programy *nelze rozmnožovat pro osobní potřebu*, je povoleno pouze zhotovení záložní rozmnoženiny programu (§ 30 a § 66 odst. 1 písm. b) aut. zák.),
- počítačové programy vytvořené na objednávku se považují za *zaměstnanecká díla* (§ 58 odst. 7),
- na počítačové programy se *nezvztahuje knihovnická licence* podle § 38 aut. zák.

Poznámka: *V praxi dochází často u běžných uživatelů počítačových programů k omylu, že si jako zákazníci kupují počítačový program jako takový a z tohoto titulu jsou oprávněni ho instalovat do svých počítačů dle svého uvážení či s ním jakkoli nakládat pro osobní potřebu. Předmětem koupě ale není program jako takový (jako dílo je nepřevoditelný) a sama koupě datového nosiče obsahujícího počítačový program neopravňuje kupujícího k libovolnému rozmnožování počítačového programu, a to ani pro osobní potřebu. Tím se počítačové programy liší od jiných druhů děl (např. děl hudebních), kdy oprávnění k rozmnožování zachyceného díla pro osobní potřebu získává kupující ze zákona v rámci volného užití dle § 30 aut. zák. U počítačových programů je však rozmnožování pro osobní potřebu zákonem vyloučeno.*

Za rozmnoženinu počítačového programu je však nutné považovat i jeho instalaci do osobního počítače. Do sféry volného užití tak ve většině případů spadá pouze jedna instalace programu do jednoho osobního počítače a jedna záložní rozmnoženina.

Běžně tedy zákazník v souvislosti se zakoupením nosiče počítačového programu uzavírá s majitelem práv licenční smlouvu o podmínkách užití programu. To se může dít různými způsoby. Běžné je uzavření klasické listinné (zejm. formulářové) licenční smlouvy, uzavření smlouvy „roztrhnutím“ plomby na balení zakoupeného nosiče, uzavření smlouvy prostřednictvím sítě Internet a nejběžněji při instalaci programu do počítače akceptací tzv. EULA licence (End Users Licence Agreement), bez které není možné program instalovat.

Zjednodušeně řečeno při zakoupení počítačového programu si zákazník nekupuje program jako takový, ale ve skutečnosti si vedle nosiče programu zakupuje především licenci, která upravuje podmínky užívání počítačového programu.

8. Zvláštní ochrana audiovizuálních děl

V případě ochrany audiovizuálních děl (díla filmová, díla televizní a díla vyjádřená obdobným způsobem; definice viz § 62 aut. zák.) se výrazně projevuje ochrana investice do pořízení audiovizuálního díla a jeho záznamu. Audiovizuální dílo je běžně zvláštním druhem díla souborného. Jeho podstata je v tvůrčím zpracování a tvůrčím zařazení děl audiovizuálně užitých (scénář, dialogy, hudba, scéna, kostýmy, choreografie atd.). Za autora audiovizuálního díla je považován **režisér** (§ 63 aut. zák.). Doba trvání ochrany audiovizuálního díla je však stanovena na sedmdesát let od smrti poslední z osob uvedených v § 27 odst. 5 aut. zák.

Ochrana investice se projevuje především tak, že zákon stanoví zákonnou vyvratitelnou domněnku ve prospěch výrobce prvotního záznamu díla, a to jak vůči autoru díla audiovizuálního, tak vůči autorům všech děl audiovizuálně užitých (vyjma autora díla hudebního). Zákonná domněnka je vázána na skutečnost, že autor audiovizuálního díla (režisér) a autoři děl audiovizuálně užitých (vyjma autora díla hudebního) udělili výrobcí prvotního záznamu díla souhlas se zařazením vlastních děl do audiovizuálního díla a se zachycením na prvotní záznam. V tomto případě se má za to, že tito autoři udělili výrobcí prvotního záznamu díla rovněž souhlas s užitím jejich děl způsoby uvedenými v autorském zákoně a sjednali s ním za toto odměnu obvyklou (§ 63 a § 64 aut. zák.).

Příklad: *Výrobcem prvotního záznamu audiovizuálního díla je ve velké většině výpravnějších audiovizuálních děl (filmů, televizních děl či jiných kinematografických děl) tzv. filmový producent či filmový výrobce, který do vytvoření audiovizuálního díla vkládá svou investici a vytvoření díla tak financuje (může se jednat jak o osobu fyzickou tak právnickou).*

Není vyloučeno, že touto osobou může být i režisér filmu, který potom bude autorem díla a producentem v jedné osobě.

Ve valné většině případů je producent zároveň i výrobcem zvukově obrazového záznamu ve smyslu § 79 aut. zák. Této osobě tedy svědčí jak zákonné domněnky dle § 63 a 64 aut. zák., tak práva výrobce zvukově obrazového záznamu ve smyslu § 79 a násl. aut. zák.

Tuto osobu pak je nutné odlišovat od distribučních společností, které na základě licenčních smluv běžně pouze zajišťují rozšiřování či jiná užití díla na daném území.

C. Práva s autorským právem související

Český autorský zákon mezi tato práva zařazuje

- a) **práva výkonného umělce** k jeho uměleckému výkonu (§ 67 a násl. aut. zák.),
- b) **právo výrobce zvukového záznamu** k jeho záznamu (§ 75 a násl. aut. zák.),
- c) **právo výrobce zvukově obrazového záznamu** k jeho prvotnímu záznamu (§ 79 a násl. aut. zák.),
- d) **právo rozhlasového nebo televizního vysílatele** k jeho původnímu vysílání (§ 83 a násl. aut. zák.),
- e) **právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu** (§ 87 aut. zák. ve spojení s § 25 aut. zák.).¹⁹

Z těchto práv pak pouze práva výkonných umělců představují *tvůrčí práva* a jsou povahy jak majetkové, tak osobnostní. Pouze práva výkonných umělců jsou nepřevoditelná *inter vivos*.

Ostatní práva s autorským právem související pak vyjadřují právní ochranu investice do zhotovení či zpřístupnění nemotného statku. Tato skutečnost je vyjádřena zejména tím, koho zákon považuje za majitele těchto práv. Výrobcem zvukového či zvukově obrazového záznamu, resp. televizním či rozhlasovým vysílatelem je vždy osoba, která *na svou odpovědnost* pořídí zvukový či zvukově obrazový záznam, resp. uskuteční televizní či rozhlasové vysílání, *nebo tak z jejího podnětu učiní jiná osoba*. Vznik práv k těmto statkům není podmíněn tím, že obsahem záznamu či vysílání musí být dílo či jiný chráněný statek. Chráněn je záznam či vysílání sám o sobě bez ohledu na právní povahu jeho obsahu.

Příklad: *Na běžném hudebním CD nosiči obvykle vážne celá řada práv duševního vlastnictví. Jedná se zejména o autorská práva hudebních skladatelů k hudebním dílům, autorská práva textařů k zhudebněným literárním dílům, práva výkonných umělců k jejich hudebním výkonům a práva výrobce zvukového záznamu k záznamu uměleckých děl a výkonů.*

¹⁹ Viz Plank, K.: La protection des droits des artistes interpretes ou executants et des autres droits apparentes aux droits d'auteur, telle qu'elle est preuve en republique socialiste Tchecoslovaque. Bulletin de Droit tchecoslovaque. 1996, č. 3. Protection of the Rights of Performing Artists and of other Rights Related to Copyright in Czechoslovakia. Bulletin of Czechoslovak Law. 1996, č. 3. Sinden, V. – Loebel, Z.: Telecommunication Law in Czech and Slovak Federal Republic. In: Telecommunications Law in Europe. Frankfurt am Main: Baker & Mc Kenzie, 1992, pp. 45 – 58. Slanina, J.: CD and Video-Tape Renting in Czechoslovakia. Intellectual Property and Informatics, 1992, č. 4, ss. 99 - 101.

Vedle toho na nosiči vážně věcné právo vlastnické k nosiči a může zde být i právo zástavní.

Obsahem bookletu nosiče pak bývají díla výtvarná či fotografická.

Příklad: *Vznik a existence práva výrobců záznamů a vysílatelů není vázána na povahu obsahu takového záznamu. Ochrany požívá např. i prostý záznam zvuků přírody. Stejně tak je chráněno i televizní vysílání, jehož obsahem je přenos (jinak právem duševního vlastnictví nijak nechráněného) fotbalového utkání.*

Naopak obsahem uměleckého výkonu musí vždy být provozování uměleckého díla. Pro vznik práv výkonného umělce ale není nikterak významné, zda dosud trvají majetková práva autora k dílu, zda se jedná o užití volné či licencované či o užití protiprávní. Chráněným uměleckým výkonem je např. i vyprávění tradiční lidové pohádky, zpěv lidových písní či recitace dětské říkanky.

V případě těchto práv je uplatněna **zásada převoditelnosti**, a to z toho důvodu, že jde o běžný majetek. Majitelem těchto práv může být jak osoba fyzická tak osoba právnická. V případě těchto statků lze uzavírat jak smlouvy licenční, tak smlouvy převodní.

Ve věcech práv s autorským právem souvisejících je Česká republika smluvní stranou *Římské mezinárodní úmluvy o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací* (1961), *Úmluvy o ochraně výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému rozmnožování jejich zvukových záznamů* (1971), *Smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech* (1996).

Poznámka: *Dalším právem upraveným v rámci autorského zákona je právo pořizovatele databáze k jím pořízené databázi (viz § 88 a násl. aut. zák.). Toto právo není systematicky řazeno do skupiny práv souvisejících s právem autorským, nicméně vzhledem k příbuznosti předmětu těchto práv byla jeho úprava zahrnuta do autorského zákona.*

Právní úprava této problematiky je zásadně ovlivněna komunitárním právem, konkrétně Směrnicí Evropského parlamentu a Rady Evropské unie o právní ochraně databází.

D. Kolektivní správa práv

Na území České republiky působí pět kolektivních správců (**OSA, INTERGRAM, Dilia, Gestor, OOA-S**). Navzájem se liší věcnou působností. Historie **OSA - ochranného**

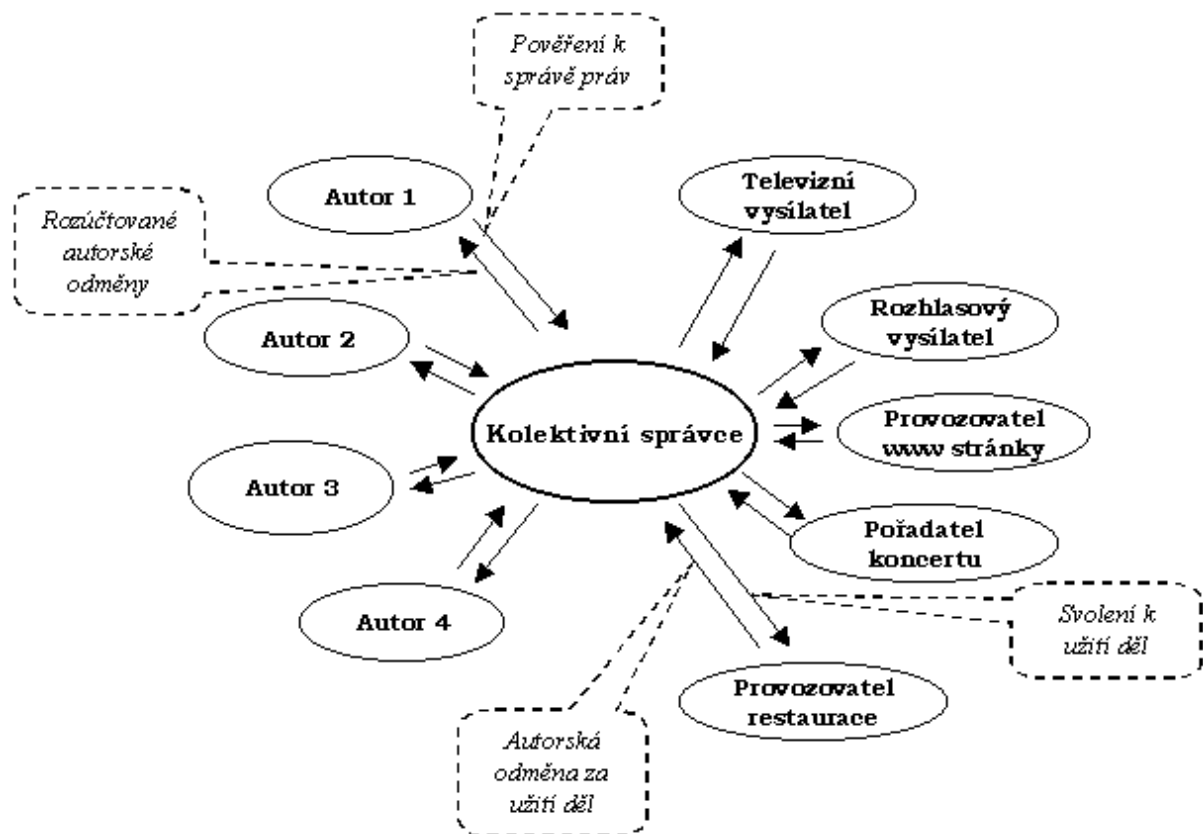
svazu autorského pro práva k dílům hudebním se sídlem v Praze spadá do roku 1919. Ještě dříve, od roku 1915, na českém území působila rakouská AKM.²⁰

Podstatou kolektivní správy je kolektivní **uplatňování** a kolektivní **ochrana** majetkových práv autorských a majetkových práv souvisejících s právem autorským a umožnění **zpřístupňování** předmětů těchto práv veřejnosti (§ 95 aut. zák.). Zastupování majitelů práv se děje na základě tzv. **nepřímého zastoupení**; kolektivní správce tedy jedná **svým jménem na účet majitele práva**. Kolektivní správce žádná autorská či související práva nevlastní. Kolektivní správou není rovněž umělecká agenturní či zprostředkovatelská činnost nebo vydávání nebo jiné užívání předmětů ochrany.

Činnost kolektivního správce tedy spočívá zejména v

- a) *zastupování* nositelů práv na základě smluvního ujednání či ze zákona,
- b) uzavírání smluv, kterými se poskytuje *oprávnění k výkonu* spravovaného práva,
- c) *vybírání autorských odměn* pro nositele práv od uživatelů předmětů ochrany,
- d) *evidování užití* spravovaných předmětů ochrany,
- e) *rozdělování a vyplácení odměn* vybraných od uživatelů předmětů ochrany

²⁰ K zákonu o kolektivní správě práv z roku 1995 viz Gesetz Nr. 237/1995 Slg. vom 27 September 1995 über die kollektive Verwaltung von Urheberrechten und verwandten Schutzrechten und über die Änderung und Ergänzung. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler Teil. (GRUR Int.). Roč. 46, 1997, č. 7, ss. 616 – 618. Law on the collective administration of copyright and of rights related to copyright and on the amendment and supplementation of certain laws of 27 September 1995, no. 237/95 Sb. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, 1996, č. 1, ss. 52 – 70. *Pečený, P*: The Current State of Collective Protection of the Rights of Artists and the possibilities of Development in this Area in the Czech Republic. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Vol. 1, 1996, č. 1, ss. 12 - 30.

Obrázek: schéma výkonu kolektivní správy práv v praxi

K činnosti kolektivního správce český autorský zákon vyžaduje státní povolení. Jmenovitě administrativní oprávnění udělené Ministerstvem kultury, které vykonává dozor nad výkonem kolektivní správy práv. Oprávnění je udělováno ve **správním řízení** s možností soudní ochrany podle českého soudního řádu správního.²¹ Kolektivní správa je vybudována na **administrativním monopolu**. Pro *tentýž* druh majetkových práv a pro *tentýž* druh děl (např. pro veřejné provozování děl hudebních) může kolektivní správu práv vykonávat pouze jediný kolektivní správce. Kolektivní správa práv je založena na **zásadě rovnosti a přiměřenosti** ve vztahu k uživatelům i zastupovaným osobám.

Český autorský zákon stanoví taxativní výčet majetkových práv, která podléhají **povinné** kolektivní správě. Do legálního režimu povinné kolektivní správy práv patří například právo na odměnu při opětném prodeji originálu díla uměleckého (§ 24 aut. zák.) nebo právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu (§ 25 aut. zák.).

Smluvním pilířem kolektivní správy práv jsou **hromadné**, resp. **kolektivní licenční smlouvy** uzavírané mezi kolektivními správci a uživateli resp. sdruženími uživatelů (§ 101 aut. zák.) Jednotlivým sdruženým uživatelům vznikají z kolektivní smlouvy práva a povinnosti vůči kolektivnímu správci přímo (§ 101 odst. 5 aut. zák.).²²

Poznámka: *V praxi jsou kolektivní a hromadné smlouvy kolektivními správci a uživateli hojně využívány. Ve většině případů tak uživatel na základě těchto smluv získává po uhrazení „paušální“ odměny právo k užití celého „repertoáru“ předmětů spravovaných kolektivním správcem v počtu a množství dle libosti uživatele.*

Významnou kontraktační roli může sehrát **mediátor** (§ 102 aut. zák.). Musí jít o nezávislého odborníka, který je jmenován Ministerstvem kultury a zapsán do veřejně přístupného **seznamu zprostředkovatelů**. Zprostředkovatelé jsou povinni být nápomocni při jednání smluvních stran, popř. předkládat stranám vlastní návrhy. Nevyjádří-li se žádná ze stran do 30 dnů od předložení zprostředkovatelova návrhu námitky k tomuto návrhu, má se za to, že její strany přijaly.

E. Patenty a užitné vzory

1. Patenty

České patentové právo je založeno na novelizovaném zákonu o vynálezech a zlepšovacích návrzích (zák. č. 527/1990 Sb.). Na rozdíl od práva autorského je státní přiznání patentu vázáno na **správní úkon** u Úřadu průmyslového vlastnictví. Ten je zároveň i místem, u něhož mohou státní občané České republiky a jiné osoby, které mají na jejím území bydliště nebo sídlo, podávat **mezinárodní přihlášky vynálezů**. U tohoto úřadu lze také podat **evropskou patentovou přihlášku** podle *Úmluvy o udělování evropských patentů*.

²¹ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2003, ve věci sp. zn. IV ÚS 690/01, který se týká správního řízení o udělení oprávnění ke kolektivní správě práv výtvarníků a tvůrců obrazové složky děl audiovizuálních.

²² Srov. *Telec, I.*: Collective Agreements in Czech Author's Law. In: Freedom of Contract Conference. Coll. Brno: Masarykova univerzita, 1997, ss. 185 - 190.

Smyslem patentového práva je ochrana vynálezecké tvůrčí činnosti. Jeho předmětem pak je monopolní ochrana **vynálezu**. Vynálezem může být pouze řešení z oblasti techniky, které je výsledkem vynálezecké činnosti a je průmyslově využitelné (§ 6 zákona o vynálezech a zlepšovacích návrzích).

Předpokladem patentovatelnosti vynálezu tedy je

- a) vyjádření vynálezu v **objektivně** vnímatelné podobě ve smyslu **technického řešení** problému či úkolu; zákon pak demonstrativně určuje, co není za vynálezy považováno (§ 3 odst. 1 z. vyn.).
- b) **novost**, která spočívá v tom, že řešení není součástí stavu techniky (§ 5 z. vyn.). Jde tedy o novost světovou, která působí absolutně a objektivně. Její existenci zjišťuje výhradně Úřad průmyslového vlastnictví již při řízení o udělení patentu.²³
- c) jedná se o **výsledek vynálezecké činnosti**, tzn. že vynález pro odborníka objektivně nevyplývá ze stavu techniky (§ 6 z. vyn.). Toto kritérium opět zkoumá Úřad již při řízení o udělení patentu.
- d) **průmyslová využitelnost vynálezu**, tzn. že vynález může být opakovaně využíván při hospodářské činnosti, a to vždy se stejným technickým výsledkem (§ 7 z. vyn.).
- e) vynález není **vyloučen** z patentovatelnosti (§ 4 z. vyn.).

Patentovatelný je tedy jak

- určitý *výrobní postup*,

- tak *výrobek jako takový*.

Zásadním okamžikem při řízení o udělení patentu je podání přihlášky návrhu. Od tohoto okamžiku svědčí přihlašovatel **právo přednosti** (priority) na udělení patentu (§ 27 z. vyn.). Vzhledem ke skutečnosti, že vynález je technickým řešením, které je ze své povahy objektivním jevem, k němuž mohou dojít nezávisle na sobě různé osoby, je okamžik podání přihlášky rozhodující pro posouzení, kterému z vynálezců bude patent udělen. Právo na patent

²³ *Přádná, Z.*: Patent and the Practical Appliance Law. Answers to the Most Frequent Questions of Foreign Applicants. In: Intellectual Property Rights in the Czech Republic. Praha: EuroForum, 1993, část č. 5. *Smola, J.*: Filing and Prosecuting Czech Patent Applications. In: Intellectual Property Rights in the Czech Republic. Praha: EuroForum, 1993, část č. 6.

potom přísluší zásadně přihlašovatelovi se starším právem přednosti neboli se starším datem podání přihlášky.

Účinky patentu nastávají ode dne oznámení o udělení patentu v úředním **Věstníku Úřadu průmyslového vlastnictví**. Majitel patentu má výlučné právo využívat vynález, poskytnout souhlas k využívání vynálezu jiným osobám, nebo na ně patent převést (§ 11 z. vyn.).

Vedle **přihlašovacího řízení** (§ 24 a násl. z. vyn.) je před Úřadem průmyslového vlastnictví vedeno též **řízení určovací** (§ 67 z. vyn.), **řízení o zrušení patentu** (§ 23 z. vyn.) a **řízení o nucené licenci** (§ 20 z. vyn.). Řízení o nucené licenci (viz níže) nebývá obvyklé, protože běžné jsou smluvní licence.

Poznámka: *Určovací řízení vedené před Úřadem průmyslového vlastnictví je třeba odlišovat od řízení o určení, zda tu právo je či není, vedené v civilním soudním řízení ve smyslu § 80 písm. a) o. s. ř.*

V určovacím řízení podle zákona č. 527/1990 Sb. Úřad průmyslového vlastnictví na žádost určí, zda předmět v žádosti popsaný spadá do rozsahu ochrany určitého patentu na vynález. Činnost Úřadu má v tomto řízení povahu odborné znalecké činnosti v tom smyslu, že autoritativně určuje, zda konkrétní technické řešení již spadá do sféry chráněné některým z udělených patentů či nikoli.

Úřad v žádném případě nerozhoduje o tom, komu práva z patentu svědčí, o užívacích právech k patentu, o platnosti licenčních či převodních smluv, o odstoupení od těchto smluv či o nárocích z plnění či porušení z těchto smluv. Pokud Úřad obdrží návrh, jehož smyslem by bylo rozhodování v těchto věcech, byť formálně podaný podle § 67 zák. č. 527/1990 Sb., je Úřad povinen takovýto návrh odmítnout s odůvodněním, že není pravomocný k jednání o těchto věcech.

Patent je převoditelný. Smlouvy o převodu patentu i licenční smlouvy nabývají **účinnosti vůči třetím osobám** dnem jejich zápisu do **patentového rejstříku** vedeného u Úřadu průmyslového vlastnictví a musí být vždy **písemné**.²⁴ Licenční smlouva k všem předmětům průmyslového vlastnictví je upravena jako smluvní **typ** v obchodním zákoníku (§ 508 zák. č. 513/1991 Sb.). Právo k patentu trvá maximálně **20 let** od podání přihlášky. Udržování patentu v platnosti je **zpoplatněno**. (Viz *zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích*.)

Nevyužívá-li majitel patentu bezdůvodně vynález vůbec nebo jej využívá nedostatečně a nepřijal-li v přiměřené lhůtě řádnou nabídku na uzavření licenční smlouvy, může Úřad

²⁴ *Osterreith, Ch.: Technology Transfer and Licensing. In: Intellectual Property Rights in the Czech Republic. Praha: EuroForum, 1993, část č. 8.*

průmyslového vlastnictví na základě odůvodněné žádosti **udělit nevýlučné právo k využívání vynálezu** (*nucenou licenci*). Nucená licence může být rovněž udělena, jestliže jsou dány důvody ohrožení důležitého **veřejného zájmu**. V rozhodnutí o udělení licence musí Úřad průmyslového vlastnictví stanovit podmínky, rozsah a dobu trvání nucené licence. Udělením nucené licence není dotčeno právo majitele patentu na úhradu ceny licence (viz § 20 z. vyn.).

Česká republika je smluvní stranou *Smlouvy o patentové spolupráci* (1970), *Štrasburské dohody o mezinárodním patentovém třídění* (1971) a oblastní *Úmluvy o udělování evropských patentů* (1973).

2. Užité vzory

Právo užité vzorové (tzv. malé patenty) se v mnoha ohledech podřazuje pod právo patentové. **Příbuznost** s právem patentovým spočívá v tom, že tyto chráněné předměty jsou rovněž výtvořeny průmyslově-technické povahy a mohou být předmětem obchodních vztahů. Užité vzorová ochrana byla na českém území zavedena až roku 1992. Do té doby zde neexistovala.²⁵

Důvodem existence užité vzorové právní ochrany je skutečnost, že patentový systém je málo použitelný na předměty denní potřeby připravené k uvedení na trh, na předměty vykazující nižší invenční úroveň a v neposlední řadě je také poměrně nákladný a zdlouhavý. Pojem užitého vzoru je zakotven v zákoně o užitných vzorech (zák. č. 478/1992 Sb.). Ten podobně jako u patentů nestanoví legální definici, nýbrž podmínky, za kterých je možné tyto výtvořeny zapsat do veřejného rejstříku (§ 1 z. už.). Zásadní **rozdíly oproti patentové úpravě jsou tři**.

Jedním je **nižší kritérium** vyžadované vynálezecké úrovně. Pro zapsání užitého vzoru postačuje, že technické řešení přesahuje pouhý rámec *odborné dovednosti* (§ 1 z. už.).

Dále na rozdíl od patentů lze **chránit** jen technická řešení *prostorově vytvořitelná* (tj. výrobky nebo zařízení, směsi, slitiny, chemické látky, léčiva atd.), nikoli však způsoby výroby nebo pracovní činnosti. Prostřednictvím užitého vzoru tedy nelze chránit postupy ani biologické reproduktivní materiály či biotechnologické postupy obecně.

²⁵ Viz Czechoslovakia: Introduction of Utility Model Protection. International Review of Industrial Property and Copyright Law (IIC). Roč. 24, 1993, č. 2, ss. 291 – 292.

Základním **procesněprávním rozdílem** oproti patentovému řízení je skutečnost, že při zápisném řízení o užitných vzorech se zkoumají pouze *formální podmínky zápisu* (§ 11 odst. 1 z. už.). *Materiální podmínky* včetně novosti užitného vzoru pak Úřad zkoumá až v eventuálním řízení *výmazovém*. Tímto procesním systémem lze dospět k ochraně **rychleji** než v právu patentovém. Formální zápis užitného vzoru do rejstříku však je oproti patentu méně spolehlivou právní ochranou.

Příklad: *Společnost A., s. r. o. započala s výrobou výrobku, na nějž vlastnila užitný vzor. Krátce po uvedení zboží na trh kontaktoval společnost pan X. Y. se žádostí, aby společnost přestala vyrábět tento výrobek, neboť k tomuto výrobku mu svědčí zapsaný užitný vzor se starším právem přednosti, a vyzval jednatele společnosti k jednání o uzavření licenční smlouvy.*

Jednatel společnosti A., s. r. o. tuto výzvu ignoroval, neboť žil v domnění, že se stanovisko pana X. Y. se nemůže zakládat na pravdě, protože Úřad průmyslového vlastnictví by společnosti A., s. r. o. užitný vzor k totožnému technickému řešení nezapsal a na existenci staršího užitného vzoru pana X. Y. by společnost v řízení o zápis vzoru upozornil.

V tomto se však jednatel mýlil.

V řízení o zápis užitného vzoru Úřad nezkoumá, zda tu existuje či neexistuje starší užitný vzor na totéž technické řešení. Je tedy možné, že dva užitné vzory na totéž technické řešení mohou být zapsány oba zároveň, a to i po celou dobu jejich ochrany.

Tímto problémem se Úřad bude zabývat až v eventuálním řízení o výmaz mladšího užitného vzoru, které však nezahajuje z vlastní úřední povinnosti, nýbrž na návrh.

Maximální doba platnosti práva k užitnému vzoru je **deset let**. Další právní vztahy k užitným vzorům se podpůrně řídí *zákonem č. 527/1990 Sb. o vynálezech a zlepšovacích návrzích*, včetně otázek dispozic (převod, licence) s užitným vzorem.

F. Průmyslové vzory

Právo k průmyslovému vzoru se liší od patentového práva i práva k užitnému vzoru především z hlediska předmětu práva. Zatímco u patentového práva a práva k užitnému vzoru je předmětem ochrany technické řešení, právo průmyslového vzoru se vztahuje na **estetické výtvoř**, tj. na plošný nebo prostorový **vzhled** výrobků nebo jeho části, spočívající zejména ve znacích linií, obrysů, barev, tvaru, struktury nebo materiálů výrobku samotného nebo jeho zdobení (§ 2 zák. č. 207/2000 Sb.). Jako ostatní předměty průmyslového vlastnictví je vznik práv k průmyslovému vzoru vázán na **zápis** u Úřadu průmyslového vlastnictví.

Materiální podmínkou ochrany průmyslových vzorů je požadavek jejich **novosti**, tj. aby průmyslový vzor nebyl před podáním přihlášky zpřístupněn veřejnosti. Druhou podmínkou je, že musí vykazovat **individuální povahu**, čímž se do značné míry přibližuje pojmu autorského díla. V případě **součástek složeného výrobku** je vyžadována jejich **viditelnost** při běžném užívání výrobku.

Zápisem průmyslového vzoru není dotčena ochrana poskytovaná shodným předmětům podle práva autorského, občanského práva, práva k ochranným známkám, popřípadě podle jiných právních předpisů.

Příklad: Obsahem průmyslového vzoru je běžně chráněné autorské dílo (není to však podmínkou). Navíc je možné, aby tento výtvar byl zároveň zapsán jako ochranná známka. K jednomu nehmotnému statku potom vzniká trojí ochrana, a to na sobě nezávislá, která může svědčit různým osobám.

Asi nejznámějším příkladem takového souběhu ochrany je originální lahev nápoje Coca-Cola, která byla vytvořena jako autorské dílo, jako obal výrobku může být chráněna průmyslovým vzorem a zároveň je i ochrannou známkou.

© Andy Warhole, 1962

Zápis průmyslového vzoru, jeho účinky a dispoziční oprávnění jeho vlastníka jsou obdobné jako u patentového práva. Ochrana zapsaného průmyslového vzoru trvá maximálně **25 let** od podání přihlášky průmyslového vzoru.

Česká republika je smluvní stranou *Locarnské dohody o zřízení mezinárodního třídění průmyslových vzorů a modelů* (1968).

G. Topografie polovodičových výrobků

Ochrana topografií polovodičových výrobků je v České republice zajištěna od roku 1992 v souladu s právem EU (zák. č. 529/1991 Sb.). Uděluje se **bez průzkumu** na základě zápisu do **rejstříku topografií polovodičových výrobků**. Zapsat lze jen takovou topografii, která je výtvořem a není všeobecně známa v polovodičovém průmyslu. Doba ochrany výlučných práv ze zapsané topografie trvá **10 let** od jejího prvního obchodního využití či zápisu. V rejstříku topografií polovodičových výrobků, vedeném Úřadem průmyslového

vlastnictví, je zapsáno jen několik těchto výtvorů. Z běžné české praxe nejsou známy spory o toto právo.

H. Práva k odrůdám rostlin

Práva k odrůdám rostlin upravuje zák. č. 408/2000 Sb. Ochranná práva mohou být udělena pouze k odrůdě, která splňuje podmínky **novosti, odlišnosti, uniformity a stálosti**. Držitelem těchto práv pak může být **šlechtitel**, kterému byla ochranná práva udělena. Šlechtitelem může být jak osoba fyzická, tak osoba právnická.

Ochranná práva k rostlinné odrůdě jsou šlechtiteli přiznána na základě **správního řízení před Ústředním kontrolním a zkušebním ústavem zemědělským** se sídlem v Brně, který je správním úřadem. Toto rozhodnutí lze přezkoumat ve správním soudnictví v řízení podle soudního řádu správního (zák. č. 150/2002 Sb.).²⁶

Pokud odrůda splňuje všechny požadované náležitosti, vydá ústav šlechtitelské osvědčení, které šlechtiteli zajišťuje práva na výlučné využívání chráněné odrůdy. Ochranná práva k chráněné odrůdě trvají 25 let od udělení ochrany.

Česká republika je smluvní stranou *Mezinárodní úmluvy na ochranu nových odrůd rostlin* (1961).

I. Ochranné známky

Český zákon o ochranných známkách platí od roku 2003 (zák. č. 441/2003 Sb.). Podle tohoto zákona může být ochrannou známkou **jakékoliv označení schopné grafického znázornění**, zejména slova, včetně osobních jmen, barvy, kresby, písmena, číslice, tvar výrobku nebo jeho obal, pokud je toto označení způsobilé odlišit výrobky nebo služby jedné osoby od výrobku nebo služeb jiné osoby.²⁷

²⁶ Viz usnesení zvláštního senátu zřízeného podle zákona č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů, ze dne 6. 1. 2004, sp. zn. Konf 93/2003 *per analogiam*.

²⁷ Viz Tschechische Republik – Neues Markengesetz. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler Teil. (GRUR Int.). Roč. 45, 1996, č. 2, ss. 169 – 170. Trademark Act passed on 21 June 1995. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, 1995 č. 2, ss. 46 - 80. *Chromeček, M.*: New Czech Trade Mark Act. In: Intellectual Property Rights in the Czech Republic. Praha: EuroForum, 1993, část č. 2. *Tesařova, E.*: Filing and Prosecuting Czech Trade Mark Applications. In: Intellectual Property Rights in the Czech Republic. Praha: EuroForum, 1993, část č. 3. *Mudd, T. - Kotík, J.*: New legislation in the Czech Republic: Trademark Act of 1995. Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž. Roč. 1, 1995, č. 2, ss. 2 - 16.

Dle současného zákona již **neplatí** omezující podmínka, že přihlašovatelem ochranné známky může být pouze osoba podnikající v příslušném předmětu činnosti, pro který je ochranná známka přihlašována. Pokud jde o důvody, pro které zákon označení ze zápisu vylučuje, jsou tato tradičně rozdělována na důvody **absolutní**, tzn. **veřejnoprávní** (§ 4 cit. zák.), a **relativní**, tzn. **soukromoprávní** (§ 7 cit. zák.).

Mezi **absolutní zápisné překážky** patří zejména rozlišovací nezpůsobilost, pouhá popisnost, rozpor s veřejným pořádkem a dobrými mravy, klamavost, zneužití náboženských symbolik a nově i skutečnost, že přihláška ochranné známky nebyla podána v dobré víře atd.

Relativní zápisné překážky spočívají v zásahu do subjektivního práva jiné osoby. Základní relativní zápisnou překážkou pak je právo přednosti jiné osoby ke shodné či podobné ochranné známce (tj. národní známce, mezinárodní ochranné známce s účinky pro Českou republiku, komunitární známce a všeobecně známé (well known) známce ve smyslu Pařížské unijní úmluvy, zásah do práv k nezapsanému označení či obchodní firmě jiné osoby, jména fyzické osoby, zásah do práv k jinému předmětu průmyslového vlastnictví či do autorského práva.

Tyto zápisné překážky Úřad průmyslového vlastnictví nezkontroluje z úřední povinnosti, ale pouze v rámci eventuálního **řízení námítkového** či až následného eventuálního **řízení výmazového**, a to na **podnět** dotčené osoby. Ochranná doba ochranné známky trvá **deset let** od podání přihlášky. Na žádost majitele ochranné známky se doba ochrany prodlouží vždy o dalších deset let.

Ochranná známka je zapsána do **rejstříku ochranných známek** na základě přihlášky označení k zápisu. O zápisu rozhoduje Úřad průmyslového vlastnictví v **přihlašovacím řízení**. Součástí přihlašovacího řízení je tříměsíční lhůta od zveřejnění zapisovaného označení ve Věstníku Úřadu průmyslového vlastnictví pro podání eventuálních **námitek proti zápisu**. Po uplynutí této lhůty je možné námítky proti zápisu uplatňovat až ve výmazovém řízení. Důvodem pro výmaz ochranné známky je taktéž její bezdůvodné neužívání. Úřad průmyslového vlastnictví je rovněž zápisným místem pro zápis mezinárodní ochranné známky podle *Madridské dohody o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek* (1891) a *Protokolu* k této dohodě (1989).²⁸

²⁸ Podrobněji Hajn, P. - Telec, I.: Czech Republic. In: Lange, P. (ed.): International Trade Mark and Sign Project. München: Verlag C. H. Beck, v tisku.

Vedle Madridské dohody je Česká republika rovněž smluvní stranou *Nické dohody o mezinárodním třídění výrobků a služeb na účely zápisu známek* (1957) a *Smlouvy o známkovém právu* (1994).

Zákon o ochranných známkách novelizuje zákon o soudech a soudcích tak, že Městský soud v Praze je v České republice příslušný k prvostupňovému rozhodování pro **ochranné známky Společenství** podle *Nářízení Rady Evropské unie č. 40/1994 z 20. prosince 1993 o ochranné známce společenství*.²⁹

J. Obchodní firma

Právo k obchodní firmě je upraveno v obchodním zákoníku (zák. č. 513/1991). České firemní právo se vyznačuje tím, že se vztahuje pouze na **podnikatele**, a to navíc pouze na ty, kteří jsou **zapsáni v obchodním rejstříku** vedeném krajskými soudy.³⁰ Jména a názvy ostatních podnikatelů, například advokátů, nejsou firemním právem chráněny, lze však na jejich ochranu využít nekalosoutěžní pravidla.

Obchodní firmou fyzické osoby je vždy její jméno a příjmení, popřípadě odlišující dodatek. Obchodní firmou právnické osoby pak její název zapsaný do obchodního rejstříku. Základním pravidlem ochrany je, že obchodní firma **nesmí být zaměnitelná** s obchodní firmou jiného podnikatele a **nesmí působit klamavě**. Obchodní firma sama o sobě nemůže být předmětem závazkových právních vztahů, nýbrž je **vázána k podniku**. **Převod obchodní firmy bez současného převodu podniku je zakázán**. Při zásahu do subjektivního práva na obchodní firmu má dotčená osoba vůči narušiteli nárok na zdržení se závadného jednání, odstranění závadného stavu, přiměřené zadostiučinění, vydání bezdůvodného obohacení a

²⁹ K slovenským známkoprávními rozhodnutím viz *Heath, Ch. - Sadloňová, V.*: Entscheidung des Amtes für gewerbliches Eigentum der Slowakischen Republik vom 26. April 1999 „Egger Pils“. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler Teil (GRUR Int.). Roč. 49, 2000, č. 11/12, s. 1054 - 1058. *Sadloňová, V.*: Entscheidung des Amtes für gewerbliches Eigentum der Slowakischen Republik vom 1. Dezember 1998 „COMPAQ“./ „kompakt SYSTEM“. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler Teil (GRUR Int.). Roč. 49, 2000, č. 5, s. 457 - 460. Entscheidung des Amtes für gewerbliches Eigentum der Slowakischen Republik vom 10. Januar 1998 „NUGETA“./ „NUGATA“. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler Teil (GRUR Int.). Roč. 49, 2000, č. 5, s. 457. Entscheidung des Amtes für gewerbliches Eigentum der Slowakischen Republik vom 15. November 1999 „ELAXIN“. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler Teil (GRUR Int.) Roč. 50, 2001, č. 12, ss. 1065 - 1066. Entscheidung des Amtes für gewerbliches Eigentum der Slowakischen Republik vom 6. Februar 1997 „HERBADENT“./ „HERBADERM“. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler Teil (GRUR Int.). Roč. 52, 2003, č. 8/9, ss. 788 - 789.

³⁰ Podrobněji viz *Bohata, P.*: Tschechische Republik: Die Firma und das Handelsregister nach der Novelle des HGB. Wirtschaft und Recht in Osteuropa (WiRO). 2001, č. 5, ss. 146 - 154.

náhradu škody. Vedle pravidel firemního práva jsou označení rovněž chráněna **právem nekalosoutěžním**.

Z oblasti firemního práva existuje poměrně bohatá judikatura českých soudů, která v mnohém navazuje na judikaturu československých soudů v době mezi dvěma světovými válkami.³¹

K. Označení původu a zeměpisná označení

Označení původu a zeměpisná označení jsou označeními vztahujícími se pouze na **charakteristiku původu zboží**, nikoli však služeb či obchodu. Tato označení jsou používána k označení zboží pocházejícího z určitého **území**, jestliže kvalita nebo vlastnosti tohoto zboží jsou výlučně nebo převážně dány zvláštním **zeměpisným prostředím** s jeho charakteristickými **přírodními a lidskými faktory** (§ 2 zák. č. 452/2001 Sb.). Nutnou podmínkou je, že výroba nebo zpracování takového zboží probíhá ve vymezeném území. Pro tato označení platí **zápisný princip**. O zápis takového označení může požádat sdružení výrobců nebo zpracovatelů. Pokud v daném území existuje pouze jediná osoba, produkující daný druh zboží, může zažádat sama tato osoba. Na rozdíl od většiny předmětů duševního vlastnictví, není ochrana těchto označení koncipována na exkluzivním principu. Tato zapsaná označení mají právní **povahu veřejných statků**. Zapsané označení je oprávněn užívat **každý**, kdo vyrábí, zpracovává a připravuje zboží s odpovídající kvalitou či vlastnostmi na vymezeném území, a to na základě **bezúplatné zákonné licence**. Na zapsané označení nelze poskytnout smluvní ani nucenou licenci.

Česká republika je smluvní stranou *Lisabonské dohody na ochranu označení původu a jejich mezinárodním zápisu* (1958) a *Madridské odhody o potlačení falešných nebo klamavých údajů o původu zboží* (1891).

L. Obchodní a osobní tajemství

Obchodní tajemství, obdobně jako např. know-how, spadá pod tzv. jiné majetkové hodnoty, kterým zákon přiznává vlastnost být předmětem právních vztahů. Právní úprava obchodního tajemství je obsažena v českém obchodním zákoníku. Obchodní tajemství je

součástí práv náležejících k podniku. Tvoří jej veškeré skutečnosti obchodní, výrobní či technické povahy související s podnikem, které mají skutečnou nebo alespoň potenciální materiální či nemateriální hodnotu, nejsou v příslušných obchodních kruzích běžně dostupné, mají být podle vůle podnikatele utajeny a podnikatel odpovídajícím způsobem jejich utajení zajišťuje. Podnikatel provozující podnik, na který se obchodní tajemství vztahuje, má výlučné právo s tímto tajemstvím nakládat, zejména udělit svolení k jeho užití a stanovit podmínky takového užití (§ 18 zák. 513/1991 Sb.). Právo podnikatele k jeho obchodnímu tajemství je právem **výlučným a časově neomezeným**. Proti porušení nebo ohrožení práva na obchodní tajemství přísluší podnikateli právní ochrana jako při nekalé soutěži.

Navíc vedle toho obchodní zákoník stanoví porušení obchodního tajemství jako zvláštní skutkovou podstatu nekalého jednání v hospodářské soutěži.³²

Osobní tajemství vázne na osobě svého majitele nikoli na podniku

M. Know-how a důvěrné informace

Výslovná úprava ochrany know-how není v českém právu zakotvena. Některé nehmotné statky spadající pod tento pojem lze chránit právy průmyslového vlastnictví, rovněž tak jako obchodní tajemství či důvěrné informace. Přesto know-how může požívat právní ochrany, neboť zákon bere v potaz, že je předmětem právních vztahů jako tzv. *jiná majetková hodnota* (§ 118 obč. zák.).

Know-how lze vymezit jako nehmotný předmět, který je vyjádřený v objektivně vnímatelné podobě, tvoří jej poznatky, zkušenosti a vědomosti z různých oblastí společenského života, má podstatný význam pro jeho uživatele, není všeobecně známé ani dostupné, má cenu, kterou lze vyjádřit a je využitelné třetími osobami.

Nepožívá ochrany absolutní povahy, tedy není chráněno ze zákona *erga omnes*. Jeho ochranu lze zajišťovat pouze v rámci **smluvních závazků**, tedy *inter partes*. Třetí osoby proto nejsou touto ochranou vázány. Pokud know-how naplňuje znaky obchodního tajemství, jedná se o **obsah** obchodního tajemství, což bývá poměrně časté. Neoprávněné užívání know-how může taktéž naplnit znaky jednání v nekalé soutěži.

³¹ Viz např. Macek, J. (ed.): Rozhodnutí ve věcech obchodního jména a nekalé soutěže. Praha: C. H. Beck, 2000.

³² Thomson, W., E.: Confidential Information and Trade Secrets. In: Intellectual Property Rights in the Czech Republic. Praha: EuroForum, 1993, část č. 4.

Právní ochrana **důvěrných informací** je obsažena v obchodním zákoníku (§ 271 obch. zák.). Jestliže si strany při jednání o uzavření smlouvy navzájem poskytnou informace označené jako důvěrné, nesmí je strana, které byly tyto informace poskytnuty, prozradit třetí osobě a ani je použít v rozporu s jejich účelem pro své potřeby, a to bez ohledu na to, zda dojde k uzavření smlouvy, či nikoli. Kdo poruší tuto povinnost, je povinen k náhradě škody. Ochrana důvěrných informací se uplatní například při jednání o poskytnutí know-how, které nelze realizovat jinak než seznámením druhé strany se základní charakteristikou tohoto statku již před uzavřením smlouvy. Vedle toho je ochrana důvěrných informací poskytována právem nekalé soutěže. Děje se tak v rámci **generální klauzule zákazu nekalé soutěže** (§ 44 obchodního zákoníku).

N. Zlepšovací návrhy

Za zlepšovací návrhy (*innovations*) považuje zákon o vynálezech a zlepšovacích návrzích technická, výrobní nebo provozní **zdokonalení**, jakož i řešení problémů bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a životního prostředí, s nimiž má zlepšovatel právo nakládat. Zlepšovací návrhy **nepodléhají zápisnému principu**.

Zlepšovatel je povinen nabídnout zlepšovací návrh svému zaměstnavateli, jestliže se zlepšovací návrh týká oboru práce nebo činnosti zaměstnavatele. Pokud zaměstnavatel neuzavře se zlepšovatelem smlouvu o užívání zlepšovacího návrhu, může zlepšovatel uplatnit svůj zlepšovací návrh podle své vůle.

O. Vědecké objevy

Univerzální mezinárodněprávní řád, kterým je Česká republika vázána, formálně začleňuje právo vědeckých objevů do kategorie práv duševního vlastnictví. Ponecháme-li stranou dějinný vývoj tohoto práva (u nás před rokem 1991), spatříme, že toto právo zůstává v dnešní době **mimo zvláštní zákonnou ochranu**. Vědecké objevy (*scientific discoveries*) jako takové mají sloužit všeobecnému dobru, a proto spadají do veřejné domény.³³

Nicméně z hlediska českého práva není vyloučeno, aby byly vědecké objevy **obsaženy** v některém jiném duševním vlastnictví. Mohou tak tvořit **obsah** obchodního tajemství,

důvěrné informace nebo být obsahem zlepšovacího návrhu. V těchto případech platí zvláštní právní režimy příslušných ochranných práv. Vědecký objev také bývá zpravidla literárně popsán ve vědeckém díle. Předmětem autorského práva však není sám vědecký objev, nýbrž vědecké dílo, ve kterém je objev vědecky ztvárněn.

Tam, kde jde o **osobní otázku objevitelského prvenství** (*moral rights*), je věc ponechána mimo zvláštní legální úpravu. Platí zde **vědecká morálka** a jí zformované **vědecké zvyklosti**. V tomto ohledu se nicméně nabízí možnost **osobněprávní ochrany objevitelství**, které spočívá v **osobování si objevitelství** včetně **označení objevitelství**, všeobecnými právy osobnostními podle českého občanského zákoníku (§ 11 a násl. obč. zák.).

Jelikož vědci nebo vědecké ústavy, které je zaměstnávají, bývají **soutěžitelé**, není vyloučena ochrana objevitelství **právem proti nekalé soutěži**. Nekalosoutěžní ochrana může směřovat například proti objevitelsky klamavému označení výrobku nebo při objevitelsky klamavé reklamě, a to i **souběžně** s ochranou osobnostněprávní.

II. PROSTŘEDKY PRÁVNÍ OCHRANY DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ NA ČESKÉM ÚZEMÍ

A. Ústavněprávní ochrana. – B. Soukromoprávní ochrana. – C. Trestní ochrana soudní. – D. Trestní ochrana soudní. – E. Ochrana podnikatelského prostředí. – F. Ochrana zahraničního obchodu. – G. Ochrana duševního vlastnictví prostřednictvím spotřebitelského práva. – H. Nekalá soutěž.

A. Ústavněprávní ochrana

Základní pravidla ochrany duševního vlastnictví v České republice jsou stanovena v *Listině základních práv a svobod*, která je součástí ústavního pořádku České republiky. Z toho mj. vyplývá její nadzákoný charakter. Všechny právní předpisy nižší právní síly musí být v souladu s pravidly zakotvenými v Listině, práva zde zaručená jsou obecně přímo aplikovatelná a je možno se jich soudní cestou dovolat.³⁴

Vedle obecných soudů, které jsou při rozhodování vázány jak zákony, tak všemi předpisy vyšší právní síly, tedy i Listinou základních práv a svobod, je nejvýznamnějším garantem ochrany ústavně zaručených práv český Ústavní soud. Tento soud je Ústavou koncipován jako soud zvláštní, stojící mimo soustavu soudních orgánů, a v žádném případě ho nelze považovat za odvolací instanci proti rozhodnutí soudů. Jeho základním posláním je kontrola dodržování ústavnosti při výkonu pravomocí všech státních orgánů České republiky.³⁵

Na rozdíl od soudů je Ústavní soud nadán speciální legislativní pravomocí, která mu umožňuje rušit všechny legislativní akty orgánů veřejné moci, které jsou v rozporu s ústavními zákony a mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána. Tato pravomoc je nazývána jako tzv. *negativní legislativní pravomoc*, a to proto, že Ústavní soud je oprávněn neústavní předpisy rušit, ale ne už takto zrušené předpisy nahrazovat či jinak

³⁴ Podrobněji viz *Telec, I.: The Human Rights Dimension of Author's Rights and Neighboring Rights from the Czech Constitutional Perspective*. In: *Ganea, P. – Heath, Ch. – Schriker, G. (eds.): Urheberrecht Gestern – Heute – Morgen. Festschrift für Adolf Dietz zum 65. Geburtstag*, München: Verlag C. H. Beck, 2001, ss. 67 – 78. *Drahoš, P.: Intellectual Property and Human Rights*. *Intellectual Property Quarterly*, Roč. 3, 1999, č. 1, ss. 349 - 371.

³⁵

vytvářet. To je potom již úloha příslušných orgánů, které by měly při své legislativní pravomoci dbát právního názoru Ústavního soudu, pokud chtějí, aby nový právní předpis nebyl znovu předmětem řízení před Ústavním soudem.

Ústava České republiky je i v případě Ústavního soudu věrna tradici kontinentálního právního systému, kde soudy právo netvoří, ale pouze aplikují. Kontrola ústavnosti prováděná Ústavním soudem je pak dvojího druhu, a to tzv. kontrola abstraktní a kontrola konkrétní. **Abstraktní kontrola** spočívá v pravomoci Ústavního soudu **rušit** neústavní právní předpisy bez ohledu na skutečnost, jestli na základě tohoto předpisu bylo protiprávně zasáhnuo do ústavně zaručených práv a svobod jedinců. Okruh osob oprávněných k podání podnětu na takovéto přezkoumání právního předpisu je poměrně úzký. Jde zásadně o osoby nadané veřejnoprávními pravomocemi, jako je prezident republiky nebo skupina poslanců nebo senátorů. **Konkrétní kontrola** ústavnosti spočívá v právu každého jedince podat ústavní stížnost v případě, kdy se domnívá, že jednáním orgánu veřejné moci bylo zasazeno do jeho ústavně zaručených práv a svobod.

Ústavní soud judikoval, že procesní rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví není napadnutelné před Ústavním soudem, pokud tímto rozhodnutím není zpochybněna ústavnost celého řízení. Nezákonnost nutně neznamená neústavnost.³⁶

B. Soukromoprávní ochrana

Vzhledem k širokému rozsahu statků chráněných právem duševního vlastnictví a jejich vzájemné povahové různorodosti, je soukromoprávní úprava ochrany těchto statků v České republice poněkud roztráštěná. Neexistuje kodifikace této právní oblasti jako celku, a ani jeho jednotlivých částí. Přestože v minulosti bylo provedeno několik pokusů o kodifikaci průmyslových práv, skutečné realizace se tato myšlenka nikdy nedočkala. Jediným předpisem stanovícím úpravu vícero druhů nehmotných statků je pak pouze autorský zákon, u kterého však o povaze kodifikace můžeme mluvit jen stěží.

Přestože základní hmotněprávní úprava těchto práv je značně různorodá, prostředky jejich ochrany jsou ve všech případech obdobného charakteru.

Základním prostředkem ochrany je pak soukromoprávní **žaloba**. Soukromoprávní povaze práv duševního vlastnictví odpovídá skutečnost, že ve všech případech zásahu do práv majitelů je možné civilní řízení zahájit pouze na návrh oprávněné osoby (soukromou

žalobou); nikdy z úřední povinnosti. Soukromoprávní cestou se lze dovolávat několika základních nároků.³⁷

1. Negatorní nárok

Negatorní nárok (nárok na zákaz rušení práva), neboli nárok na zdržení se určité hospodářské nebo jiné činnosti, je v praxi běžným nárokem. Předpokladem je, že rušení práva trvá, hrozí, že s rušením práva bude započato nebo se bude opakovat; například vzhledem k přípravě výroby spotřebního zboží, které je z hlediska duševního vlastnictví padělkem.

Soudy tento nárok nepřiznávají, jestliže kupříkladu v průběhu řízení a pod jeho tlakem žalovaný ukončil nekalou činnost a ani náznakem nebylo v řízení prokázáno hrozící opakování nebo obnovení. V takovém případě by měl žalobce s ohledem na nastalý vývoj skutkového stavu vzít žalobu zpět, pokud jde o tento žalobní nárok.³⁸

2. Odstranění následků nebo zničení zboží

Restituční nárok (nárok na **obnovu** stavu před zásahem do práva), čili nárok na odstranění protiprávních následků, bývá sice uplatňován, nicméně jeho soudní přiznávání je již méně časté. Tento nárok bývá uspokojen nejen stažením výrobků z obchodování, ale též zničením výrobků. Taktéž jim lze postihnout zničení různých nekalých pomůcek používaných k zásahům do práv nebo k vyloučení funkčnosti technických ochranných prostředků. Nárok na zničení výrobků byl výslovně upraven až roku 2000. Odtud může pramenit i malá zkušenost s jeho soudním nařizováním.

Soudní nařizování zničení výrobků není dosud běžné. Nicméně žaloby se v tomto směru objevují. Některé zákony také stanoví, že tento nárok lze uplatnit až podřídně, jestliže nebylo možné neoprávněný zásah odstranit jinak; tj. méně závažným způsobem.

³⁶ Usnesení ÚS ze dne 18. 8. 1996 ve věci sp. zn. II. ÚS 225/95, uveřejněné pod č. 17/1996 ve Sbírce nálezů a usnesení, 1996, č. 6, s. 559 – 562.

³⁷ Podrobněji viz *Telec, I.: The Enforcement of Industrial Property Rights in the Czech Republic. International Review of Industrial Property and Copyright Law (IIC)*, 32, 2001, č. 8, ss. 935 – 950.

K problematice smírčího řízení viz *Raban, P.: Schiedsgerichtverfahren in Tscheschien und in der Slowakei. Wirtschaft und Recht in Osteuropa (WiRO)*, 2000, č. 3, ss. 92 – 96.

K problematice mimosoudního řešení sporů viz *Gurry, F.: Resolving Intellectual Property Disputes through Arbitration and Mediation. In: Intellectual Property Rights in the Czech Republic. Praha: EuroForum, 1993, část č. 17.*

³⁸ Viz *Telec, I.: The Enforcement of Industrial Property Rights in the Czech Republic. International Review of Industrial Property and Copyright Law (IIC)*, 32, 2001, č. 8, ss. 935 – 950.

Dosavadní zkušenosti s tímto institutem spadají spíše do veřejnoprávních režimů celních a spotřebitelských. Své opodstatnění při soudcovské úvaze o nařízení zničení výrobků může hrát též to, zda hrozí opakování protiprávního zásahu nebo zda hrozí vývoz rušebních předmětů poté, co budou staženy z tuzemského trhu a pouze uskladněny a nikoli zničeny.³⁹

Judikatura: *Domáhá-li, se žalobce vydání filmových kazet s originálními nahranými filmovými díly po žalovaném, který je autorem těchto děl, aniž by byl mezi účastníky spor o jejich autorství, nejedná se o uplatnění nároků vycházejících z autorského zákona a v prvním stupni je věcně příslušný okresní soud.*

(Rozh. KS v Brně, ze dne ?, sp. zn. C 6/94)

3. Informace o původu výrobků

Informační nárok, který se týká původu a informací o jeho uvádění na trh, byl výslovně legálně upraven až roku 2000 a zkušenosti s jeho soudním přiznáváním zatím nelze zobecnit.

4. Morální nebo peněžité zadostiučinění

Morální zadostiučinění bývá v našich věcech méně časté; narodil například od neoprávněných zásahů do všeobecných osobnostních práv. Je-li požadováno morální zadostiučinění i zde, pak takový nárok vesměs směřuje k veřejné omluvě například v odborném tisku, který je odebírán a čten v odborných kruzích.

Vedle výše zmíněného restitučního nároku bývá nárok na **peněžité zadostiučinění** v praxi uplatňován a soudy přiznáván nejčastěji. Předpokladem však je prokázání vzniku *nemajetkové újmy*, která není škodou na věci ani ušlým ziskem, anebo alespoň její hrozby.

Tím, že žalobce uvádí v žalobě výši nároku na peněžité zadostiučinění často ve značné výši, sleduje též vyvolání tlaku na žalovaného, aby žalovaný věc ukončil smírem. Lze-li výši takového (nebo jiného) nároku zjistit jen s nepoměrnými obtížemi nebo nelze-li ji zjistit vůbec, určí ji soud podle své úvahy (§ 136 o. s. ř.). Nejde však o volnou soudcovskou úvahu nepodléhající hodnocení a přezkoumání, nýbrž o kvantitativní posouzení základních souvislostí případu. K tomu dochází například tehdy, jestliže žalobce nezná všechny okolnosti neoprávněného zásahu do jeho práva, protože v kritické době neměl přístup do výrobních

³⁹ Viz op. cit. v pozn. 31.

nebo obchodních prostor žalovaného. Jiným případem může být nepoměrně nákladné znalecké dokazování.

Přestože k přiznání tohoto nároku není vyžadováno zavinění, úmysl či nedbalost, soudy jej zohledňují při stanovení výše peněžité satisfakce za nemajetkovou újmu. Prostřednictvím požadavku na přiznání morálního zadostiučinění se žalobce mnohdy snaží dosáhnout náhrady ušlého zisku. Z právního hlediska jsou však tyto nároky **odlišné** a jsou založeny na **rozdílných** odpovědnostních principech.⁴⁰

Judikatura: *Odpovědnost za porušení autorského práva je objektivní a k jejímu vzniku zákon nevyžaduje zavinění. Proto jsou ke vzniku odpovědnosti právně bezvýznamné námitky žalovaného, že nebyl povinen zkoumat, zda osoba tvrdící své výlučné autorství díla je skutečně výlučným autorem, a že o spoluautorství této osoby s jinou osobou nevěděl.*

Poskytnutí zadostiučinění v peněžité částce nepřichází v úvahu při každém porušení autorského práva, ale jen za splnění podmínek, že újma nemajetkové povahy, vzniklá porušením, je závažná a že jiné prostředky autorskoprávní ochrany nejsou jejímu odčinění postačující.

Soud musí dbát, aby se postiženému žalobci dostalo pouze přiměřeného zadostiučinění a aby nedošlo k zatížení žalovaného neúměrnými povinnostmi, které již neslouží k zákonem sledovanému přiměřenému zadostiučinění, nýbrž k odvetě či dokonce šikaně odpovědné osoby.

(Rozh. MS v Praze ze dne 9. 6. 1995, sp. zn. 7 C 138/89)

5. Náhrada skutečné škody a ušlého zisku

Obecná úprava deliktů vznikajících z porušení soukromoprávních povinností je obsažena v českém občanském zákoníku. V případě odpovědnosti za škodu se hradí skutečná škoda a ušlý zisk. Pro vznik této odpovědnosti je vyžadováno zavinění. Přednostním způsobem náhrady škody je **relutární náhrada**. Požádá-li však o to poškozený a je-li to možné a účelné, hradí se škoda uvedením do předešlého stavu. Vzhledem k povaze duševního vlastnictví však tato naturální restituce prakticky nepřipadá v úvahu. Zvláštní zákony z práva duševního vlastnictví speciální úpravu náhrady škody neupravují. Jde-li však o vztah obchodněprávní, použijí se speciální ustanovení obchodního zákoníku.

⁴⁰ Viz op. cit. v pozn. 31.

Je-li tedy neoprávněným zásahem do práv duševního vlastnictví nebo nekalou soutěží způsobena škoda, má poškozený právo na její náhradu. Může jít jak o škodu skutečnou, tak i o ušlý zisk. Jako náhrada skutečné škody bývá v praxi nárokována například peněžitá náhrada za poškození nebo zničení prototypu nebo modelu výrobku či zboží na skladě, náhrada nákladů vynaložených na odhalení a určení výše škody nebo na odhalení škůdce apod.

Náhrada škody se celkově vzato v praxi uplatňuje v našem případě poměrně málo. Postižený se totiž povytce domáhá peněžitého zadostiučinění, které je navíc založeno na principu objektivní odpovědnosti. O soudcovském určování výše škody platí *mutatis mutandis* to, co bylo řečeno shora u soudcovského určení výše peněžitého zadostiučinění (§ 136 o. s. ř.).

Praktickou potíží je, že o náhradě škody rozhodují v prvním stupni okresní soudy, zatímco o nárocích z práv duševního vlastnictví, jakož i o nárocích na vydání bezdůvodného obohacení, rozhodují v prvním stupni soudy krajské. Proto nelze vyloučit **procesní nebezpečí** odlišných skutkových zjištění a jejich odlišných posouzení různými soudy, přestože jde o důsledky jednoho a téhož útoku či zásahu do subjektivního práva.

6. Nároky z bezdůvodného obohacení

Uplatňování obecných soukromoprávních nároků na vydání bezdůvodného obohacení, ač jde o starý římskoprávní institut (*actio*), bývá v našich případech méně časté. Příčina spočívá v praktickém upřednostňování široce pojímaných peněžitých zadostiučinění. Nicméně vydání bezdůvodného obohacení přichází v úvahu i **vedle** poskytnutí zadostiučinění a **vedle** náhrady škody. Například tam, kde na straně uživatele chybí právní důvod (právní titul) využívání cizího duševního vlastnictví, jímž je zejména licenční smlouva, anebo tam, kde tento důvod sice původně byl, ale odpadl; například v důsledku vypovězení licenční smlouvy poskytovatelem licence. Tam, kde je právo na vydání bezdůvodného obohacení uplatněno, jedná se v našich případech mnohdy o značně vysoké částky, které dosahují i mnoha miliónů korun.

Jestliže bezdůvodně obohacený **nebyl v dobré víře**, je povinen vydat nejen bezdůvodné obohacení, které by se rovnalo ceně smluvní licence, ale **též veškeré užitky** (viz § 458 odst. 2 obč. zák.). Užitek je kupříkladu čistý zisk z neoprávněného využívání patentovaného výrobního postupu bez ohledu na to, je-li zisk dále investován nebo přenechán třetí osobě; například rozdělen akcionářům. Tomu, kdo však byl v dobré víře, že mu bezdůvodné obohacení patří, což je věc důkazní, připadají užitky z něho do jeho vlastnictví. O

soudcovském určování výše bezdůvodného obohacení platí *mutatis mutandis* to, co bylo řečeno shora u soudcovského určení výše peněžitého zadostiučinění a u výše náhrady škody (§ 136 o. s. ř.).

V některých případech může být obtížné důkazně odlišit, co jsou užitky z bezdůvodného obohacení a co užitky získané po právu z něčeho jiného. Proto se někdy advokáti vyhýbají uplatňování práva na vydání užitků z bezdůvodného obohacení. Navzdory tomu, že zlá víra žalovaného bývá prokazatelná, neboť žalovaný obvykle musel vědět – zejména po výstraže postiženého – že neoprávněně využívá cizí majetek.⁴¹

Zvláštní úpravu bezdůvodného obohacení obsahuje autorský zákon pro oblast práva autorského, práv souvisejících a práva pořizovatele databáze (§ 40 odst. 3 aut. zák.). Výše bezdůvodného obohacení vzniklého na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s chráněným předmětem, aniž by k tomu získal potřebnou licenci, činí **dvojnásobek odměny**, která by byla za získání takové licence **obvyklá** v době neoprávněného nakládání s dílem. Takto pojatý způsob určení bezdůvodného obohacení ztrácí povahu pouhého restitučního nároku na vydání bezdůvodného obohacení a **blíží se již pojetí sankčnímu**. Dvojnásobná výše bezdůvodného obohacení v sobě zahrnuje jak vydání neoprávněného majetkového prospěchu, tak mimo to i soukromou pokutu vyplácenou k rukám majitele práva za neoprávněné užití duševního vlastnictví.

7. Určovací rozsudek

Soudní rozhodnutí o tom, že určité zboží je z hlediska duševního vlastnictví padělkem nebo nedovolenou napodobeninou, přináší veřejnoprávní důsledky pro další legální postupy na poli veřejného práva, zejména celního a spotřebního.

Praktická potíže spočívá v tom, že dosažení takového pravomocného soudního rozhodnutí obvykle znamená značnou časovou ztrátu. To může ochromit účinnost dalších veřejnoprávních kroků a postiženému se tím zvyšují i náklady, které musí vynaložit na ochranu svého práva. Navíc soud vydá určovací rozsudek pouze v případě, že žalobce prokáže **naléhavý právní zájem** na vydání tohoto rozsudku.⁴²

⁴¹ Viz op. cit. v pozn. 31.

⁴² Viz usnesení býv. KOS v Plzni ze dne 21. 12. 2000 ve věci sp. zn. 22 Cm 38/2000, usnesení býv. KOS v Brně ze dne 23. 3. 2001 ve věci sp. zn. 11 Cms 91/97.

8. Zveřejnění rozhodnutí

a) soukromé zveřejnění skutkového děje nebo stavu věci

Postižení někdy hledají rychlou a mimosoudní cestu nápravy. K tomu používají příhodných obchodních zbraní. Osvědčenou cestou k nápravě bývá zveřejnění skutkového děje nebo stavu věci na vlastní náklady postiženého například v odborném tisku. Někdy se tak děje formou placené inzerce, jindy různými odbornými články apod. Tyto obranné a někdy i nápravné postupy bývají obchodně účinné. Často jsou účinnější než pravomocný soudní rozsudek dosažený po několika letech nákladného soudního sporu s někdy nepříliš jistým výsledkem. Výdaje na tuto sebeobranu jsou leckdy nižší než náklady soudního řízení. Plně však zatěžují postiženého. Jedná se tedy o prostředek charakteru spíše obchodního než ryze právního.

b) veřejná omluva

Morální zadostiučinění veřejnou omluvou je sice možné, nicméně v našich případech nebývá obvyklé. Postižený vesměs sleduje majetkové zájmy, které směřují k peněžitým zadostiučiněním.

c) zveřejnění rozsudku na náklady druhé strany

O právu zveřejnit rozsudek na náklady druhé strany výslovně hovoří jen autorský zákon a obchodní zákoník u práva proti nekalé soutěži. V ostatních případech je toto právo buď zahrnuto v demonstrativních výčtech nároků z práv průmyslového vlastnictví, anebo není upraveno vůbec. Proto je v některých případech jeho aplikace otázkou výkladovou. To vznáší též požadavek na soudcovskou odvahu takto rozhodnout.

Negativně se zde projevuje roztržičnost zákonodárné úpravy duševního vlastnictví do řady zvláštních zákonů, které nejsou v obecných věcech zcela shodné. Příčinou je nedostatek legislativně politického nebo legislativně technického sjednocení předpisů podobného věcného obsahu na vládní úrovni. Běžně však nebývá toto právo uplatňováno, protože k soudnímu přiznání práva zveřejnit pravomocný rozsudek většinou dojde až se značnou prodlevou, kdy žalobce na tom ztrácí hospodářský zájem.

C. Trestní ochrana soudní

V souladu s mezinárodními závazky a ústavní úpravou může být v České republice trestným činem pouze takový čin, který je pro společnost nebezpečný a naplní znaky vymezené v zákoně. Takovým zákonem, který až na výjimky upravuje všechny existující trestné činy v České republice, je trestní zákon (zák. č. 140/1961 Sb.).

Jako společensky nebezpečná, a tedy i trestněprávně postižitelná, jsou považována i taková jednání, kterými je zasaženo do práv duševního vlastnictví. Pochopitelně že ne každé jednání, které je v rozporu s předpisy na ochranu duševního vlastnictví, je trestným činem. Musí jít o jednání, které naplní určitý stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost. Jedná se tedy o činy, jejichž zejména hodpodářský dopad se vymyká běžnému standardu. Vedle dokonáných trestných činů je trestán také pokus o trestný čin a u zvlášť závažných trestných činů i jejich příprava. Trestána je i organizace, návod a pomoc k trestnému činu.

Trestného činu se může dopustit pouze fyzická osoba. Trestněprávní odpovědnost právnických osob, která se připravuje, zatím neodpovídá koncepci, na níž je dosud postaveno české trestní právo.

Součástí trestního řízení může být i tzv. **řízení adhezní**, tedy připojené **řízení o náhradě škody**. Toto řízení pak pro majitele práva, tedy poškozeného, znamená možnost domoci se svých majetkových nároků již v řízení trestním, což může představovat především časovou a finanční úsporu.

1. Trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi (§ 152 trestního zákona)

Tento trestný čin postihuje taková jednání, kterými je neoprávněně zasaženo do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, uměleckému výkonu, zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, rozhlasovému či televiznímu vysílání a databázi.

Prostřednictvím úpravy tohoto trestného činu je zajištěna ochrana autorským právům, skoro všem právům s autorským právem souvisejícím a právům pořizovatele databáze. Jedná se o **blanketní právní normu**, kdy trestní zákon odkazuje na normu z jiného odvětví než trestního práva.

Skutek, kterým byl dokonán tento trestný čin, zároveň vždy představuje i zásah do soukromého subjektivního práva jiné osoby a vzniká tak vždy i soukromoprávní odpovědnost za zásah do tohoto práva. Trestní právo rovněž vedle dokonáných trestných činů postihuje i

pokus o trestný čin. I v tomto případě většinou vznikne odpovědnost soukromoprávní, neboť autorským zákonem je reprobováno i jednání, kterým je právo k příslušnému nehmotnému statku ohroženo, nikoli pouze porušeno.

Judikatura: *Trestný čin porušování autorského práva a práv souvisejících je trestným činem úmyslným. Pachateli tohoto trestného činu musí být prokázán úmysl neoprávněně tato práva poškozovat, a to úmysl přímý či nepřímý. Pachatel tedy musí vědět, že se jednáním dopouští zásahu do práv jiné osoby nebo s touto možností musí být alespoň srozuměn. Tato znalost se vztahuje pouze na okolnosti skutkové, nikoli právní. Není tedy nutné, aby pachatel věděl cokoli o podmínkách autorskoprávní ochrany. Zásada, že neznalost zákona neomlouvá, platí i pro oblast trestněprávní ochrany duševního vlastnictví.*

(Rozh. NS ze dne 17. 7. 1996 ve věci sp. zn. 2 Tzn 46/96, uveřejněno pod č. Rt 9/1997 ve Sb. rozh. a stan., 1997, č. 2, ss. 57 – 60)

V případě přímého úmyslu je nutné prokázat, že pachatel **věděl**, že nehmotný statek, který užívá, je majetkem jiné osoby; tedy že jej užívá neoprávněně. Pokud se nepodaří tento přímý úmysl prokázat, **postačí** pro trestnost činu jednání v **nepřímém úmyslu**; tedy zda pachatel věděl, že může svým jednáním trestný čin spáchat a byl s tím srozuměn. Tato forma zavinění je pak velmi blízká vědomé nedbalosti, kdy jednající osoba věděla, že může způsobit trestný čin, ale bez přiměřených důvodů spoléhala, že trestný čin nespáchá. Osoba jednající ve vědomé nedbalosti již ale není v tomto případě trestně odpovědná.

Jako zásadní lze považovat soudní rozhodnutí, podle kterého je za jednání v nepřímém úmyslu považováno například další rozšiřování pirátských rozmnoženin chráněných děl, pokud pachatel tyto rozmnoženiny *sám získal za neodůvodněně a nepřiměřeně nízkou cenu*.⁴³

Otázka **prokázání úmyslu** pachatele je zásadním limitem pro možnost uplatnění trestněprávní ochrany. To ovšem neznamená, že jednání, kterým je zasahováno do autorských a souvisejících práv a které nenaplní znaky trestného činu, nemůže vyvolat vznik soukromoprávní odpovědnosti.

Vzhledem k povaze autorských práv a práv souvisejících je v praxi běžné, že jedním činem pachatel zasáhne do několika chráněných práv několika osob. Například pořádáním diskotéky bez smluvní licence udělené kolektivním správcem se pořadatel běžně dopustí zásahu do práv autorů k hudebním dílům, práv hudebníků a zpěváků k jejich hudbě nebo zpěvu a práv výrobců zvukových záznamů k jejich nahrávce. Pro trestnost daného činu však

⁴³ Rozhodnutí KS v Plzni ze dne 23. 8. 1994 ve věci sp. zn. 7 To 286/94, uveřejněno v Soud. rozhled., 1995, č. 6, ss. 129 - 131.

stačí, že došlo k společensky nebezpečnému zásahu byť jen do jedné skupiny uvedených práv. Případné porušení dalšího druhu práv jiného okruhu majitelů již bude mít vliv pouze na výši trestu.⁴⁴

Za tento trestný čin je možné uložit zejména trest odnětí svobody, a to maximálně na dobu 5 let nebo peněžitý trest v maximální výši 5 000 000 Kč. Pro poškozenou osobu je významná možnost uložení **trestu propadnutí věci**, která sloužila ke spáchání trestného činu nebo která byla k tomu určena. Tento trest je vhodné uložit například v případě prodeje nelegálních nahrávek, kdy tyto nahrávky mohou být postiženy výkonem trestu propadnutí ve prospěch státu. Dále je za tento trestný čin možno uložit **doplňkový trest zákazu činnosti**. V úvahu bude připadat zejména zákaz pořádání hudebních, filmových či jiných produkcí nebo zákaz obchodování se zbožím určitého druhu v případě prodeje nelegálních nahrávek.⁴⁵

2. Trestný čin porušování průmyslových práv (§ 151 trestního zákona)

Tohoto trestného činu se dopustí osoba, která neoprávněně zasáhne do práv k chráněnému vynálezu, užitému vzoru, průmyslovému vzoru a topografii polovodičových výrobků. Nejedná se tedy o kompletní výčet všech předmětů průmyslového vlastnictví. Jde pouze o **některá** tzv. tvůrčí průmyslová práva.

Ochranné známky a označení původu výrobků jsou chráněny odlišnou skutkovou podstatou. Práva k odrůdám rostlin a práva k zlepšovacím návrhům, přestože jsou také tvůrčími právy, nejsou trestněprávně chráněna vůbec. V žádném případě nelze zasah do práv k těmto předmětům podřadit pod tuto skutkovou podstatu ani použitím analogie, neboť by šlo o analogii v neprospěch pachatele, tedy nepřípustnou.

V případě tohoto trestného činu nebude již tak obvyklé, že by jedním skutkem pachatel zasáhl do více práv chráněných touto skutkovou podstatou. Naopak nebude až tak vzácná situace, kdy takovýmto jednáním bude zároveň naplněna i skutková podstata trestného činu jiného, a to trestného činu zásahu do autorských práv; zejména v případě průmyslových vzorů. V tomto případě půjde o **jednočinný souběh**, kdy jedním činem je naplněno několik skutkových podstat. Tato skutečnost má pak vliv na samotnou trestnost tohoto činu i na možnosti uložení druhu a výše trestu.

⁴⁴ Rozhodnutí NS ze dne 28. 3. 2003 ve věci Tz 75/2001, uveřejněno v Práv. rozhled., 2001, č. 11, ss. 563 - 566.

⁴⁵ Rozhodnutí NS ze dne 13. 10. 1999 ve věci Tz 130/99, uveřejněno v Soud. judikatuře, 2000, č. 6, s. III. Rovněž usnesení MS v Praze ze dne 25. 4. 2003 ve věci sp. Zn. 7 To 15/2003, uveřejněné v Trestněpr. revue, 2003, č. 8, ss. 239 – 244.

I v tomto případě se jedná o trestný čin **úmyslný** a lze za něj uložit trest odnětí svobody až na dvě léta, peněžité trest a jako tresty doplňkové trest propadnutí věci a trest zákazu činnosti.

3. Trestný čin porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu (§ 150 trestního zákona)

Tento trestný čin chrání práva na označení. Ochranná známka a označení původu jsou běžně považována za práva průmyslového vlastnictví. Nicméně pro trestněprávní účely je vytvořena zvláštní skutková podstata. Trestné je nejenom jednání spočívající v užití ochranné známky, obchodní firmy či označení původu, ale také užití označení podobného. Trestné je jednání, které spočívá v dovozu, vývozu či uvedení do oběhu zboží či služeb označených ochrannou známkou, neoprávněné užívání obchodní firmy či uvádění do oběhu výrobků opatřených chráněným označením původu. V případech zásahu do práv k ochranným známkám je opět možný **jednočinný souběh** s trestným činem zásahu do autorských práv.

Jde také o trestný čin **úmyslný**, musí tedy být prokázán buď úmysl přímý, nebo alespoň úmysl nepřímý. Z rozhodnutí soudů opět vyplývá, že obchodník, který prodává zboží neoprávněně opatřené ochrannou známkou, které sám nabyl za neodůvodněně a nepřiměřeně nízkou cenu musel být smířen s tím, že se může dopustit zásahu do práv k ochranné známce. Jednal tedy v nepřímém úmyslu a je trestněprávně odpovědný.⁴⁶

Trestněprávní známková ochrana je ve srovnání s ostatními průmyslovými právy poměrně užší. Zatímco u ostatních průmyslových práv trestní zákon blanketně odkazuje na průmyslověprávní předpisy a trestným činem se tak může stát jakékoli porušení těchto předpisů, které bude dosahovat určité společenské nebezpečnosti, u ochranných známek zákonodárce postupoval tak, že výslovně uvedl taxativní výčet trestně postižitelných jednání. Z tohoto důvodu pak nebude trestně odpovědná osoba, která umísťuje na zboží ochrannou známku, a to i v tom případě, kdy toto zboží je dále s jejím vědomím uváděno do oběhu. Stejně tak se tato skutková podstata nevztahuje na osoby, které takovéto výrobky skladují či užívají ochrannou známku v obchodní firmě, reklamě či korespondenci.

Za tento trestný čin je možné uložit stejné tresty jako v předchozím případě.

⁴⁶ Rozhodnutí NS ze dne 30. 5. 2000 ve věci sp. zn. Tz 100/2000.

4. Trestný čin nekalé soutěže (§ 149 trestního zákona)

Na základě této skutkové podstaty lze postihovat i ta jednání, která neoprávněně zasahují do práv duševního vlastnictví, nicméně nelze je podřadit pod skutkové podstaty předchozí. Jde zejména o práva k obchodnímu tajemství, know-how, zlepšovacím návrhům a důvěrným informacím.

Ne každý neoprávněný zásah do těchto statků může být považován za trestný čin. Musí jít o jednání, které je v rozporu s předpisy upravujícími soutěž v hospodářském styku nebo poškodí dobrou pověst nebo ohrozí chod nebo rozvoj podniku soutěžitele. Tohoto jednání se tedy může dopustit pouze osoba, která je soutěžitelem poškozeného (viz níže).

I tento trestný čin je koncipován jako **úmyslný** a je možné za něj uložit trest odnětí svobody až na jeden rok, peněžité trest, trest propadnutí věci a jako trest doplňkový zákaz činnosti.

D. Trestní ochrana správní

Protiprávní jednání, které nedosahuje míry trestnosti vyžadované pro trestné činy, je běžně možné veřejnoprávně postihnout v **přestupkovém řízení**. Přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek označeno v zákoně (*zák. č. 200/1990 Sb., o přestupcích*). Pachatelem přestupku může být pouze fyzická osoba. Za porušení povinnosti uložené právnické osobě odpovídá podle přestupkového zákona ten, kdo za právnickou osobu jednal nebo dal k tomuto jednání příkaz. Veřejnoprávní odpovědnost právnických osob za takováto jednání musí být výslovně v zákoně uvedena. Nejedná se potom o přestupek, ale o tzv. **jiný správní delikt**. V oblasti správněprávní ochrany práv duševního vlastnictví se delikty právnických osob uplatňují výjimečně.

Z hlediska zavinění pro přestupek postačí **nedbalost**, a to i nevědomá. To značně **rozšiřuje rozsah odpovědnosti za přestupek oproti trestněprávní odpovědnosti**. Na druhou stranu postihována není příprava, pokus ani organizace, návod či pomoc ke spáchání přestupku.

Přestupky projednávají a rozhodují o nich obecní úřady ve správním řízení s právem odvolání ke krajskému úřadu. Proti pravomocnému rozhodnutí o přestupku lze podat správní žalobu ke krajskému soudu.

1. Přestupek na úseku kultury (§ 32 přestupkového zákona)

Jedním z přestupků na úseku kultury je i neoprávněné užití autorského díla, uměleckého výkonu, zvukového či zvukově obrazového záznamu, rozhlasového nebo televizního vysílání nebo databáze. Přestože je tato skutková podstata zařazena pod přestupky na úseku kultury je pro vznik odpovědnosti zcela nepodstatné, jaká je kulturní hodnota zasaženého předmětu. Jako přestupek tedy může být posuzováno v podstatě jakékoli zaviněné jednání, které je v rozporu s předpisy autorského práva pokud poruší nebo ohrozí zájem společnosti. Za tento přestupek je možné uložit pokutu do 15 000 Kč, trest propadnutí věci a za určitých okolností trest zákazu činnosti.

2. Přestupek porušování průmyslových práv [§ 33 odst. 1 písm. a) přestupkového zákona]

Přestupku se dopustí ten, kdo neoprávněně vykonával práva, která jsou zákony na ochranu průmyslového vlastnictví vyhrazena majitelům těchto práv. Na rozdíl od souvisejícího trestného činu lze postihnout všechna jednání, kterými osoba zasahuje do všech průmyslových práv, pokud toto jednání naplní obecné znaky přestupku, a to včetně práv k ochranným známkám či označením původu. Trest za tento přestupek lze uložit ve stejném rozsahu jako v předchozím případě.

3. Přestupek neoprávněného užívání obchodní firmy nebo zaměnitelného označení [§ 33 odst. 1 písm. b) přestupkového zákona]

Za přestupek je považováno jak neoprávněné užívání obchodní firmy, tak jakéhokoliv označení zaměnitelného, jako je označení příznačné pro určitou osobu, aniž by muselo být zapsáno. Trestněprávní ochrana správní se tak vztahuje i na určitá nezapsaná označení. Oproti trestní ochraně soudní je v tomto směru širší. Konstrukce tohoto přestupku je identická jako v předchozím případě.

Další práva duševního vlastnictví jako obchodní tajemství, know-how, či důvěrné informace nejsou přestupkovým zákonem chráněna. Možností je podřazovat zásah do těchto práv pod skutkovou podstatu **přestupku neoprávněného užívání majetku** (§ 50 přestupkového zákona).

Přestupková ochrana duševního vlastnictví nepředstavuje pro majitele těchto práv sama o sobě zásadní prostředek ochrany. Jejím účelem je trestat společensky nebezpečné

činy, a to i ty, které nelze podřadit pod trestněprávní soudní ochranu. Jde tedy primárně o ochranu veřejného zájmu; ochrana soukromých subjektivních práv je až odvozené povahy. Pro majitele práv potom přestupková ochrana může mít jiný význam. Jak bylo uvedeno výše, přestupkové řízení neumožňuje rušitele práv nijak zásadně sankcionovat, a tak tito pachatelé mnohdy celé řízení a jeho výsledek podceňují. Nicméně pozitivní výsledek přestupkového řízení představuje zásadní důkazní prostředek v civilním procesu, kde se již pro majitele práv může rozhodovat o značných hodnotách. Soud je totiž v civilním řízení vázán rozhodnutím o spáchání přestupku (§ 135 o. s. ř.).

E. Ochrana podnikatelského prostředí

Podnikat v České republice je v zásadě možné pouze na základě živnostenského nebo obdobného oprávnění či na základě přijetí za člena samosprávné profesní korporace (jako například v případě advokátů, notářů, patentových zástupců, soudních exekutorů atd.).

Živnostenská oprávnění udělují živnostenské úřady. Podle předmětu podnikání je živnostenské oprávnění uděleno buď vždy při splnění stanovených podmínek nebo na základě správního uvážení živnostenského úřadu v případě koncesovaných živností. Pokud podnikatel závažným způsobem porušuje podmínky stanovené rozhodnutím o udělení koncese či právními předpisy, může příslušný živnostenský úřad živnostenské oprávnění **zrušit** nebo **pozastavit**. Mezi závažné porušování povinností podnikatele patří také porušování práv k duševnímu vlastnictví. Podnikatelské oprávnění je možné zrušit či pozastavit bez ohledu na to, zda byl podnikatel v trestním či přestupkovém řízení odsouzen k trestu zákazu činnosti, a to i v případě, že podnikatel se porušováním práv k duševnímu vlastnictví přestupku či trestného činu nedopustil.

Porušování práv duševního vlastnictví při výkonu podnikatelské činnosti je nejčastější při provozování obchodu se zbožím, na němž váznou práva duševního vlastnictví, provozování technologicky náročné výrobní činnosti, vydavatelské a nakladatelské činnosti, organizování uměleckých produkcí apod.

Podnikáním v Česku není využívání výsledků duševní tvůrčí činnosti jejich původci či autory. Přestože v rámci této činnosti je porušování práv duševního vlastnictví poměrně častým jevem, na tuto skupinu osob ochranu duševního vlastnictví prostřednictvím živnostenských předpisů vztáhnout nelze.

Provozování podnikatelské činnosti bez příslušného podnikatelského oprávnění naplňuje znaky skutkové podstaty **trestného činu neoprávněného podnikání** (§ 118 trestního zákona).

V případě podnikatelské činnosti vyvíjené na základě členství v samosprávné profesní organizaci je porušování práv duševního vlastnictví běžně důvodem pro uložení kárného či disciplinárního opatření, tj. zejména pokuty, pozastavení členství v profesní korporaci či vyloučení z této korporace.

F. Ochrana zahraničního obchodu

Speciálním zákonem pro oblast zahraničního obchodu s předměty průmyslového vlastnictví je *zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví*.

Jak již napovídá název, tento předpis se nedotýká veškerého možného jednání, kterým je možno zasahovat do práv duševního vlastnictví, a nechrání ani všechna tato práva. Nestanoví ani žádnou zvláštní hmotněprávní úpravu. Jedná se o administrativně procesní předpis, který upravuje postup orgánů v souvislosti s potíráním pirátského zahraničního obchodu. Předmětem tohoto předpisu nejsou sama práva duševního vlastnictví, nýbrž **zboží**, na kterých tato práva vážnou.

1. Padělky a nedovolené napodobeniny

Český zákon rozlišuje dva druhy předmětného zboží:

I. Padělek

Padělkem je **zboží**, včetně obalu, na němž je bez souhlasu majitele **ochranné známky** umístěno označení stejné či zaměnitelné se zapsanou ochrannou známkou (včetně etiket, návodů, prospektů atd.), **obal**, na němž je umístěno toto označení, **nástroj** speciálně určený k výrobě ochranné známky, **zboží** porušující práva majitele **patentu**.

II. Nedovolená napodobenina

Nedovolenou napodobeninou je *zboží* včetně jeho obalu, které je vyrobené bez souhlasu majitele **patentu, autorského práva, práv s autorským právem souvisejících a práva k databázi, práva k zapsanému průmyslovému vzoru a práva k užitému vzoru**.

Za nedovolenou napodobeninu se považuje i *nástroj* určený pro výrobu nedovolené rozmnoženiny.

Z uvedených definic vyplývá, že tento zákon **se nevztahuje na všechny výrobky**, kterými je zasahováno do práv duševního vlastnictví. Nevztahuje se například na výrobky neoprávněně označené označením původu nebo zeměpisného označení, výrobky vyrobené bez souhlasu majitele práv k topografii polovodičového výrobku atd. Stejně tak se nevztahuje na zboží, které sice bylo vyrobeno či označeno se souhlasem majitele práv, nicméně jeho šíření či uvádění do oběhu ve státu dovozu povoleno nebylo a je s ním tedy nakládáno neoprávněně. Dále se nevztahuje na zboží, které nemá obchodní charakter a je osvobozeno od dovozního cla. Postiženo tedy může být jednoznačně pouze takové vadné zboží, které překračuje hranice s účelem jeho obchodování a nikoli pro soukromé užití.

Zákon lze použít pouze v případech, kdy zboží překračuje hranice a je vedeno celní řízení. Pokud je zboží již propuštěno do volného oběhu, nelze tohoto zákona použít. To také odpovídá účelu zákona zabraňovat mezinárodnímu obchodu s pirátsky vyrobeným zbožím a vytvořit efektivní podmínky pro zamezení tohoto zvláště nebezpečného jevu.

2. Žádost o přijetí opatření na hranicích k zabránění porušování práv

Soukromoprávní povaze práv duševního vlastnictví odpovídá koncepce správního řízení podle tohoto zákona. Celní opatření v souvislosti s uvedeným porušením práv lze provést pouze na návrh majitele práv či jiné oprávněné osoby. Tuto skutečnost navíc navrhopatel musí prokázat. V případech, kdy celní orgány odhalí zboží, u kterého je nebezpečí, že může být pirátského charakteru, celní orgán toto zboží zajistí a vyrozumí o této skutečnosti oprávněné osoby, které ve vlastním zájmu podají návrh na provedení celního opatření. Celní orgán je oprávněn toto zboží zajistit bez ohledu na práva třetích osob, tedy i v případě, kdy např. vlastnické právo ke zboží náleží zcela jiné osobě, než která zboží přepravuje nebo žádá o propuštění do volného oběhu.

Osoba, která se domáhá provedení celního opatření, musí složit peněžní částku jako jistotu (kauci). Ta pak v případě, že se nejedná o napodobeniny nebo padělky, propadá ve prospěch státu, a to za účelem náhrady škody způsobené osobám, vůči nimž řízení směřovalo, a náhrady nákladů řízení. Pokud se návrh oprávněné osoby ukáže jako oprávněný, celní orgán zboží zajistí.

Po rozhodnutí o zajištění zboží je oprávněná osoba povinna určovací žalobou zahájit soudní řízení, ve kterém soud s konečnou platností rozhodne, zda jde o padělky a napodobeniny či nikoli.

3. Zničení zboží nebo jeho vyřazení z obchodování

V případě soudního rozhodnutí, že zboží je padělkem či napodobeninou, nesmí celní úřad toto zboží propustit. Pokud v rámci tohoto soudního řízení či řízení jiného nebylo rozhodnuto o zabrání či propadnutí věci, může oprávněná osoba podat návrh na **zničení** tohoto zboží pod celním dohledem na náklady vlastníka zboží, popřípadě návrh na **vyřazení** tohoto zboží z obchodování bez jakéhokoliv nároku na náhradu škody.

O těchto návrzích pak rozhoduje celní orgán. Toto rozhodnutí představuje završení celého řízení a pro oprávněnou osobu maximální možnou ochranu před zneužitím pirátského zboží. Výjimečnou možností vyřazení zboží z obchodování je odstranění ochranných známek se souhlasem oprávněné osoby.

Uplatněním práv v tomto řízení nejsou navíc dotčeny jiné právní prostředky, které na ochranu svých práv může oprávněná osoba uplatnit; tedy například možnost podat soukromoprávní žalobu na ochranu práv duševního vlastnictví a náhradu škody. Navíc jednání, která jsou v rozporu s tímto zákonem jsou přestupky či správní delikty, za které je možno uložit pokuty nebo trest propadnutí či zabrání zboží. Spáchat přestupek či delikt může i osoba odlišná od vlastníka zboží či osoba právnická.

G. Ochrana duševního vlastnictví prostřednictvím spotřebitelského práva

Základním předpisem v této oblasti je *zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele*, který stanoví některé podmínky podnikání významné pro ochranu spotřebitele a další související skutečnosti. Jde tedy o předpis vnitřně i obsahově poněkud nekonzistentní.

Jednou z oblastí, na kterou se zákon zaměřuje, je i oblast ochrany spotřebitele před nabídkou pirátského zboží. Jak již napovídá název, účelem tohoto zákona je především ochrana **práv spotřebitelů**, nikoli majitelů práv duševního vlastnictví. To ovšem nemění nic na skutečnosti, že pro majitele těchto práv jde o významný prostředek ochrany jejich práv, byť odvozené povahy. Z povahy věci také vyplývá, že zmíněný zákon lze použít pouze na skutečnosti související s podnikáním, zato ale bez ohledu na povahu tohoto podnikání. Osobám, které nevykonávají **podnikatelskou činnost** z tohoto zákona povinnosti nevznikají.

V rámci ochrany spotřebitele je **zakázáno klamavé jednání**, spočívající zejména v uvádění nepravdivých, nedoložených, neúplných či nepřesných, nejasných či dvojsmyslných nebo přehnaných údajů nebo zamlčování údajů o skutečných vlastnostech výrobků nebo služeb. Přičemž za klamání spotřebitele se považuje také nabídka nebo prodej výrobků nebo zboží porušujících některá práva duševního vlastnictví či jeho skladování za účelem prodeje.

Zákonná definice zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví je identická jako v *zákoně č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví*. Ochrana je však širší než v předchozím případě a není vázána pouze na zboží překračující hranice státu. Především se vztahuje také na poskytování **služeb**, nikoli pouze na obchodování s výrobky. Navíc ochrana je poskytována i takovým právům duševního vlastnictví jako je obchodní firma či označení původu výrobků, pokud neoprávněné označování výrobků či poskytování služeb s tímto označením může klamat spotřebitele.

Podnět k přijetí příslušných opatření může podat každá osoba, která prokáže právní zájem na **zamezení podnikání zasahujícího** do práva duševního vlastnictví. Tato osoba je však povinna složit peněžní částku jako **jistotu**, která v případě neoprávněnosti podnětu bude sloužit jako úhrada nákladů dozorového orgánu vzniklých v souvislosti s vyřizováním tohoto podnětu.

Dozorovými orgány jsou **Česká obchodní inspekce**, se sídlem v Praze, a **živnostenské úřady**. Na úseku zemědělských, potravinářských, kosmetických, tabákových a dalších výrobků správu vykonává **Státní zemědělská a potravinářská inspekce**, se sídlem v Brně. Oprávnění k zajištění zboží však ze zákona o ochraně spotřebitele dozorový orgán sám o sobě nemá (toto oprávnění je mu však přiznáno s odkazem na *zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví*). Pouze v případě **bezprostředního ohrožení** majetku je oprávněn **pozastavit prodej** výrobků nebo poskytování služeb nebo **uzavřít provozovnu**. Obnovit prodej výrobků či poskytování služeb anebo otevřít provozovnu lze až po uvedení do nezávadného stavu a jen s písemným souhlasem dozorového orgánu. Za porušení tohoto zákona je možno uložit **pokutu**. Jedná se o tzv. jiný správní delikt, který může spáchat jak osoba fyzická, tak osoba právnická. Nelze však uložit trest propadnutí věci či zabránění zboží. Tento postup odpovídá účelu zákona, jímž není ochrana majitelů práv duševního vlastnictví, nýbrž ochrana spotřebitele.

H. Nekalá soutěž

Nekalou soutěží je podle zákona jednání v **hospodářské soutěži**, které je v rozporu s **dobrymi mravy soutěže** a je způsobilé přivodit **újmu** jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům. Jednáním v nekalé soutěži pak je jakékoli neoprávněné užívání duševního vlastnictví, pokud je toto jednání způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům. Jedná se zejména o nekalosoutěžní skutkové podstaty parazitování, klamavého označení výrobku či služeb či vyvolání nebezpečí záměny. **Ostatní** obdobná jednání lze pořadit pod generální klauzuli nekalosoutěžních jednání, což se také běžně děje.

Osoby, jejichž práva byla nekalou soutěží ohrožena či porušena, se mohou proti rušiteli domáhat, aby se tohoto jednání zdržel a odstranil závadný stav. Dále mohou požadovat přiměřené zadostiučinění, které může být poskytnuto i v penězích, náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení, případně zveřejnění rozsudku na náklady rušitele.⁴⁷

⁴⁷ Podrobněji viz *Hajn, P.*: „Skeleton-Key Program“ and Protection Against Unfair Competition. *Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž*. Roč. 1, 1995, č. 1, ss. 58 - 68. *Kouba, D. - Söhlke, R.*: Unlauterer Wettbewerb in der Tschechischen Republik. *Wirtschaft und Recht in Osteuropa (WiRO)*. 2000, č. 10, ss. 329 – 332. Dokončení: *Wirtschaft und Recht in Osteuropa (WiRO)*. 2000, č. 11, ss. 366 – 368. *Oliva, L.*: Some question on the mutual realtions between the protection of economic competition and the protection of intellectual property rights. *Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž*. Roč. 1, 1995, č. 2, ss. 16 - 26. *Opřtová, M.*: Das Recht des unlautern Wettbewerbs in der Tschechischen Republik. *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler Teil (GRUR Int.)*. Roč. 43, 1994, č. 8/9, ss. 710 - 713. *Macek, J.*: Protection Against Unfair Competition Acts Through a Preliminary Injunction of the Court. *Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž*. Roč. 1, 1995, č. 1, ss. 40 - 58. *Peifer, K. N.*: Introduction of Unfair Competition Legislation in the Former Socialist States of Central and Eastern Europe. *International Review of Industrial Property and Copyright Law (IIC)*. Roč. 26, 1995, č. 4, ss. 535 – 540. *Svobodová, Y.*: Preliminary rulings in lawsuits concerning unfair competition. *Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž*. Roč. 1, č. 1., ss. 30 – 42.

K judikatuře viz. např. Unfair competition - exploitation of reputation of another Ruling of the High Court of Justice in Prague issued on 19. 4. 1995, file number 3 Cmo 328/94. *Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž*. Roč. 1, 1995, č. 2, pp. 80 - 98. Unfair Competition - False Advertising, Decision of the former Supreme Court of September 11, 1992, reference no. 3 Cmo 36/92. *Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž*. Roč. 1, 1995, č. 1, ss. 68 - 79. Unfair Competition - Preliminary Injunction, Decision of the Upper Court in Prague of 29 September 1994 reference no. 3 Cmo 406/94. *Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž*. Roč. 1, 1995, č. 1, ss. 80 - 84. Unfair Competition - Preliminary Injunction, Decision of the Upper Court in Prague of December 5 1994 reference no. 3 Cmo 843/94. *Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž*. Roč. 1, 1995, č. 1, ss. 80 - 84. Unfair Competition - Contributing Towards Mistaken Identity, Decision of the Former Supreme Court of CR, of October 7, 1992 reference no. 3 Cmo 204/92. *Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž*. Roč. 1, 1995, č. 1, ss. 94 - 98. Unfair Competition - Preliminary Injunction, Decision of the Upper Court in Prague of September 12, 1994, reference no. 3 Cmo 143/94. *Intelektuální vlastnictví a hospodářská soutěž*. Roč. 1, 1995, č. 1, ss. 98 - 106.

KAPITOLA DRUHÁ

Ochranné známky a jiná práva na označení

I. DRUHY PRÁV NA OZNAČENÍ

A. Ochranné známky. – B. Podniková označení. – C. Doménová označení. – D. Názvy (Tituly). – E. Označení původu a zeměpisná označení. – F. Jména. – G. Jiná označení.

A. Ochranné známky

1. Pojem a funkce

Ochranné známky jsou speciálně chráněným typem označení pro výrobky a služby v obchodním styku.⁴⁸ Slouží k odlišení výrobků a služeb poskytovaných různými výrobci a poskytovateli služeb. Vedle této své základní funkce *rozlišovací* (distinktivní), plní i funkci *záruční* (garanční) a *propagační*. Zvláštní právní ochrany se určitým označením dostává na základě toho, že jsou pro určité výrobky či služby přihlášena u zápisného místa (tím je v České republice Úřad průmyslového vlastnictví v Praze), které takové označení zapíše jako ochrannou známku do veřejného rejstříku postupem podrobně upraveným v zákoně. Přihlášku označení k takovému zápisu může podat jakákoliv fyzická či právnická osobě způsobilá k právním úkonům. Přihlašovatel ochranné známky nemusí dokládat, že výrobky a služby, pro které ochrannou známku přihlašuje, jsou jeho oprávněnou podnikatelskou činností. Přihlašovatel nemusí být - na rozdíl od předchozího českého práva - podnikatelem. Může jít např. o hudebníka ve svobodném povolání, o nadaci, spolek apod.

Existují ovšem i další druhy označení používaných v obchodním styku k odlišení výrobků a služeb, k jejichž právní ochraně dochází i bez shora uvedeného úředního zápisu. Právo zejména stanoví kriteria umožňující rozhodnout, za jakých podmínek k takové ochraně dochází, který subjekt má silnější právo k označením navzájem si konkurujícím (kolizním) a kdy mohou dvě shodná (podobná, zaměnitelná) označení existovat na trhu vedle sebe. Za určitých podmínek (časová priorita, vžitost, příznačnost na trhu apod.) se tak i nezapsané označení může prosadit proti označením zapsaným, jak bude uvedeno v dalším textu.

Úřední zápis ochranné známky do rejstříku ochranných známek, vedeného Úřadem průmyslového vlastnictví, zakládá *právní účinky zapsané* ochranné známky; tj. v zásadě výlučné právo používat pro své výrobky a služby chráněné označení.

⁴⁸ Podrobně v české literatuře viz např. *Jakl, L. et al.: Ochranné známky a označení původu. 2., dopl. vyd. Praha: Úřad průmyslového vlastnictví 2002. Souhrnně srv. též Lochmanová, L.: Práva na označení. Praha: Orac 1997.*

Česká úprava ochranných známek je obsažena v zákonu č. 441/2003 Sb. ze dne 19. 12. 2003, o ochranných známkách. Tento právní předpis usiluje o plnou slučitelnost s First Council Directive 89/104/EEC. Doplnující prováděcí úprava, která se týká především řízení před Úřadem průmyslového vlastnictví, je obsažena ve vyhlášce k provedení zákona o ochranných známkách č. 97/2004 Sb.

Z textu zákona (zejména z jeho ustanovení o námitkovém řízení – viz dále) je patrný jeho vztah k některým dalším právním předpisům. Jejich přehled je podán v dalším textu.

2. Zvláštní kategorie

Ze známých druhů ochranných známek, jako jsou známky slovní, grafické, kombinované nebo prostorové a další, české právo *nezná* ochranné známky zvukové (např. znělky) ani čichové (odérové) – např. parfémy. Poslední z nich nezná proto, že těkavost plynů není stálá, a tudíž známka by měnila svou vyjadřovací podobu. Zvukové známky zná české právo jen nepřímo, a to prostřednictvím známek grafických obsahujících například notovou osnovu hudebního díla.

Nicméně, zvuková i čichová označení jsou chráněna právem před nekalou soutěží. Platí o nich i to, že zhusta patří do třídy práv náležejících k podniku. Zpravidla, nikoli ovšem výlučně, se totiž jedná o podniková označení. Může jít ovšem i o označení osobní, která s podnikem nejsou spjata. V takovém případě patří do poměrně širokého občanskoprávního režimu ideálních předmětů *všeobecných osobnostních práv* podle § 11 a násl. obč. zák.. Ani tento režim nevylučuje *souběžnou* právní ochranu právem před nekalou soutěží.

B. Podniková označení

1. Pojem a funkce

Mezi právy na označení, která náležejí podniku, český právní řád zvlášť a podrobně upravuje *obchodní firmu*. Vedle obchodní firmy sem patří též názvy podniků a odštěpných závodů či jiných označení organizačních složek podniků, názvy provozoven či označení štítu. Mezi práva náležející k podniku patří též ochranné známky a různé podnikové symboly.

Práva na označení se právně rozlišují podle toho, zda:

- *jsou zapisovatelná* do příslušných veřejných rejstříků, např. obchodní firma nebo ochranná známka, anebo

- *nejsou zapisovatelná* do veřejných rejstříků, např. různé značky, které postrádají zápisnou způsobilost ochranné známky a které nejsou ani obchodní firmou.

Zastavíme se nyní u práva k obchodní firmě (u firemního práva). Doktrinárně lze rozlišovat *širší* právní pojem obchodního jména (označení) a v jeho rámci *užší* právní pojem zapsané obchodní firmy, který tvoří výšeč nebo podmnožinu pojmu obchodní jméno.

Právní pojem obchodní firmy je spjat pouze se zapsanými podnikateli a je založen na povinnosti jejího používání při všech právních jednáních zapsaných podnikatelů.

Obchodní firma je prostředkem ztotožnění zapsaného podnikatele. Proto platí legální *příkaz používání* obchodní firmy při právních jednáních zapsaného podnikatele. Údaj o obchodní firmě též patří mezi *povinné údaje*, které musí podnikatel uvádět na obchodních listinách.

Vedle obchodní firmy zná české právo též *společné jméno*, pod nímž podniká více osob bez založení právnické osoby; např. v rámci konsorcia nebo patentového sdružení či sdružení know how aj. Společné jméno *není* obchodní firmou. Pod společným jménem mohou podnikat i podnikatelé, kteří nejsou zapsáni v obchodním rejstříku. Právní vazba mezi obchodní firmou a obchodním rejstříkem neplatí pro společné jméno.

Obchodní firma je, jak již bylo řečeno, totiž v českém právu spojena *pouze* s těmi podnikateli, kteří jsou zapsáni v obchodním rejstříku. Ostatní podnikatelé, kteří v obchodním rejstříku nejsou zapsáni - tzn. většina podnikajících fyzických osob -, nemá obchodní firmu. Můžeme říci, že podle českého práva obchodní firma ozvláštňuje *právní kategorii zapsaných podnikatelů*, pro níž je právně pojmově příznačná. Nezapsaný podnikatel nemá obchodní firmu.

Obchodní firmou se rozumí název, pod kterým je podnikatel zapsán v obchodním rejstříku, který je veden krajskými soudy. Obchodní firma tedy patří mezi *rejstříkové zapisované údaje*. Je součástí *osobního statusu* zapsaného podnikatele. Jakákoliv změna obchodní firmy, pokud k ní dojde, znamená též výmaz staré obchodní firmy v obchodním rejstříku a zápis nové obchodní firmy. Děje se tak v civilním soudním řízení, které má procesněprávní povahu *nesporného řízení*.

Obchodní firma slouží tomu, aby podnikatel pod ní činil právní úkony. Zákon ukládá zapsanému podnikateli povinnost právně jednat pod obchodní firmou.

Shrnutě můžeme říci, že české právo rozlišuje dva druhy podnikatelů:

- *podnikatel zapsaný* v obchodním rejstříku, který má obchodní firmu
- *podnikatel nezapsaný* v obchodním rejstříku, který nemá obchodní firmu.

Na podnikatele, který není zapsán v obchodním rejstříku, se zákonná ustanovení o obchodní firmě nevztahují. Takový podnikatel je povinen právně jednat, je-li právnickou osobou, pod svým *názvem*, a je-li fyzickou osobou, pod svým *jménem a příjmením*.

Nezapsaný podnikatel, bez ohledu na to, je-li fyzickou nebo právnickou osobou, může u svého názvu anebo jména a příjmení při podnikání užívat též:

- *odlišující dodatek*, který může být:
 - osobní
 - věcný
- další označení, které může být fantazijní,

a to za předpokladu, že nic z toho nepůsobí klamavě a že jejich užívání je v souladu s právními předpisy i dobrými mravy soutěže. Takový dodatek nebo označení není obchodní firmou a je chráněn právem proti nekalé soutěži.

Dřívější právo používalo legislativně právní pojem „přídavek“ namísto „dodatku“, což bylo přesnější. Ani dnešní „dodatek“ ovšem nemusí být obsažen na konci obchodní firmy. Svým pojmovým významem jde i nyní o *přídavek* bez ohledu na jeho umístění a slovní pojmové vyjádření.

Vedle obchodní firmy zná česká právní doktrína pojem *obchodního jména*.⁴⁹ Obchodní jméno se používá k označení těch podnikatelů, kteří nejsou zapsáni v obchodním rejstříku.

Příkladem mohou být advokáti, u nichž veřejnoprávní advokátní právo stanoví zvláštní způsob označování, např. „*Jan Navrátil, advokát*“. Obchodní jméno advokáta je tak zásadně tvořeno jménem a příjmením a profesním označením „advokát“. Jiná označení či dodatky jsou možné jen za podmínek stanovených stavovským předpisem vydaným Českou advokátní komorou.

Obchodní jméno má i živnostník, je-li fyzickou osobou nezapsanou v obchodním rejstříku a podniká-li pod svým jménem a příjmením opatřeným některým rozlišujícím dodatkem.

2. Zvláštní kategorie

Obchodní firmou osobní nebo kapitálové obchodní společnosti nebo družstva a dalších právnických osob, které vznikají zápisem do obchodního rejstříku, je *název*, pod kterým jsou

zapsány v obchodním rejstříku. Povinným dodatkem je vždy *dodatek o právní formě*, viz níže. Obchodní firmou zapsaného podnikatele, který je fyzickou osobou, je vždy jméno a příjmení. Žádný povinný dodatek nemusí obsahovat. O dobrovolných dodatcích osobních a druhových, rozuměno z hlediska druhu podnikání zapsané - fyzické osoby, je pojednáno níže.

Obchodní firma zapsaných podnikatelů je složena z několika *prvků*, které jsou jejími součástmi. Tyto součásti se dělí na:

a) *firemní kmen*, který může být u právnických osob dále rozveden na firemní kmen, jenž:

-- dobrovolně obsahuje vystižení *předmětu podnikání*. Podle dříve platného československého, původně převzatého rakouského, firemního práva bývalo vyjádření předmětu činnosti pravidlem; dnes tomu již tak být nemusí a firemní kmen může být zcela fantazijní

-- dobrovolně obsahuje příjmení nebo jméno a příjmení *společníka* nebo *člena*; v takovém případě, přestala-li být tento člověk společníkem nebo členem, může právnická osoba užívat dále jeho jméno jen s jeho souhlasem. V případě smrti nebo zániku společníka nebo člena se vyžaduje jeho předchozí *souhlas* anebo souhlas dědice nebo právního nástupce

b) *taxativní dodatky* firemního kmene, které se dále dělí na:

-- *povinný dodatek o právní formě* zapsaného podnikatele, je-li právnickou osobou

-- *povinný dodatek o odštěpném závodu nebo o jiné organizační složce podniku*, která se povinně zapisuje do obchodního rejstříku, např. „*ABCD, a. s., odštěpný nábytkářský závod*“. Patří sem i povinný dodatek obsahující název organizační složky podniku zahraniční osoby, která podniká na českém území a která je zapsána v českém obchodním rejstříku, vedeném českým rejstříkovým soudem; např. „*česká pobočka*“ nebo „*pražská pobočka*“, v celém znění např. „*ABCD GmbH, česká pobočka*“ nebo v podobném pojetí „*ABCD GmbH, pobočka v Praze*“

-- *dobrovolný dodatek koncernový*, který mohou používat zapsaní podnikatelé jako součást obchodní firmy, jestliže jejich podniky přísluší k témuž koncernu (holdingu), např. „*AB, investiční společnost Banky AB, a. s.*“ *Banka AB, a. s.*, je v tomto případě řídicí osobou a *AB, investiční společnost, a. s.*, je osobou jí řízenou, s níž tvoří dohromady koncern (holding), není-li prokázán opak. Koncernové obchodní firmy mohou obsahovat shodné prvky, a to i prvky, které jsou příznačné pro obchodní firmu řídicí osoby a které jsou

⁴⁹ Odhlížíme zde od několika historických pojmoslovných proměn v dřívějším českém, resp. převzatém československém a ještě dříve převzatém rakouském právu.

obsaženy přímo v jejich firemních kmenech. Ovšem musí být současně splněny dva zákonné předpoklady, a to:

a) obchodní firma musí obsahovat dodatek o příslušnosti ke koncernu (koncernový dodatek), který sice nemusí výslovně obsahovat slovo „koncern“, nicméně koncernová příslušnost z něj musí být patrná,

b) obchodní firma musí mít dostatečnou vzájemnou rozlišitelnost uvnitř koncernového označování

-- *dobrovolný dodatek nástupnický*, který se týká případů, kdy některý zapsaný podnikatel zdědí podnik nebo jej nabude smlouvou; takovýto nabyvatel může podnikat pod svou dosavadní obchodní firmou, nově opatřenou nástupnickým dodatkem. Např. „*ABCD, a. s., nástupce ZTL, a. s.*“ nebo „*Jan Novák, nástupce Karla Nováka*“. Nástupnický dodatek je dobrovolný a týká se obchodní firmy kteréhokoli zapsaného podnikatele bez ohledu na to, je-li osobou právnickou nebo fyzickou. Používání obchodní firmy s nástupnickým dodatkem je však možné pouze tehdy, jestliže právní nástupce k tomu má výslovný *souhlas* zůstavitele nebo dědiců v případě zdědění podniku anebo k tomu má výslovný *souhlas* právního předchůdce, jde-li o nabytí podniku smlouvou

-- *povinný dodatek o místu podnikání*, jde-li o obchodní firmu fyzické osoby, je-li to nutné k odlišení podnikatele, např. „*Václav Novák v Brně*“.

-- *dobrovolný dodatek osobní*, jde-li o zapsaného podnikatele, který je fyzickou osobou (např. označení „*starší*“ nebo „*mladší*“, „*syn*“ nebo označení akademickým nebo jiným titulem, např. „*Ing.*“, „*Prof.*“ apod.), který se zpravidla vztahuje k určité osobě

-- *dobrovolný dodatek druhu podnikání*, jde-li o zapsaného podnikatele, který je fyzickou osobou (např. dodatek „*kameník*“, „*automechanik*“, „*elektrikář*“ apod.), který se zpravidla vztahuje k druhu podnikání

-- *dobrovolný dodatek změněného jména nebo příjmení*, který se týká pouze těch zapsaných podnikatelů, kteří jsou fyzickými osobami. Je-li zapsaným podnikatelem fyzická osoba, která změnila své příjmení, například z důvodu uzavření manželství a přijetí příjmení manželova anebo v důsledku rozvodu manželství a přijetí původního příjmení či z jakéhokoli jiného právního důvodu, může takovýto zapsaný podnikatel používat ve své obchodní firmě i své dřívější příjmení s dodatkem obsahujícím nové příjmení. Toto právo se netýká jen příjmení, ale i jména, pokud by došlo k jeho změně. Např. „*Milada Jičínská - Hladíková*“.

Jednotlivé dodatky firemního kmene mohou být navzájem kumulovány, neboť se vzájemně nevyklučují, protože každý slouží k označení některé jiné skutečnosti (např. právní formy, nástupnictví, příslušnosti ke koncernu aj.).

U jednotlivých druhů právnických osob jsou přikázána právně *druhov* označení, a to: u veřejné obchodní společnosti celé toto označení, jež může nahrazeno zkratkou „veř. obch. spol.“ nebo „v. o. s.“ Obsahuje-li obchodní firma veřejné obchodní společnosti jméno alespoň jednoho ze společníků, postačí dodatek „a spol.“ Obchodní firma komanditní společnosti musí obsahovat celé toto označení, aneb jeho nahrazení zkratkou „kom. spol.“ nebo „k. s.“ Obsahuje-li obchodní firma jméno komanditisty, ručí tento komanditista za závazky společnosti jako komplementář. Obchodní firma společnosti s ručením omezeným musí obsahovat toto označení, postačí však zkratka „spol. s r. o.“ nebo „s. r. o.“ Obchodní firma akciové společnosti musí obsahovat toto označení, anebo zkratku „akc. spol.“ nebo „a. s.“ Obchodní firma družstva musí označovat označení „družstvo“. Obchodní firma evropského hospodářského zájmového sdružení musí obsahovat toto označení nebo zkratku „EHZS“.

České právo ukládá povinnost označovat provozovnu obchodní firmou, patří-li zapsanému podnikateli, nebo jménem a příjmením či názvem, jde-li o nezapsaného podnikatele. K označení osoby podnikatele může být připojen název provozovny (např. hostinec „*Na konečné*“, hotel „*U dvou lilii*“) nebo jiné rozlišující označení. Nejde však o dodatek k firemnímu kmeni, nýbrž o název provozovny, který není obchodní firmou ani její součástí. Zatímco hotel „*U nádraží*“ by byl *název provozovny* (předmětu), „*Hotel U nádraží, a. s.*“, by byla obchodní firma hoteliéra (subjektu).

C. Doménová označení

Doménová označení⁵⁰ patří podle českého práva mezi ta označení, které nemají zvláštní zákonnou úpravu. Platí pro ně stejný režim jako pro ostatní úředně nezapsaná označení. Velmi často, nikoli ovšem výlučně, patří mezi *práva náležející k podniku*. Vyloučeno není, aby byla předmětem poměrně širokých *všeobecných práv osobnostních* podle § 11 a násl. obč. zák. Chráněna jsou též *právem proti nekalé soutěži*.

Tam, kde je doménové označení obsahem silnějšího, totiž absolutního, práva na označení, *ustupuje* doménové označení tomuto *silnějšímu* právu.

Pro doménová označení *není* veden žádný veřejnoprávní rejstřík. Zařazována jsou pouze do *soukromé* elektronické databáze, a to na soukromoprávním *smluvním* podkladě. Stejně to platí o jejich převodech a o vyřazování z databáze. Nutnost jednotné databáze vyplývá z technické povahy doménových označení.

Výhradním *správce*m doménové databáze v režimu národní domény „.cz“ je CZ.NIC, z. s. p. o., sídlem v Praze, který má právní povahu soukromoprávní korporace v podobě zájmového sdružení právnických osob.

D. Názvy (Tituly)

1. Pojem a funkce

Názvy (tituly) různých děl či jiných předmětů patří podle českého práva mezi práva náležející k podniku (viz § 5 obch. zák.). Tituly se tak řadí mezi majetková práva na označení, jež přináležejí určitému podniku (podniková práva). Patří totiž podnikateli, zapsanému i nezapsanému, a slouží k provozování podniku nebo vzhledem ke své povaze mají tomuto účelu sloužit. Např. název rozhlasové stanice „*Rádio Pálava*“, která je rozhlasovým podnikem patřícím rozhlasovému vysílateli.

Svébytné právní postavení mají v českém právním řádu názvy (tituly) *děl*. Rozuměno děl literárních, jiných děl uměleckých a děl vědeckých. Platí to i pro *jména uměleckých postav*. Podobná úprava je stanovena též pro názvy uměleckých výkonů právem výkonných umělců.

Jedná se o zákonnou ochranu, která vychází z toho, že název díla, výkonu nebo jméno postavy jsou způsobilé k *samostatné*, od vlastního díla *oddělené* autorskoprávní ochraně. Tzn. k ochraně *vně* díla, k němuž nebo do něhož původně patřily, coby samostatné předměty práva autorského (svébytná díla). Povahově přitom není vyloučeno, aby název díla nebo jméno postavy předcházely vytvoření vlastního obsahu díla. Např. názvy českých románů „*Válka s mloky*“, „*Krakatit*“, „*Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*“ nebo název českého filmu „*Hoří, má panenko*“ aj. Pokud jde o jména uměleckých postav v českém prostředí viz např. jména „*Spejbl*“, „*Hurvínek*“, „*Jára da Cimrman*“ aj.

Autorskoprávní doktrína přitom hovoří o *vnější* autorskoprávní ochraně názvu díla nebo jména postavy. A to na rozdíl od autorskoprávní ochrany vnitřní, kterou se rozumí jejich ochrana v rámci ochrany celého díla, a to prostřednictvím ochrany díla jako takového a v rámci této ochrany, kdy je chráněna vnitřní součást díla.

Zákonodárna autorskoprávní ochrana je přitom vybudována na *dvou zásadách*, a to:
- *jedinečnosti* názvu uměleckého nebo vědeckého díla nebo jména umělecké postavy,

⁵⁰ V české literatuře viz např. Čermák, K. jr. - Pelikánová, R.:Praha: Linde Praha.....

kdy název nebo jméno musí – k tomu, aby se jednalo o svébytné umělecké dílo jako předmět práva autorského – splňovat zákonné podmínky autorskoprávní ochrany. Tzn., že musí být jedinečným výsledkem autorovy tvorby a musí být vyjádřen v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, ať již trvale nebo dočasně a bez ohledu na rozsah názvu nebo jména, jeho účel nebo význam (viz § 2 odst. 1 a 3 aut. zák.). Název uměleckého nebo vědeckého díla anebo jméno umělecké postavy je tedy předmětem práva autorského, podobně jako je tomu i u jednotlivých částí díla nebo jeho fází.

Opakem, kdy tomu tak není, jsou názvy, které jsou věcně předurčené nebo mají obecný či pouze druhový význam. Takové názvy děl nejsou předmětem práva autorského, srov. název učebnice „*České obchodní právo*“ nebo knižní název „*Básně*“, „*Povídky*“ apod.

- *nezaměnitelnosti* názvu uměleckého nebo vědeckého díla anebo také vnější úpravy díla (nikoli ale již jména umělecké postavy), a to bez ohledu na to, je-li název díla nebo vnější úprava díla předmětem práva autorského. Český autorský zákon totiž stanoví *vyvolání nebezpečí záměny děl* jako jednu ze zvláštních skutkových podstat neoprávněného zásahu do práva autorského (viz § 45 aut. zák.). Do práva autorského tak neoprávněně zasahuje ten, kdo pro své dílo používá názvu nebo vnější úpravy již použitých po právu jiným autorem pro dílo téhož druhu, jestliže by to mohlo vyvolat nebezpečí záměny obou děl, pokud nevyplývá z povahy díla nebo jeho určení jinak. Zákonný zákaz zaměnitelnosti názvu uměleckého nebo vědeckého díla anebo jeho vnější úpravy je *zákazem autorskoprávním*, který je postižitelný prostředky práva autorského podle autorského zákona.

Zákaz vyvolávání nebezpečí záměny je přitom jednáním v nekalé soutěži. Proto nelze vyloučit ani uplatnění zákazu nekalosoutěžního (§ 47 obch. zák.). Nekalosoutěžní zákaz se týká užití např. knihy, coby výrobku, obsahující literární dílo se zaměnitelným názvem, aniž by byl takový název věcně předurčen. *Oba zákazy působí souběžně*. Jedním skutkem (*uno acto*) tak lze porušit jak zákaz autorskoprávní, tak i zákaz soutěžněprávní.

Právní pojem titulové ochrany je v českém právu chápán jednak soukromoprávně a jednak veřejnoprávně. Soukromoprávně se s ním setkáváme v právu proti nekalé soutěži a v právu autorském.⁵¹ Veřejnoprávní chápání titulové ochrany je pak projeveno v různých právních předpisech. Mezi nimi vynikají zákony z oborů průmyslového vlastnictví, kdy název kupř. technického řešení povinně spoluvytváří jeho veřejnoprávní kvalifikaci (jeho

Dále viz např. *Frimmel, M.*: Praha:

⁵¹ Viz např. *Telec, I.*: Autorský zákon. Komentář. Praha: C. H. Beck 1997, s. 138 - 141 a dále viz literaturu tam citovanou na s. 136 – 137. Nověji viz *Šalamoun, M.*: Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl. Praha: C. H. Beck 2003.

veřejnoprávní status) na základě úředního zápisu, provedeného Úřadem průmyslového vlastnictví, do příslušného veřejného rejstříku, např. do patentového rejstříku apod.

Účelem je odlišit jednotlivé předměty od předmětů jiných a zabránit tak nebezpečí vzniku záměny. Titulová ochrana proto souvisí i s právem spotřebitelským anebo je přímo jeho součástí. Nutno však říci, že v případě průmyslového vlastnictví, které je zapsáno do příslušného veřejného rejstříku, nehraje název zapsaného předmětu takovou rozlišovací roli, jako je tomu u předmětů nezapsaných. U zapsaných předmětů totiž má svůj rozlišovací význam zejména číslo zápisu do příslušného rejstříku, jakožto projev *zásady formality*. Kupř. u vynálezu nejde ani tak o název vynálezu, nýbrž o *popis* vynálezu s uvedením toho, čím se vyznačuje. Nicméně uvedení názvu vynálezu je jednou z *povinných* obsahových náležitostí patentové přihlášky.

2. Zvláštní kategorie

Názvy (tituly) jsou různého druhu. Patří mezi ně zejména názvy časopisů, názvy knih, filmových nebo jiných audiovizuálních děl, názvy počítačových programů, elektronických databází apod. Patří sem i názvy rozhlasových a televizních stanic. Povinnost označovat některé předměty včetně některých podniků názvy upravuje české veřejné právo, např. zákony z oboru mediálního práva aj.

Zvláštní právní význam mají názvy vynálezů nebo jiných předmětů průmyslového vlastnictví (vizu výše). Mimo jiné též názvy odrůd rostlin (viz níže). Názvy těchto nehmotných statků patří mezi veřejnoprávně významné rejstříkové údaje statusového charakteru, neboť jsou úředně zapisovány do příslušných veřejných rejstříků.

E. Označení původu a zeměpisná označení

Označení původu a zeměpisná označení⁵² jsou v Česku upravena v jednom zákonu (zák. č. 452/2001 Sb.). Označením původu se rozumí název oblasti, určitého místa nebo země, který je používán k označení zboží - včetně služeb (např. lázeňských) – pocházejícího z tohoto území, jestliže kvalita nebo vlastnosti tohoto zboží jsou výlučně nebo převážně dány zvláštním zeměpisným prostředím a jestliže zákonem spojované činnosti probíhají ve vymezeném území. Příkladem je „*Pardubický perník*“, „*Třeboňský kapr*“, „*Žatecký chmel*“,

„Znojenské okurky“, „Plzeňské pivo“, „Karlovarský porcelán“, „Jablonecká bižuterie“, „Kunštátská keramika“, „Valtické zámecké víno“, „Vltkovická ocel“ aj.

Patří sem i tradiční nezeměpisná označení zboží pocházejícího z vymezeného území (např. „Mattoniho kyselka“ pro minerální vodu), splňuje-li takové zboží ostatní legální podmínky. U zeměpisných označení postačuje, jestliže zboží má kvalitu, pověst nebo jiné vlastnosti, které lze *přičíst* zeměpisnému původu.

Označení původu a zeměpisná označení se *zapisují* do rejstříku označení původu a zeměpisných označení, který je veřejným seznamem, vedeným Úřadem průmyslového vlastnictví.

Přihlašovatelem může být společenství výrobců nebo zpracovatelů bez ohledu na to, je-li právnickou osobou, anebo jednotlivá osoba, jestliže jako jediná vyrábí, zpracovává a připravuje určité zboží.

U zemědělských výrobků nebo potravin pro lidskou výživu a zemědělské výrobky určené pro lidskou výživu musí být žádost o zápis do rejstříku doložena jejich specifikací. Ke kontrole specifikace je povolána Státní zemědělská a potravinářská inspekce, sídlem v Brně, nebo Státní veterinární správa, sídlem v ..., a to podle rozsahu svých působností. Tyto kontrolní orgány vydávají závazné nálezy nebo posudky anebo osvědčení důležité pro zápis do rejstříku. *Každý* může požádat kontrolní orgán o vydání závazného nálezu nebo posudku aneb osvědčení důležitých pro uplatnění či obranu práva, např. práva proti nekalé soutěži.

Výsledky kontroly, kterou provedl *zahraniční* kontrolní orgán, budou v řízení před Úřadem průmyslového vlastnictví brány v úvahu na základě mezinárodní smlouvy nebo na základě vzájemnosti. Nicméně předseda tohoto úřadu může v jednotlivém případě rozhodnout, že nález zahraničního kontrolního orgánu bude brán v úvahu i při nesplnění těchto podmínek.

Specifická právní ochrana vzniká *dnem zápisu* označení do rejstříku označení původu a zeměpisných označení. Doba ochrany *není* – na rozdíl např. od ochranných známek – časově omezena.

F. Jména

Právo na jméno je v českém právu chápáno jednak jako právo na jméno fyzické osoby, jednak jako právo na název právnické osoby. Vyplývá to již z čl. 10 odst. 1 Listiny

⁵² Viz Horáček, R. et al.: Zákon o ochranných známkách. Zákon o ochraně označení původu a zeměpisných

základních práv a svobod, podle níž má každý subjektivní veřejné právo, aby bylo chráněno jeho jméno. „Každým“ se rozumí každá osoba, tudíž i osoba právnická, neboť to její povaha nevyklučuje.

Soukromoprávní ochrana lidského jména spadá v českém právním řádu do režimu *všeobecných osobnostních práv*. Upravena je v českém občanském zákoníku pod rubrikou „ochrana osobnosti“ (§ 11 a násl.). Ochrana jména člověka je pak výslovně uvedena v rámci demonstrativního výčtu toho, co je zákonem chráněno v rámci ochrany lidské osobnosti (§ 11 obč. zák.). Tato osobnostněprávní ochrana se týká:

- *jména občanského*, jímž je jméno a příjmení, zapsané v matrice vedené matričním úřadem

- *jména uměleckého*, např. literárního pseudonymu (krycího jména) včetně společného pseudonymu, pod nímž autoři nebo výkonní umělci společně vytvářejí umělecké nebo vědecké dílo či umělecký výkon

- *jména obchodního* včetně společného jména, pod nímž podniká více fyzických nebo právnických osob bez založení právnické osoby; může jít kupř. o účastníky patentového sdružení nebo sdružení know how

- *jiných osobních jmen a dalších osobních označení*, např. přezdívky, osobního znaku, osobního hesla, osobní znělky, umělecké značky výtvarníka nebo sochaře apod.

Osobnostněprávní ochrana jména zahrnuje jak *jména pravá*, tak i různá *jména krycí*. Součástí této ochrany je i právo zdržet se uvedení jména neboli *právo na anonymitu*, např. u autorství uměleckého díla.

Jménem právnické osoby je její název, určený při jejím založení. Soukromoprávní ochrana názvů právnických osob je stanovena rovněž tak v občanském zákoníku (§ 19b odst. 1 a 2). – Zatímco odstavec 3 se týká ochrany dobré pověsti právnických osob.

Při neoprávněném použití názvu právnické osoby je možné se domáhat u soudu, aby se neoprávněný uživatel zdržel jeho užívání a odstranil závadný stav; je možné se též domáhat přiměřeného zadostiučinění, které může být požadováno i v penězích.

Název právnické osoby patří podle českého práva - vedle sídla a jednatelského oprávnění - mezi pojmové znaky každé právnické osoby. Základem je *zásada nezaměnitelnosti* názvu právnických osob. Název má každá právnická osoba již od svého založení, např. smlouvou, i když zpravidla vzniká až následným veřejnoprávním úkonem, typicky zápisem do obchodního nebo jiného rejstříku vedeného soudem.

Pro ty právnické osoby, které vznikají zápisem do obchodního rejstříku je jejich název kmenem obchodní firmy, opatřeným povinným dodatkem o právní formě právnické osoby. Právní ochrana názvů právnických osob se týká názvů všech právnických osob, tedy např. i názvů spolků nebo nadací aj.

G. Jiná označení

V této části můžeme zmínit ta označení, která běžně nepatří pod některou z výše popsaných kategorií. Jedná se o *názvy odrůd rostlin*, které se v Česku řídí zejména zákonem o ochraně práv k odrůdám z roku 2000 (zák. č. 408/2000 Sb.). Platí zde zákonné pravidlo, že pro jednu a tutéž odrůdu, např. révy vinné, musí být použit stejný název v Česku jako v jiné smluvní zemi Mezinárodní úmluvy na ochranu nových odrůd rostlin (1961) v revidovaném znění.

Zákon stanoví, které názvy odrůd jsou zakázány. Je-li název nepřijatelný, nesmí být použit ani tehdy, jestliže by byl stejný název používán v jiném smluvním státu.

Názvy odrůd se řídí několika zákonnými *zásadami*, které spočívají v:

- zákazu názvu složeného pouze z čísel, s výjimkou případů, kdy je takové označení zavedenou praxí pro označování odrůd,
- zákazu shodného nebo zaměnitelného názvu s názvem používaným pro jinou odrůdu téhož nebo příbuzného druhu v Česku nebo smluvním státu,
- zákazu vyvolání nesprávné představy o hodnotě, vlastnostech nebo původu odrůdy nebo totožnosti šlechtitele,
- přednosti shodné nebo zaměnitelné ochranné známky, označení původu nebo zeměpisného označení pro stejné nebo podobné výrobky před názvem odrůdy rostliny nebo zákazu jiného porušování práva nebo chráněné zájmy jiných osob
- zákazu jazykové nevhodnosti názvu odrůdy.

Pro případ názvů odrůd rostlin platí zvláštní předpis, jímž je vyhl. č. 8/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti pro posouzení vhodnosti názvů odrůd pěstovaných rostlin.

Veřejnou správu ve věcech práv k odrůdám rostlin vykonává Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, který je správním úřadem sídlem v Brně. Tato správní agenda nespadá pod Úřad průmyslového vlastnictví v Praze.

Právo k odrůdám rostlin včetně zákazu některých názvů rostlinných odrůd nevyklučuje souběžné uplatnění práva proti nekalé soutěži.

II. ZÁKONNÁ ÚPRAVA A JEJÍ VNITŘNÍ SOUVZTAŽNOST

Česká zákonná úprava práva na označení je rozložena do řady zvláštních zákonů. Součástí českého právního řádu jsou též ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy, které mají přednost před zákonem, jestliže smlouva stanoví něco jiného. V takovém případě se použije mezinárodní smlouva, nikoli český zákon. Česko je členem Unie na ochranu průmyslového vlastnictví, zvláštních unií, Unie na ochranu rostlinných odrůd, Unie pro ochranu práv autorů k jejich literárním a uměleckým dílům a účastní se všech významných mnohostranných mezinárodních smluv z oboru duševního vlastnictví a má sjednány též některé mezinárodní smlouvy dvoustranné, které se týkají ochrany údajů o původu, označení původu a zeměpisných označení (se Švýcarskem, Rakouskem a Portugalskem).

Mezi vnitrostátní prameny českého právního řádu patří následující úpravy:

- *právo na jméno a příjmení, právo na pseudonym nebo uměleckou značku a právo na společné jméno podnikajících osob bez založení právnické osoby* podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů; u jména a příjmení s tím souvisí veřejnoprávní předpis, jímž je zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

- *právo na název právnické osoby* podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

- *právo firemní* zapsaných podnikatelů podle zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

- *právo známkové* podle zákona č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o ochranných známkách), s tím, že pro *právo k olympijské symbolice* platí též zákon č. 60/2000 Sb., o ochraně olympijské symboliky

- *právo označení původu a zeměpisných označení* podle zákona č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějšího předpisu

- *právo názvů provozoven, označení organizačních složek podniků, doménových označení, názvů časopisů, rozhlasových nebo televizních stanic* apod. podle práva proti nekalé soutěži podle zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

- *právo k názvům odrůd rostlin* podle zákona č. 408/2000 Sb., o ochraně práv k odrůdám rostlin a o změně zákona č. 92/1996 Sb., o odrůdách, osivu a sadbě pěstovaných rostlin, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o ochraně práv k odrůdám)

- *právo k názvům vynálezů* podle zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů

- *právo k názvům užitných vzorů* podle zákona č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech, ve znění pozdějšího předpisu

- *právo k názvům topografií polovodičových výrobků* podle zákona č. 529/1991 Sb., o ochraně topografií polovodičových výrobků. ve znění pozdějšího předpisu

- *právo k názvům průmyslových vzorů* podle zákona č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů

- *právo k názvům literárních, jiných uměleckých nebo vědeckých děl, k jménům postav a názvům uměleckých výkonů* podle zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorského zákona)

- *závazkové licenční právo k předmětům průmyslového vlastnictví* podle zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

- *závazkové licenční právo k předmětům práva autorského, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi* podle zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorského zákona)

- *právo proti klamavému označení výrobků nebo služeb a právo proti vyvolání nebezpečí záměny* podle práva proti nekalé soutěži dle zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

- *právo na ochranu spotřebitele před padělkem* podle zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů

- *právo na ochranu před dovozem, vývozem a zpětným vývozem padělků* podle zákona č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

- *přestupkové právo na úseku porušování průmyslových práv a porušování práv k obchodní firmě* podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

- *přestupkové právo na úseku kultury* podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

- *trestní právo proti porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu* podle trestního zákona č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů

- *trestní právo proti porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi* podle trestního zákona č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů

- *trestní právo proti nekalé soutěži* podle trestního zákona č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Jednotlivé právní předpisy se navzájem doplňují tak, že výsledkem je ústrojná soustava soukromoprávní i veřejnoprávní. Souběžně se podle okolností případu za často uplatňuje použití některého ze zvláštních ochranných práv a práva proti nekalé soutěži. Právní postihy soukromoprávní nevyklučují postihy veřejnoprávní, např. celní nebo trestní, a naopak.

III. PODMÍNKY OCHRANY

A. Ochranné známky. – B. Podniková označení. – C. Doménová označení. – D. Názvy (Tituly). – E. Označení původu a zeměpisná označení. – F. Jména. – G. Jiná označení.

A. Ochranné známky

1. Formální náležitosti

Práva spojená s ochrannou známkou se nabývají zásadně zápisem určitého označení. Na území České republiky požívají takovou právní relevanci označení, která jsou

a) zapsána v rejstříku ochranných známek, jež vede Úřad průmyslového vlastnictví v Praze. Účinky zápisu ochranné známky do rejstříku nastávají dnem tohoto zápisu (§ 28 odst. 3 zák. o ochr. zn.); zápis ochranné známky do rejstříku je oznámen ve Věstníku Úřadu průmyslového vlastnictví. Zápis ochranné známky platí 10 let ode dne podání přihlášky a lze jej prodloužit vždy na dalších 10 let. Zákon a prováděcí vyhláška stanoví podrobnější lhůtové i věcné podmínky, za nichž lze o obnovu zápisu požádat (§ 28 zák. o ochr. zn.).

b) zapsána s účinky pro Českou republiku v rejstříku vedeném Mezinárodním úřadem duševního vlastnictví v Ženevě na základě mezinárodní přihlášky ve smyslu Madridské

dohody o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek nebo Protokolu k Madridské dohodě,

c) zapsána v rejstříku vedeném Úřadem pro harmonizaci ve vnitřním trhu (známky a vzory) v Alicante podle nařízení Rady Evropských společenství o ochranné známce společenství.

V některých případech požívají – jak výše naznačeno – právní ochranu i označení (známky) takto neregistrovaná. Výčet obsažený v § 2 zák. o ochr. zn. uvádí pod písm. d), že na území České republiky požívají ochranu známky všeobecně známé ve smyslu článku 6bis Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví a článku 16 Dohody o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví (TRIPS); (srov. § 7 a § 25 obch. zák. a § 43 odst. 2 obch. zák.).

Další případy označení chráněných bez zápisu budou uvedeny zejména při výkladu o řešení konfliktů mezi různými označeními. Zde budiž jen zdůrazněno (vytknuto před závorku), že sám zápis určitého označení jako ochranné známky není pro přihlašovatele není vždy dostatečnou ochranou. Z aktuální rozhodovací praxe českých soudů, jež navazuje na rozhodovací praxi tradiční, je významné rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ve věci sp. zn. 3 Cmo 1446/94, podle kterého se zápis ochranné známky nesmí přičít zásadám soutěžní slušnosti, poctivosti a *„užití i zapsané ochranné známky může být jednáním proti dobrým mravům soutěže a tedy jednáním nekalým, proti kterému se druhá strana má právo bránit a soud je povinen její dotčené právo chránit“*.⁵³

Přihláška ochranné známky k zápisu může tak být kvalifikována jako jednání nekalé soutěže podle obecného ustanovení (generální klauzule) proti nekalé soutěži v § 44 obch. zák. (parazitní využití cizího označení) a speciálně pak podle § 47 obch. zák. o vyvolání nebezpečí záměny. Na základě tohoto ustanovení požívají ochranu i zvláštní označení podniku nebo zvláštní označení či úpravy výrobků nebo výkonů anebo obchodních materiálů podniku, které v zákaznických kruzích platí pro určitý podnik za příznačné. Taková označení se pak mohou prosadit i proti pozdějším označením (ochranným známkám) zapsaným, pokud jsou vůči nim i časově prioritní a pokud by pozdějším použitím zapsaných známek mohlo dojít k nebezpečí záměny nebo vyvolání klamně představy o spojení s podnikem, obchodní firmou, zvláštním označením nebo výrobky a výkony jiného soutěžitele.

⁵³ Cit dle Macek, J.: Rozhodnutí ve věcech obchodního jména a nekalé soutěže. Praha: C. H. Beck 2000, s. 78.

Kolizím mezi již zapsanou ochrannou známkou a jinými označeními má preventivně bránit institut námitkového řízení, který se uplatňuje jako součást přihlašovacího (zápisného) řízení (k tomu viz dále).

2. Obsahové náležitosti

Základní požadavky, které musí splňovat označení, aby bylo registrováno jako ochranná známka stanoví § 1 zák. o ochr. zn., označovaný též za generální klauzuli v zák. o ochr. zn.. Podle tohoto ustanovení může být ochrannou známkou jen takové označení, které je schopné grafického znázornění a které je způsobilé odlišit výrobky nebo služby jedné osoby od výrobků nebo služeb jiné osoby. V následujícím demonstrativním výčtu je pak uvedeno, že ochrannou známkou mohou být zejména slova, včetně osobních jmen, barvy, kresby, písmena, číslice, tvar výrobku nebo jeho obal.

Ochrannou známkou tak může být

- slovní označení v běžném písmu (tím se rozumí TIMES NEW ROMAN velikost 12);
- slovní označení ve zvláštním grafickém písmu, například rukopis, speciální typ písma, velikost a sklon písma, stínování nebo šrafování písma;
- obrazová označení kresby;
- kombinovaná označení slova a kresby;
- prostorová (trojrozměrná) označení tvořená tvary výrobků nebo jejich obalů (např. láhve)
- specifická barva (taková možnost je nyní nově upravena v zákoně o ochranných známkách)
- čísla

V úvahu přicházejí i další kombinace všech právě uvedených možností.⁵⁴

Z právě uvedených pozitivních věcných požadavků na označení schopné být ochrannou známkou, vyplývá negativní vymezení takových požadavků. Ochrannou známkou tak nemůže být zejména označení, které nelze graficky vyjádřit a které nemůže plnit základní funkci ochranné známky, neboť nemá rozlišovací způsobilost.. Zákon pak především z zápis vylučuje i některá další označení, jež by se mohla dotýkat veřejných zájmů.

⁵⁴ Horáček, R. et al.: Op. cit., s. 43.

V § 4 zák. o ochr. zn. se pod označením „Důvody pro odmítnutí ochrany“ uvádí, že do rejstříku se nezapiše označení:

- a) které nemůže tvořit ochrannou známku ve smyslu § 1,
- b) které nemá rozlišovací způsobilost,
- c) které je tvořeno výlučně označeními nebo údaji nebo údaji, které slouží v obchodě k určení druhu, jakosti, účelu, hodnoty, zeměpisného původu nebo doby výroby výrobků nebo poskytnutí služby nebo k označení jiných jejich vlastností,
- d) které je tvořeno výlučně označeními nebo údaji, jež se staly obvyklými v běžném jazyce nebo v poctivých obchodních zvyklostech,
- e) které je tvořeno výlučně tvarem, který vyplývá z povahy samotného výrobku nebo který je nezbytný pro dosažení technického výsledku anebo který dává výrobku podstatnou užitnou hodnotu,
- f) které je v rozporu s veřejným pořádkem nebo dobrými mravy,
- g) které by mohlo klamat veřejnost, zejména pokud jde o povahu, jakost nebo zeměpisný původ výrobku nebo služby,
- h) přihlašované pro vína či lihoviny, které obsahuje zeměpisné označení, aniž by víno či lihovina měly takovýto zeměpisný původ,
- i) které obsahuje označení požívající ochrany podle článku 6 ter Pařížské úmluvy, k jehož zápisu nebyl dán souhlas příslušnými orgány,
- j) které obsahuje jiné znaky, emblémy a erby než uvedené v článku 6ter Pařížské úmluvy, jestliže jejich užití je předmětem zvláštního veřejného zájmu, ledaže by příslušný orgán dal souhlas k jeho zápisu,
- k) které obsahuje znak vysoké symbolické hodnoty, zejména náboženský symbol,
- l) jehož užívání se přičí ustanovení jiného právního předpisu nebo je v rozporu se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z mezinárodních smluv, jestliže je *zjevné*, že přihláška ochranné známky nebyla podána v dobré víře.

K tomu lze ve stručnosti dodat:

ad a) Z legální definice ochranné známky v § 1 zák. o ochr. zn. vyplývá, že k ochranně nelze přihlásit známku zvukovou.. Jestliže pak je určitý sled tónů převeden do grafické podoby (notový zápis), je předmětem ochrany toto grafické vyjádření nikoliv jeho hudební provedení. To by mohlo ovšem být předmětem ochrany na základě práva proti nekalé soutěži a jeho napodobení by mohlo být například postihováno jako parazitní praktika podle generální klauzule proti nekalé soutěži v § 44 odst. 1 obch. zák. Podobná zjištění platí pro

označování výrobků a služeb pomocí speciálních vůní, světelných efektů, pohybových kreací. V posléze uvedených případech přichází v úvahu i ochrana podle práva autorského.

ad b) - d) Zde je vyjádřen základní definiční požadavek na ochrannou známku – tj. její rozlišovací způsobilost, který je pak konkretizován v důvodech pro odmítnutí ochrany uvedených výše sub c) a d),

Pro posuzování otázky, zda je určité označení dostatečně distinktivní či nikoliv, nestanoví právo žádná konkrétnější pravidla a ponechává posouzení této otázky rozhodovací praxi. Naznačuje to i rozsudek Vrchního soudu v Praze, v němž se uvádí, že „posouzení, zda přihlašované označení... má či nemá způsobilost rozlišit výrobky nebo služby, je správním uvážením.“⁵⁵

Rozhodovací praxe při posuzování rozlišovací způsobilosti (resp. zaměnitelnosti) jednotlivých označení je kolísavá, jak je patrné z uveřejněných rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví.⁵⁶

Rozhodující tu má být názor běžného spotřebitele a problém je charakterizován aforistickým rčením, že subjekt přihlašující označení jako ochrannou známku si musí představit, co si bude myslet rozhodující orgán, že si myslí běžný spotřebitel. Ze soudní rozhodovací praxe jsou v tomto směru významné myšlenky z rozsudků Vrchního soudu v Praze, kde je uvedeno: „*Z hlediska posouzení rozlišovací způsobilosti označení nelze běžným spotřebitelem rozumět pouze podniky vyrábějící nápoje (natož několik málo podnikatelů – profesionálních obchodníků, jimž žalobce své výrobky dodává. Jak je uplatňováno v žalobě, ale širokou spotřebitelskou veřejnost, již je výrobek v konečné fázi dodáván.*“⁵⁷

Nedostatek rozlišovací způsobilosti v případech uvedených sub b) až d) shora uvedeného výčtu lze překonat na základě § 5 zák. o ochr. zn., když přihlašovatel prokáže, že takové označení ještě před zápisem ochranné známky do rejstříku získalo – užíváním v obchodním styku - rozlišovací způsobilost, že získalo „*secondary meaning*“ ve vztahu k výrobkům nebo službám přihlašovatele.

V této souvislosti budiž podotknuto, že obecně vzato dosavadní užívání určitého označení není podmínkou, aby bylo přihlášeno a registrováno jako ochranná známka. Je to

⁵⁵ Z rozsudku Vrchního soudu v Praze sp. zn. 6 A 25/98.

⁵⁶ Srv. *Jakl, L.* (ed.): Sbíрка správních rozhodnutí ve věcech průmyslového vlastnictví. Praha: Úřad průmyslového vlastnictví 1996 – 1999, díl. 1 – 2.

⁵⁷ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ve věcech sp. zn. 7 A 175/2000 a 7 A 177/2000.

až určité kvalifikované neužívání registrované známky, které může vést k ztrátě její ochrany (viz dále).

ad e) Zde uvedené označení také trpí nedostatkem rozlišovací způsobilost. Zákon navíc uvedeným ustanovením brání i kolizi s jinými předměty průmyslového vlastnictví.

ad f) Jde o tradiční ustanovení, které z ochrany vylučuje označení dotýkající se některých zájmů chráněných veřejným právem (zákaz používat označení státních orgánů, politických stran a jiných veřejnoprávních institucí.. Pojem dobré mravy by zde měl být chápán také ve smyslu veřejnoprávním (zákaz označení hanlivých, neslušných, pornografických), nikoli ztotožňován s dobrými mravy hospodářské soutěže jako institutem soukromého práva

ad g) Zákaz klamavosti musí být chápán poměrně široce již s ohledem na skutečnost že typické případy klamavosti jsou uváděny formou demonstrativního výčtu. Dané ustanovení má chránit před klamavými praktikami veřejnost, zejména pak veřejnost spotřebitelskou.

ad h) Speciální ochranou zeměpisných označení, která byla použita pro vína a lihoviny plní Česká republika své závazky z mezinárodních smluv. V odborné veřejnosti České republiky je zastáván názor, že podobně koncipovaná ochrana by byla na místě u zeměpisných označení používaných pro pivo. Takové ochrany se lze domoci podle práva proti nekalé soutěži.

ad i) Jde o tradiční ustanovení, který je do českého práva prosazováno jedno z řešení obsažených v Pařížské úmluvě na ochranu průmyslového vlastnictví ze dne 20. března 1883 ve znění pozdějších revizí

ad j) Daná úprava souvisí s překážkou zápisu uvedenou sub f), jedná se o zvláštní případ ochrany veřejných zájmů v zápisném řízení.

ad k) I tato úprava se překrývá s řešením sub b) resp. je zdůrazněním jednoho z případů, který by mohl být posuzován jako rozpor s veřejným pořádkem nebo dobrými mravy.. Uvedené omezení se týká nejen symbolů křesťanských náboženství, ale všech náboženství. Vysokou symbolickou hodnotu lze přiznat i ostatním symbolům spojeným s historií země i s intenzivně prožívanými jevy současného života.

ad l) Vzhledem k veřejnoprávnímu charakteru uvedených výluk ze zápisné způsobilosti se „jiným předpisem“ míní především předpis veřejného práva. Z připomínkového řízení k zákonu je zřejmé, že formulace „příčí se“ chce vyjádřit intenzivní a nepochybný rozpor s požadavky jiného právního předpisu.

ad m) Požadavek, aby přihláška ochranné známky byla učiněna v dobré víře, vychází z evropské známkové směrnice. Má bránit zejména zápisu tak zvaných spekulativních

známek a možnému odchylnému posuzování jednak podle známkového práva a jednak podle práva proti nekalé soutěži. Příliš volnému užívání tohoto ustanovení brání formulace podle níž jde o případ, kdy je *zjevné*, že přihláška ochranné známky nebyla podána v dobré víře.

Podle § 6 zák. o ochr. zn. se do rejstříku také nezapíše označení, pokud je shodné se starší ochrannou známkou, která je přihlášená nebo zapsána pro jiného vlastníka či přihlašovatele pro shodné výrobky či služby. (Výjimkou z takové zápisné nezpůsobilosti je případ, v němž vlastník či přihlašovatel starší ochranné známky udělí písemný souhlas k tomu, aby do pozdější shodná ochranná známka byla zapsána do rejstříku.) Rozhodovací praxe vykládá toto ustanovení úzce a klade důraz na to, že se musí jednat o shodu jak ve známkách tak ve výrobcích a službách pro něž jsou kolizní známky chráněny. Úřad průmyslového vlastnictví neposuzuje z úřední povinnosti případy, kdy dochází ke střetu označení vzájemně si pouze podobných nebo používaných pro různé výrobky a služby či dohází k dotčení jiných soukromých zájmů, lze takové zájmy uplatnit jako námitkové důvody podle § 7 zák. o ochr. zn. v námitkovém řízení (viz dále).

Úřad průmyslového vlastnictví tak zkoumá z úřední povinnosti otázky zápisné způsobilosti nebo nezpůsobilost podle § 4 až 6 zák. o ochr. zn.. Činí tak v řízení o přihlášce ochranné známky podle § 21 a následujících zák. o ochr. zn.. Do doby zápisu ochranné známky do rejstříku může kterákoliv osoba podat Úřadu průmyslového vlastnictví písemné připomínky k označení přihlašovanému jako ochranná známka. Připomínkové důvody jsou v § 24 odst. 1 zák. o ochr. zn. vymezeny:

- *pozitivně* (mohou se týkat okolností pro odmítnutí ochrany uvedených zejména v § 4 nebo 6 zák. o ochr. zn.)

- *negativně* (nelze je podat z námitkových důvodů uvedených v § 7 zák. o ochr. zn.).

Uvedené vymezení (a zvláště pak slovo „zejména“ obsažené v pozitivní části tohoto vymezení) naznačuje, že připomínky mohou být založeny na nejrozličnějších důvodech (i důvodech soukromoprávního zájmu), pokud jen nejde o důvody, jež lze uplatnit v jako námitky proti zápisu.

Osoby oprávněné podat připomínky označuje zákon slovem „každý“, nevyžaduje se výslovně, aby se jednalo o osoby (fyzické či právnické), jejichž individuální zájem bude přihlašovaným označením dotčen. To bude sice nejčastější případ, lze si však představit, že takové připomínky mohou podávat i subjekty vyjadřující určité kolektivní zájmy (například právnické osoby oprávněné hájit zájmy soutěžitelů a spotřebitelů). Připomínky však může podat i subjekt, u kterého nelze zjistit ani přímý ani zprostředkovaný zájem dotýkající se

přihlašovaného označení. Zřejmě i proto zákon stanoví, že osoba, která podala připomínky, se *nestává účastníkem řízení přihlašovacího řízení* před Úřadem průmyslového vlastnictví.

Přihlašovatel musí být *vyrozuměn* o připomínkách a *výsledku* jejich posouzení a má právo se k nim ve stanovené lhůtě *vyjádřit*. Osobu, která podala připomínky, Úřad o výsledku posouzení jejich připomínek vyrozumí (§ 24 odst. 2 zák. o ochr. zn.). Zákon nepočítá s tím, že by bylo možné uplatňovat další připomínky ohledně způsobu, jakým byly posouzeny připomínky původní. Zcela vyloučit ale nelze takovou situaci ani skutečnost, že by Úřad průmyslového vlastnictví přihlédl k takovým dodatečným připomínkám. Vyplývá to již ze skutečnosti, že připomínky lze podávat do doby zápisu ochranné známky.

Přihlašovatel musí být *vyrozuměn* o připomínkách a *výsledku* jejich posouzení a má právo se k nim ve stanovené lhůtě *vyjádřit*. Osobu, která podala připomínky, Úřad o výsledku posouzení jejich připomínek vyrozumí. Zákon nepočítá s tím, že by bylo možné uplatňovat další připomínky ohledně způsobu, jakým byly posouzeny připomínky původní. Zcela vyloučit ale nelze takovou situaci ani skutečnost, že by Úřad průmyslového vlastnictví přihlédl k takovým dodatečným připomínkám. Vyplývá to již ze skutečnosti, že připomínky lze podávat do doby zápisu ochranné známky.

B. Podniková označení

1. Formální náležitosti

Obchodní firma zapsaných podnikatelů je zapisována do obchodního rejstříku rejstříkovým soudem. Obchodní firma může být shodná s ochrannou známkou, zapisovanou do rejstříku ochranných známek Úřadem průmyslového vlastnictví.

Jelikož obchodní firmu má v českém právu pouze zapsaný podnikatel a obchodní firma podléhá zápisu do obchodního rejstříku společně se zápisem tohoto podnikatele, právní účinky obchodní firmy vznikají *formálně až jejím zápisem* do obchodního rejstříku. Do doby zápisu se ani pojmově nejedná o obchodní firmu, nýbrž o jiné označení.

Obchodní jméno (označení), které je obsahem budoucí obchodní firmy, je však chráněno již před úředním zápisem obchodní firmy. Děje se tak právně neformálně od okamžiku jeho použití. Tímto použitím je *první veřejné označení* dané osoby. Právní ochrana obchodního jména, které je obsahem budoucí obchodní firmy v době před zápisem obchodní firmy do obchodního rejstříku má právní povahu *osobnostněprávní* (§ 11 a násl. obč. zák.).

Vedle toho se může kumulativně uplatnit též ochrana *právem před nekalým soutěžním jednáním*, o které v takových případech začasto půjde.

Reservování obchodní firmy rejstříkovým soudem nebo správním úřadem není možné.

2. Hmotněprávní náležitosti

a) Rozlišovací způsobilost

Každá obchodní firma musí mít podle českého práva *firemně rozlišovací* způsobilost, která jí musí být inherentní od samého počátku. Nikoli až následně v důsledku používání obchodní firmy. Z hlediska firemního práva není významné, aby obchodní firma byla všeobecně známa (*well-known*). Nevyžaduje se ani její proslulost nebo dobrá pověst (reputace). Tyto skutečnosti však mívají vliv na posuzování otázek nekalosoutěžních. Nikoli však firemních.

Obchodní firma nemusí vyjadřovat předmět podnikání zapsaného podnikatele ani jeho sídlo. Může být zcela fantazijní. Nesmí však klamat o předmětu podnikání, například uváděním jiného předmětu podnikání nežli je tomu ve skutečnosti, nebo klamat o sídle.

Zakázány jsou obchodní firmy zaměnitelné nebo klamavé. Jejich odlišitelnost musí být dostatečná, přičemž k odlišení obchodní firmy nestačí rozdílný dodatek o právní formě. Např. „*ABCD, a. s.*“, namísto „*ABCD, s. r. o.*“

Pro obchodní firmu fyzické osoby platí mírnější režim s tím, že k odlišení dvou shodných obchodních firem zpravidla stačí uvedení jiného místa podnikání. U právnických osob toto samo o sobě nestačí. Má-li fyzická osoba stejné jméno s jiným podnikatelem v témže místě, je povinna doplnit v obchodní firmě údaj o jménu dostatečně odlišujícím osobním dodatkem.

b) Dodatečné rozlišení

Právní úprava obchodních firem, které nemají inherentní charakter je výslovně stanovena pouze pro obchodní firmy fyzických osob. Má-li zapsaný podnikatel - fyzická osoba stejné jméno a příjmení s jiným podnikatelem v témže místě, je povinen doplnit v obchodní firmě údaj o jménu a příjmení dostatečně odlišujícím osobním dodatkem.

c) Další podmínky ochrany

Žádné další zvláštnosti nejsou stanoveny, vyjma již výše zmíněného zákazu klamavosti obchodní firmy, který je ve firemním právu vykládán v širokém slova smyslu podobně jako je tomu v právu proti nekalé soutěži.

3. Povinnost užívání a důsledky jejího porušení

Zákonná povinnost používat obchodní firmu obsahuje povinnost používat ji při právních jednáních, např. u smluv, v tom *zněni*, v jakém je obchodní firma zapsána v obchodním rejstříku, ve kterém je zapsán sám podnikatel. To znamená i včetně všech dodatků, které jsou její obsahovou součástí. Obchodní firma je při podepisování používána tak, že oprávněné osoby k ní připojí svůj podpis.

Rozhodné je přitom pouze znění obchodní firmy, nikoli její grafická podoba, která nemá právní význam z hlediska firemního práva. Je-li obchodní firma zapsána kupříkladu všemi velkými písmeny, nebrání to, aby byla při právních jednáních používána pouze s velkým počátečním písmenem. Odlišný právní stav je však u grafických ochranných známek, které se používají v té grafické podobě, v níž byly zapsány do rejstříku ochranných známek.

Zkratky obchodní firmy, akronymy nebo překlad obchodní firmy do cizího jazyka nejsou zakázány, avšak je možno je používat pouze *mimo* právní jednání zapsaného podnikatele. K jejich používání tak dochází např. při propagaci osoby zapsaného podnikatele nebo v reklamě na jeho výrobky nebo služby apod. Ani v takových případech však nesmí být použiti zkratk, cizojazyčných překladů apod. klamavé. Nesmí vyvolat nebezpečí záměny. V opačném případě by bylo takové chování postižitelné právem proti nekalé soutěži.

Z toho, co je výše uvedeno vyplývá, že obchodní firma se používá:

- *povinně při právních jednáních* zapsaného podnikatele, a to výhradně ve znění, v jakém je obchodní firma zapsána v obchodním rejstříku, např. při podepisování smluv apod.
- *dobrovolně mimo právní jednání* zapsaného podnikatele, kdy neplatí povinnost používat obchodní firmu ve znění, v jakém je zapsána, např. v označení štítu prodejny nebo podnikového vozidla apod.

Zapsaný podnikatel je podle zákona povinen činit právní úkony pod svou obchodní firmou. Zákon tak stanoví bezvýjimečnou povinnost používat obchodní firmu při všech právních jednáních bez ohledu na místo jednání. Údaj o své obchodní firmě musí zapsaný

podnikatel uvádět na všech objednávkách, obchodních dopisech a fakturách (obchodních listinách).

Při *podepisování* musí být podpis uveden k obchodní firmě jednajícího podnikatele. Prokurista podpisuje tím způsobem, že k obchodní firmě zapsaného podnikatele, za kterého jedná, připojí dodatek označující prokuru a svůj podpis.

Nepoužívání obchodní firmy nebo její používání v nesprávném znění může být jednáním v nekalé soutěži.

Nepoužívání obchodní firmy na obchodních listinách je postížitelné jako *přestupek* podle zákona o přestupcích.

4. Právo přednosti

Právo přednosti obchodní firmy má za následek, že nikdo jiný nesmí používat obchodní firmu, která by se starší obchodní firmou byla shodná, zaměnitelná nebo která by mohla klamat ve vztahu ke starší obchodní firmě.

Pokud by při zápisu obchodní firmy do obchodního rejstříku došlo k porušení práva přednosti starší obchodní firmy, byl by to důvod ke změně zápisu nové obchodní firmy, resp. k jejímu výmazu.

5. Ochrana zahraničních podnikových označení

Na českém území se uplatňuje čl. 8 Pařížské unijní úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví, podle něhož je obchodní jméno chráněno ve všech unijních státech, aniž by bylo třeba je přihlašovat nebo zapisovat. Nutno však říci, že v těch případech, kdy je obchodní jméno obsahem obchodní firmy zapsaného podnikatele, podléhá obchodní firma zápisu do obchodního rejstříku.

C. Doménová označení

Doménové označení může být zároveň obchodní firmou, patří-li zapsanému podnikateli, nebo ochrannou známkou. Vyloučeno není ani to, že se jedná o odlišné označení, které nemá s obchodní firmou nebo ochrannou známkou svého majitele nic společného.

D. Názvy (Tituly)

1. Formální náležitosti

Název literárního, jiného uměleckého nebo vědeckého díla anebo název uměleckého výkonu, který je sám o sobě jedinečným výtvořem autora je předmětem práva autorského. Právo autorské k němu vzniká *neformálně* okamžikem vyjádření díla v objektivně vnímatelné podobě. Nemusí se jednat o fixní zachycení díla do věci (hmotného nosiče díla), např. na papír.

2. Hmotněprávní náležitosti

K tomu, aby byl název díla nebo uměleckého výkonu chráněn právem autorským musí splňovat legální pojmový znak *jedinečného výtvořu*. Právní doktrína ustáleně vychází z pojmu autorskoprávní individuality díla, která je chápána ve smyslu statistické jedinečnosti výtvořu. Rozlišovací způsobilost názvu díla tak již vyplývá ze zákonného požadavku jedinečnosti tohoto výtvořu.

K názvu díla se váží jednak *osobnostní práva autorská*, která zanikají smrtí autora, jednak *autorská práva majetková*, která trvají po dobu 70 let od smrti autora. Po uplynutí této doby se název stává autorskoprávně volným (*libre et gratuit*).

E. Označení původu a zeměpisná označení

1. Vnitrostátní úprava

Jak již bylo řečeno výše, české právní úprava označení původu a zeměpisných označení je upravena zákonem z roku 2001 (zák. č. 452/2001 Sb.).

Tento zákon byl přijat podle nařízení Rady (EHS) č. 2081/92 ze dne 14. července 1992 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských výrobků, v oznění nařízení z roku 1997, v době, kdy Česká republika ještě nebyla členem Evropské unie. Stalo se tak z důvodu sladčování českého právního řádu s právem EU v době před vznikem členství v EU.

2. Nařízení Rady (EHS) č. 2081/92

U českého Úřadu průmyslového vlastnictví lze podat žádost o ochranu označení původu a zeměpisných označení v Evropské unii. – Pokud se, podle práva EU, týkají zemědělských výrobků a potravin vyrobených nebo zpracovaných anebo připravených na území, které se nachází v České republice. Úřad žádost *postoupí* Komisi, která vede rejstřík chráněných označení původu a chráněných zeměpisných označení a která zveřejňuje příslušné údaje v Úředním věstníku Evropských společenství.

Proti tomuto zápisu mohou osoby, které mají na českém území pobyt nebo sídlo, podat *námítky* u Úřadu průmyslového vlastnictví. Podrobnosti stanoví zákon.

Zápis do rejstříku vedeného Komisí má v České republice *stejně účinky* jako zápis do rejstříku vedeného Úřadem průmyslového vlastnictví.

F. Jména

Pro vznik jména a příjmení, stejně jako přezdívky nebo pseudonymu či umělecké značky neplatí žádné formální předpoklady. Jedná se o výsostně osobnostní sféru každého člověka. Veřejnoprávní úprava jména a příjmení upravuje zápis jména a příjmení do knihy narození, pro kterou příslušný matriční úřad vede matriku narození. Vznik osobnostního práva ke jménu a příjmení je však *neformální* a na tento úřední zápis není vázán.

Co se týče názvu právnických osob, platí pouze to, že jej každá právnická osoba musí mít již při svém zřízení. Žádné formální předpoklady nejsou stanoveny ani zde.

G. Jiná označení

Ani pro ostatní označení, která nejsou zapisována, neplatí žádné zvláštní požadavky, kromě těch, které vyplývají z práva proti nekalé soutěži a které se týkají zákazu klamání nebo vyvolávání nebezpečí záměny.

U názvů odrůd rostlin ovšem platí zvláštní předpis, který je zmíněn na jiném místě.

IV. VLASTNICTVÍ, PŘEVOD, LICENCE

A. Ochranné známky. – B. Podniková označení. – C. Doménová označení. – D. Názvy (Tituly). – E. Označení původu a zeměpisná označení. – F. Jména. – G. Jiná označení.

A. Ochranné známky

Právní účinky zapsané ochranné známky se nabývají zápisem do rejstříku ochranných známek, který vede Úřad průmyslového vlastnictví v Praze; jejich existence je také prokazována výpisem z tohoto rejstříku. Tím je poskytnuto vlastníku ochranné známky výlučné právo užívat ochrannou známku ve spojení s výrobky a službami, pro něž je známka chráněna. Vlastník ochranné známky je také oprávněn používat spolu s ochrannou známkou značku ®.

Z vlastnictví k ochranné známce pak vyplývá, že - kromě některých výjimek v § 10 a 11 zák. o ochr. zn. specifikovaných - nikdo nesmí v obchodním styku bez souhlasu vlastníka ochranné známky užívat

a) označení shodné s ochrannou známkou pro výrobky nebo služby, které jsou shodné s těmi, pro které je ochranná známka zapsaná;

b) označení, u nichž – z důvodu jeho shodnosti nebo podobnosti s ochrannou známkou a shodnosti nebo podobnosti výrobků nebo služeb označených ochrannou známkou a označením – existuje pravděpodobnost záměny na straně veřejnosti, včetně pravděpodobnosti asociace mezi označením a ochrannou známkou.

c) označení shodné s ochrannou známkou nebo jí podobné pro výrobky nebo služby, která sice nejsou podobná těm, pro které je ochranná známka zapsána, avšak jde o ochrannou známku, která má dobré jméno v České republice, a jeho užívání by nepoctivě těžilo z rozlišovací způsobilosti nebo dobrého jména ochranné známky nebo jim bylo na újmu (§ 8 odst. 2 zák. o ochr. zn.).

Z uvedeného ustanovení je třeba zdůraznit, že zákaz takto užívat cizí ochrannou známku se týká pouze jejího užívání v obchodním styku, nikoliv tedy pro některé jiné účely (výuka, úkony související s obranou vlastníka ochranné známky apod.). Při posuzování sporných situací musí být brána v úvahu úprava v § 1 zák. o ochr. zn. a je nutné si klást otázku, zda konkrétní užití cizí ochranné známky nebo podobnost s ní mohou vést k oslabení rozlišovací způsobilosti chráněné známky.

Stejná úvaha opřená o § 1 zák. o ochr. zn. je na místě i při posuzování, zda v konkrétním případě existuje nebezpečí asociace s chráněnou známkou. Poukaz na takové nebezpečí slouží k tomu, aby byl vymezen rozsah poskytované ochrany.

Novinkou v současné právní úpravě je institut známky, která má dobré jméno v České republice (§ 7 odst. 1 písm. b) a § 8 odst. 1 písm. c) zák. o ochr. zn.). Ta je chráněna i proti

shodným a podobným označením použitým pro odlišné výrobky a služby, pokud by se takové použití mohlo dotknout hodnot výše sub c) zmiňovaných,. Co lze označit za známku, která má dobré jméno v České republice, bude muset vyplynout z rozhodovací praxe. Jde však o známkovou kategorii odlišnou od známky všeobecně známé.

K změně vlastníka ochranné známky dochází především jejím převodem. Ten se může uskutečnit spolu s převodem podniku nebo nezávisle na něm; může se také týkat všech výrobků nebo služeb, pro něž je známka chráněna, nebo jen některých z nich. Převod se musí uskutečnit smlouvou, přičemž je stanoven požadavek na písemnou formu takové smlouvy (§ 15 odst. 1 zák. o ochr. zn.). Ochranná známka přechází na nového vlastníka též v případech stanovených zákonem (např. dědění). Převod, popřípadě přechod ochranné známky je účinný vůči třetím osobám zápisem do rejstříku ochranných známek, mezi účastníky smluvního převodu je účinný podle ustanovení smlouvy. O zápis převodu nebo přechodu je oprávněna požádat kterákoliv ze smluvních stran, v případě přechodu na základě právního předpisu je k takové žádosti oprávněn právní nástupce původního vlastníka (§ 15 odst. 3 zák. o ochr. zn.). Uvedená pravidla se použijí přiměřeně pro převod i přechod přihlášky ochranné známky (§ 15 odst. 4 zák. o ochr. zn.)

V § 16 zák. o ochr. zn. je upraven přepis ochranné známky. Vlastník ochranné známky zapsané v unijní země Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví ze dne 20. března 1883 ve znění pozdějších revizí může požádat soud, aby určil právo na vyznačení změny vlastníka ochranné známky, byla-li známka zapsána na jméno obstaravatele, aniž ten tuto skutečnost řádně odůvodnil a důvody doložil to, aby v rejstříku ochranných známek byla vyznačena. Pokud soud takové žádosti vyhoví, Úřad průmyslového vlastnictví na žádost vyznačí údaj o vlastníku ochranné známky v rejstříku, o čemž informuje ve Věstníku Úřadu průmyslového vlastnictví.

Právo užívat ochrannou známku může vlastník ochranné známky poskytnout – podle § 188 zák. o ochr. zn. - dalšímu subjektu nebo subjektům prostřednictvím licenční smlouvy. Tato je zvláštním smluvním typem upraveným v § 508 až 515 obch. zák. Licenci lze poskytnout jak výlučnou nebo nevýlučnou a také pro všechny nebo jen některé výrobky a služby, pro něž byla ochranná známka zapsána.

Licenční smlouva je účinná vůči třetím osobám zápisem do rejstříku; o zápis do rejstříku je oprávněna požádat kterákoli ze smluvních stran (§ 18 odst. 3 zák. o ochr. zn.).

Jestliže nabyvatel licence porušil ustanovení licenční smlouvy (tj. zejména ustanovení o době a územním a věcném rozsahu licence; o jakosti výrobků nebo služeb vyráběných či

poskytovaných nabyvatelem licence) může se vůči němu vlastník ochranné známky dovolávat svých práv (§ 19 odst. 2 zák. o ochr. zn.).

Zákona také obsahuje podrobnější úpravu podmínek, za nichž se nabyvatel licence může podat návrh, aby bylo zahájeno řízení ve věci porušení práv z ochranné známky (§ 18 odst. 5 zák. o ochr. zn.).

Nárok na právní účinky zapsané ochranné známky lze udržet jen jejím řádným užíváním. Bližší podmínky takového řádného užívání stanoví zákon v ustanoveních o ztrátě právní ochrany a v této souvislosti je také uvedeme.

B. Podniková označení

Vlastnictví obchodní firmy patří zapsanému podnikateli, k jehož *individuálnímu* ztotožnění obchodní firma slouží.

Proto není obecně možný převod obchodní firmy. Převod obchodní firmy je možný *pouze vázaně*, a to tehdy, převádí-li se současně *podnik* zapsaného podnikatele na jiného zapsaného podnikatele. S převodem podniku vázaně přechází i stará obchodní firma, která patří mezi práva náležející podniku. Jinak řečeno, *obchodní firma následuje podnik* (zásada vázaného převodu obchodní firmy). Volný převod obchodní firmy, jako je tomu např. u ochranné známky, je zakázán, neboť by jím hrozila nejasnost ohledně totožnosti osoby podnikatele.

Převod obchodní firmy je možný i při převodu části podniku, bude-li podnikatel zbývající část podniku provozovat pod jinou firmou nebo tato část zanikne likvidací.

Jestliže právnická osoba zaniká bez likvidace, přechází stará obchodní firma na nástupnickou právnickou osobu s podnikem, jestliže nástupnická právnická osoba starou obchodní firmu převezme. Má-li nástupnická právnická osoba jinou právní formu, musí být změněn dodatek obchodní firmy v souladu s její právní formou.

Obchodní firma není předmětem práva dědického, neboť se vztahuje výlučně k osobě zůstavitele. Používání obchodní firmy je *osobním* právem zůstavitele.

Nicméně, kdo zdědí podnik nebo jej nabude smlouvou, může podnikat pod starou (dosavadní) obchodní firmou s *nástupnickým dodatkem*. Musí však k tomu mít výslovný souhlas zůstavitele, např. v závěti, anebo výslovný souhlas dědiců či právního předchůdce.

Uzavření licenční smlouvy k obchodní firmě *není* právně možné, neboť by mohlo dojít ke klamání o osobě podnikatele a o jeho totožnosti.

C. Doménová označení

Vlastnictví doménového označení náleží tomu, pro něhož bylo technicky zařazeno do soukromé elektronické databáze doménových označení.

Převod takového vlastnictví je možný, neboť se jedná o nakládání s majetkovou hodnotou, jejíž věcná ani právní povaha takové nakládání nevylučuje. Je-li však doménové označení obsahem obchodní firmy, platí pro nakládání s ním právní režim absolutního, tudíž, silnějšího práva, jímž je právo k obchodní firmě. Tudíž je možný jen vázaný převod s převodem podniku z jednoho zapsaného podnikatele na druhého zapsaného podnikatele.

Totéž platí i o smluvní licenci k užívání doménového označení jinou osobou. Je-li však doménové označení obsahem ochranné známky, platí pro nakládání s ním režim absolutního (silnějšího) práva, jímž je právo známkové. Totéž platí pro případ, kdy by doménové označení bylo obsahem označení původu nebo zeměpisného označení.

D. Jména (Tituly)

Autorská práva, osobnostní i majetková, jejichž předmětem jsou názvy děl, ze zákona patří autorovi, kterým je vždy fyzická osoba.

Převod nebo zastavení osobnostních práv *není možné* již díky jejich povaze. Převod majetkových autorských práv je zakázán *inter vivos*. V úvahu přichází jen nakládání závěti pro případ smrti (*mortis causa*). Vyplývá to z toho, že české autorské právo je založeno - navzdor tomu, že obsahuje prvky dualistického autorskoprávního systému - na *osobnostním základě*. Ten spočívá v osobnosti tvůrce a v jeho zvláštních tvořivých schopnostech a vlastnostech.

Licenční užití názvů děl, chráněných právem autorským, je možné buď na základě *smluvních licencí*, anebo na základě *taxativních bezúplatných zákonných licencí*, které jsou stanoveny autorským zákonem a pro které platí legální příkaz zužujícího, restriktivního, výkladu. V úvahu přichází též *úřední licence překladatelská* podle Všeobecné úmluvy o autorském právu. V praxi se však neuplatňuje. Licenční smlouva k literárním, jiným uměleckým nebo vědeckým dílům je typově upravena v autorském zákonu (§ 46 a násl.).

Totéž platí i o jménech uměleckých postav. Podobný právní režim platí pro názvy uměleckých výkonů.

E. Označení původu a zeměpisná označení

Zapsané označení původu má právní povahu *veřejného statku*, který je na základě *bezúplatné zákonné licence* oprávněn užívat každý, kdo vyrábí, zpracovává a připravuje zboží s odpovídající kvalitou či vlastnostmi na vymezeném území. Na zapsané označení původu *nelze* poskytovat licenci. *Nelze* je proto ani převádět na jiného nebo zastavit, neboť pro ně platí již zmíněná bezúplatná zákonná licence. Obdobně to platí pro zapsaná zeměpisná označení.

F. Jména

Jméno a příjmení jsou nehmotnými *osobními statky* dotyčného člověka. Jméno samo vystihuje podstatu lidské bytosti. Proto povahově *nepřichází* v úvahu jejich převod, zastavení nebo přenechání k licenčnímu využívání.

Přijetí příjmení druhého manžela při uzavření manželství za příjmení společné je zvláštním případem. Manžel, který přijal příjmení druhého manžela, může podle zákona o rodině (zák. č. 94/1963 Sb.) do jednoho měsíce po právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství oznámit matričnímu úřadu, že přijímá opět své dřívější příjmení, popřípadě že upouští od užívání společného příjmení vedle příjmení staršího (dřívějšího).

Změna jména nebo příjmení se řídí veřejnoprávním zákonem (zák. č. 301/2000 Sb.).

G. Jiná označení

Ostatní označení náleží svému vlastníkov. Jedná-li se o název, který je zapsán v příslušném rejstříku, např. o název odrůdy rostlin, sdílí tento název právní osud daného nehmotného statku.

Převod takového vlastnictví je možný, neboť se jedná o nakládání s majetkovou hodnotou, jejíž věcná ani právní povaha takové nakládání nevylučuje.

Totéž platí i o smluvní licenci k užívání doménového označení jinou osobou.

V. ZTRÁTA OCHRANY

A. Ochranné známky. – B. Podniková označení. – C. Doménová označení. – D. Názvy (Tituly). – E. Označení původu a zeměpisná označení. – F. Jména. – G. Jiná označení.

A. Ochranné známky

Ochranná známka může zaniknout především tím, že skončila doba platnosti a nedošlo k obnově ochranné známky podle § 29 zák. o ochr. zn. (viz výše).

Vlastník ochranné známky se také může u Úřadu průmyslového vlastnictví *vzdát* práv k ochranné známce. Může tak učinit v rozsahu všech výrobků a služeb, pro něž byla známka zapsána nebo pouze u některých zpět. Vzdání práv k ochranné známce se děje písemným prohlášením a jeho účinky nastávají dnem doručení Úřadu průmyslového vlastnictví. Takové prohlášení nelze vzít zpět. Vzdání se práv k ochranné známce je zaznamenáno v rejstříku a oznámeno ve Věstníku Úřadu průmyslového vlastnictví.

Vlastník ochranné známky může za podobných podmínek omezit i rozsah ochrany ve vztahu k určitému prvku ochranné známky.

Ochrannou známku může Úřad průmyslového vlastnictví *zrušit*. Ke zrušení dochází na návrh třetí osoby, jestliže

- a) ochranná známka nebyla po nepřetržitou dobu 5 let řádně užívána pro výrobky nebo služby, pro které je zapsána a pro neužívání neexistují řádné důvody (podrobnější úpravu viz § 31 odst. 1 písm. a zák. o ochr. zn.)
- b) jestliže se ochranná známka stala v obchodě obvyklým označením pro výrobky a služby, pro které je zapsána. K tomuto důsledku přitom musí dojít v důsledku činnosti nebo nečinnosti vlastníka dané známky [§ 31 odst. 1 písm. b)].
- c) jestliže ochranná známka může vést ke klamání veřejnosti, zejména pokud jde o povahu, jakost nebo zeměpisný původ těch výrobků a služeb, pro něž je známka zapsána. K takovému důsledku musí dojít v době po zápisu ochranné známky, a to jako důsledek užívání vlastníka ochranné známky nebo s jeho souhlasem. (§ 31 odst. 1, písm. c) zák. o ochr. zn.).

Zvláštním důvodem ke zrušení ochranné známky je existence soudního rozhodnutí, podle něhož je užití ochranné známky *nedovoleným soutěžním jednáním*. Řízení se zahájí na návrh, který musí být podán do 6 měsíců od právní moci soudního rozhodnutí, přičemž tuto lhůtu nelze prodloužit a její zmeškání nelze prominout.

Vedle zrušení ochranné známky zná zákon i úřední *prohlášení neplatnosti* ochranné známky. K němu dochází v řízení zahájeném na návrh třetí osoby nebo z vlastního podnětu Úřadu průmyslového vlastnictví, pokud známka byla zapsána v rozporu s těmi důvody zápisné nezpůsobilosti, které jsou obsaženy v § 4 a 6 zák. o ochr. zn. a k nimž se přihlíží z úřední povinnosti. (§ 31 odst. 1 s podrobnější úpravou v odst. 2 téhož ustanovení).

Ochrannou známku lze prohlásit za neplatnou i z námitkových důvodů uvedených v § 7 zák. o ochr. zn. na návrh osoby, které některý z těchto důvodů svědčí § 32 odst. 3 zák. o ochr. zn. Prohlášení neplatnosti se může týkat jen některých výrobků nebo služeb, pro které je ochranná známka zapsána, jestliže důvod neplatnosti se vztahuje pouze na ně.. K prohlášení ochranné známky za neplatnou může dojít i po té, co se jí vlastník vzdal nebo co zanikla uplynutím doby platnosti..

V § 33 a 34 zák. o ochr. zn. a v prováděcí vyhlášce jsou pak obsažena podrobnější pravidla o účincích zrušení a neplatnosti ochranné známky i náležitosti návrhů, aby ochranná známka byla zrušena nebo prohlášena za neplatnou.

B. Podniková označení

1. Legální příkaz užívání

U obchodních firem platí legální *příkaz* jejich používání (§ 8 odst. 1 věta druhá obch. zák.). Zapsaný podnikatel je na základě zákona *povinen používat* obchodní firmu při právních jednáních a na obchodních listinách. Nepoužívání obchodní firmy však nemá vliv na její zánik jako předmětu průmyslového vlastnictví. Postižitelné je to však jako přestupek.

2. Protiprávnost označení

Je-li obchodní firma protiprávní, může se postižený domáhat *změny* obchodní firmy v obchodním rejstříku, a to i uložením soudní povinnosti takovou změnu provést. Vedle toho se může postižený domáhat *zdržení se používání* protiprávní obchodní firmy, avšak pouze tehdy, jde-li o její používání *mimo* právní jednání, např. v reklamě.

C. Doménová označení

Jestliže doménové označení není používáno, není to důvodem pro jeho zánik. Důvod zákazu používat doménové označení může spočívat v tom, že toto označení zasahuje nejen do staršího doménového označení, které mu je právně rovno, nýbrž i do jiného práva z průmyslového nebo duševního vlastnictví, které je jako absolutní právo stanovené zákonem právem silnějším. Např. do práva známkového nebo firemního, do práva označení původu nebo zeměpisných označení, do práva autorského, osobnostního nebo nekalosoutěžního.

D. Názvy (Tituly)

Nedostatek užívání názvů děl nebo uměleckých výkonů a podobně i jmen uměleckých postav není důvodem pro zánik jejich právní ochrany. Důvod zákazu jejich používání může spočívat ve střetu s právem autorským nebo ve střetu s právem proti nekalé soutěži.

E. Označení původu a zeměpisná označení

Zapsaná označení původu a zapsaná zeměpisná označení jsou, jak již bylo řečeno, legálně pojímána jako nehmotné *veřejné statky*. Pro ně platí zákonná možnost (právo) jejich bezúplatného užívání, nikoli však povinnost. Uživací povinnost nemá ani žadatel o zápis příslušného označení do rejstříku označení původu a zeměpisných označení, vedeného Úřadem průmyslového vlastnictví.

F. Jména

Zánik právní ochrany jména a příjmení včetně přezdívky nebo pseudonymu či umělecké značky přichází v úvahu pouze z důvodu *smrti* člověka, jemuž náleží. Vyplývá to z jejich *osobnostní* povahy. Trvání právní ochrany není vázáno na používání těchto osobních statků.

Ani u názvu právnické osoby není trvání právní ochrany vázáno na jeho používání.

G. Jiná označení

Neužívání ostatních označení není důvodem pro zánik jejich právní ochrany. Důvody zneplatnění pramení v právu proti nekalé soutěži anebo v některém silnějším právu z průmyslového nebo duševního vlastnictví.

VI. STŘET SE STARŠÍM OZNAČENÍM A ROZSAH OCHRANY

A. Starší ochranné známky

Na střety přihlašovaného označení se staršími známkovými právy pamatuje ustanovení § 7 zák. o ochr. zn. o tom, kdo a z jakých důvodů může uplatnit námitky proti přihlašovanému označení.

Je to především (podle § 7 odst. 1 písm. a) zák. o ochr. zn. vlastník starší ochranné známky, jestliže existuje shodnost či podobnost mezi takovou známkou a přihlašovaným označením i shodnost či podobnost výrobků a služeb, na něž se obě taková označení vztahují. Další kumulativně stanovenou podmínkou je, aby pro právě uvedené shody či podobnosti existovala na straně veřejnosti pravděpodobnost záměny obou označení; za pravděpodobnost takové záměny se považuje i pravděpodobnost asociace se starší ochrannou známkou. (Teoretický i praktický problém známý z ostatních evropských zemí, jak chápat v dané souvislosti „pravděpodobnost asociace“ bude – vzhledem k novosti této úpravy – v české rozhodovací praxi teprve řešen. Podle názoru (nepříliš jasného) uvedený pojem „slouží zejména k definování rozsahu nebezpečí záměny“.⁵⁸

K podání námitek je dále oprávněn podle § 7 odst. 1 písm. b) zák. o ochr. zn. vlastník starší ochranné známky, která je shodná s přihlašovaným označením nebo je mu podobná, přičemž přihlašované označení má být zapsáno pro výrobky a služby, které nejsou podobné těm pro které je starší ochranná známka zapsána. Specifičnost tohoto případu pak spočívá v tom, že starší ochranná známka má v České republice dobré jméno. A užívání přihlašovaného označení by nepoctivě těžilo z rozlišovací způsobilosti nebo dobrého jména starší ochranné známky nebo jim bylo na újmu.

Pojem známky s dobrým jménem je v zákonodárství České republiky nový. Reprezentativní komentář k zák. o ochr. zn. soudí, že „známka s dobrým jménem (dobrou pověstí, renomé) je známkou natolik silnou, že odlišuje svého vlastníka od jiných osob bez omezení na určitý druh zboží a služeb, a to i v tom případě, že není zapsána. Znamka s dobrým jménem může být jak známkou formálně registrovanou, tak známkou všeobecně známou...známost známky v širokou veřejností, její spojování v podvědomí spotřebitelů s tradičně dobrými vlastnostmi výrobků nebo úrovní poskytovaných služeb, zejména

⁵⁸ Horáček, R. et al.: Op. cit., s. 75

schopnost známky vyvolovat ve veřejnosti důvěru v jí označené zboží v souvislosti, s níž je známka užívána, jsou okolnosti z nichž vyplývá, že známka má „dobrou pověst.“⁵⁹

Budiž přitom zdůrazněno, že postačí, když jde o dobré jméno známky na území České republiky. Existenci takového dobrého jména je povinen dokazovat ten, kdo tuto existenci tvrdí a zakládá na ní námitkový důvod..

Vlastník starší všeobecně známé známky může podle § 7 odst. 1 písm. c) a d) uplatnit námitky proti přihlášce ochranné známky v situacích obdobných případům výše uvedeným.

Vlastník starší ochranné známky Společenství, která má na území Evropských společenství dobré jméno za podmínek obdobných, za nichž je poskytována ochrana starší známce, která má dobré jméno na území České republiky [§ 7 odst. 1 písm. e) zák. o ochr. zn.].

Vlastník ochranné známky zapsané v jiné unijní zemi Pařížské úmluvy nebo ve stáitě, který je členem Světové obchodní organizace, pokud přihlášku podala osoba pověřená hájit zájmy vlastníka ochranné známky a učinila tak na své a bez souhlasu vlastníka, ledaže by takový obstaravatel své jednání řádně odůvodnil [§ 7 odst. 1 písm. f) zák. o ochr. zn.]. Takové řešení pamatuje na poměrně časté případy počínání tak zvaného nehodného, neloyálního dealera.

Uživatel nezapsaného označení nebo jiného označení užívaného v obchodním styku pro shodné nebo podobné výrobky nebo služby, které je shodné s přihlašovaným označením nebo je mu podobné, pokud označení nemá místní dosah a právo k tomuto označení vzniklo před dnem podání přihlášky (§ 7 odst. 1 písm. g) zák. o ochr. zn.). Právo k nezapsanému označení vzniká jeho užíváním, které musí mít takovou intenzitu a takový uzemní rozsah, aby se dalo usuzovat na vžitost takového označení pro určitého uživatele a jeho výrobky či služby. Taková vžitost musí vzniknout a trvat k okamžiku přihlášky kolizního označení k registraci; jiné časové určení pro takovou vžitost z textu zákona nevyplývá, z povahy věci se podává, že by mělo jít o užívání dlouhodobější a kontinuální. V případě masivní reklamy ve sdělovacích prostředcích může právo k nezapsanému označení vzniknout za poměrně krátkou dobu.. Uživatel nezapsaného označení uplatňující námitky proti zápisu označení kolizního musí dokázat územní dosah svého označení, jeho vžitost v obchodním styku, k níž došlo při podání přihlášky. Jak chápat místní dosah označení není v zákoně určeno a takové přesnější vymezení přinese až rozhodovací praxe.

⁵⁹ Ibid., s. 77.

K ochraně osobnostních práv slouží § 7 odst. 1 písm. h) zák. o ochr. zn., podle kterého námitky proti přihlašovanému označení může uplatnit fyzická osoba, jejíž právo na jméno a na ochranu projevů osobní povahy mohou být přihlašovaným označením dotčena. Námitky může podat i osoba oprávněná uplatňovat práva na ochranu osobnosti. Podle § 15 českého obč. zák. přísluší po smrti fyzické osoby uplatňovat práva na ochranu její osobnosti manželu a dětem. A není-li jich, jejím rodičům. Ochrana osobnostních atributů je poměrně široká, když zahrnuje všechny projevy osobní povahy (může se jednat o pseudonym, přezdívku, grafickou podobu podpisu, určitý symbol, který je spojován s celebritou, například číselné označení dresu významného sportovce apod.).

Konflikt přihlašovaného označení s autorským právem řeší § 7 odst. 1 písm. i) zák. o ochr. zn., podle něhož námitky proti přihlašovanému označení může podat osoba, které náleží práva k autorskému dílu, pokud autorské dílo může být užívání přihlašovaného díla dotčeno. Takto oprávněnou osobou může být nejen sám autor, ale i jeho právní nástupcem i ochranné organizace, která je oprávněna spravovat autorova práva. Při posuzování otázky, zda je dán uvedený námitkový důvod musí Úřad průmyslového vlastnictví vycházet z ustanovení autorského práva a zejména zkoumat, zda předmět námitek je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti svého autora. Při splnění takové podmínky požívají ochranu podle českého autorského zákona i dílčí části dílo, včetně názvů jmen a postav (§ 2 odst. 3 zák. č. 121/2000 Sb.), u nichž by konflikt s označením přihlašovaným jako ochranná známka mohl být poměrně častým jevem.

Námitky proti přihlašovanému označení může podat vlastník staršího práva z jiného průmyslového vlastnictví, pokud jeho práva z průmyslového vlastnictví mohou být užíváním přihlášeného označení dotčena [§ 7 odst. 1 písm. j) zák. o ochr. zn.]. Vlastníkem staršího průmyslového práva bude zpravidla ten, kdo má takové průmyslové právo registrováno. Půjde zejména o vlastníky průmyslových vzorů, kteří mohou zasahovat proti přihláškám prostorových známek kolidujících s jejich právem k průmyslovému vzoru. S přihláškou ochranné známky se také může dostávat do kolize právo na ochranu označení původu a zeměpisného označení (srov. zák. č. 452/2001 Sb. o ochraně označení původu a zeměpisných označení).

Námitky proti přihlašovanému označení může podat osoba dotčená ve svých právech přihláškou, která nebyla podána v *dobré víře* [§ 7 odst. 1 písm. k) zák. o ochr. zn.]. Nedostatek dobré víry při přihlášce ochranné známky tak posuzuje Úřad průmyslového vlastnictví především z úřední povinnosti. Jde o absolutní důvod zápisné nezpůsobilosti podle § 4 písm. m) zák. o ochr. zn.). Vzhledem k tomu lze tuto okolnost uplatnit i jako připomínku

v zápisném řízení. Pokud při posuzování absolutní důvodů zápisné nezpůsobilosti nebyly zjištěny okolnosti, které svědčí nedostatku dobré víry u přihlašovatele (nebo určité okolnosti nebyly takto hodnoceny, lze nedostatek dobré víry u přihlašovatele uplatnit v námitkovém řízení. Právo k uplatnění námítky pak přísluší jenom osobě, která byla ve svých právech dotčena přihláškou, jež nebyla podána v dobré víře. Posuzování dobré víry a jejího nedostatku se bude řídit zásadami již výše zmíněnými v komentáři k § 4 písm. m) zák. o ochr. zn..

Náležitosti námitek a průběh řízení o nich jsou upraveny v § 25 a 26 zák. o ochr. zn.. Námitky musí být podány ve lhůtě 3 měsíců od zveřejnění přihlášky; tuto lhůtu nelze prodloužit a její zmeškání nelze prominout. Námitky musejí být podány písemně a musejí být doloženy důkazy. V úvahu jsou brány jen námitky a důkazy uplatněné v uvedené tříměsíční lhůtě; uplatňuje se zde koncentrace řízení. Přihlašovatel je vyrozuměn o obsahu námitek a je mu stanovena lhůta, ve které se může k námitkám vyjádřit. Úřad průmyslového vlastnictví může také přihlašovatele a toho, kdo podal námitky, vyzvat k tomu, aby se o sporné záležitosti pokusili dohodnout.. Podle výsledku posouzení záležitosti pak dojde buď k zamítnutí přihlášky nebo k zamítnutí námitek.

Skutečnost, že námitky nebyly podány nebo byly zamítnuty nebrání tomu, aby skutečnosti odůvodňující námitky resp. skutečnosti jim podobné byly proti přihlášené a zapsané ochranné známce uplatňovány v soudním řízení z důvodu nekalé soutěže resp, v řízení o zrušení či neplatnost ochranné známky.

B. Rozsah ochrany

Poznatky o *teritoriálním dosahu ochrany* vyplývající z zápis ochranných známek, dobrého jména známek či jejich všeobecné známosti byly uvedeny již výše.

Věcné omezení účinků ochrany poskytované registrací ochranné známky je upraveno v § 10 odst. 1 zák. o ochr. zn., podle něhož vlastník ochranné známky není oprávněn zakázat třetím osobám, aby užívaly v obchodním styku

- a) jejich jméno a příjmení, obchodní firmu nebo název anebo adresu,
- b) údaje týkající se druhu, jakosti, množství, účelu, hodnoty, zeměpisného původu, doby výroby nebo poskytnutí služby nebo jiných jejich vlastností,
- c) označení nezbytné k určení účelu výrobku nebo služby, zejména u příslušenství a náhradních dílů.

Takové užívání však musí být v souladu s obchodními zvyklostmi, dobrými mravy a pravidly hospodářské soutěže.

V § 10 odst. 2 zák. o ochr. zn. jsou obecně upraveny případy, v nichž je vlastník ochranné známky povinen v obchodním styku strpět užívání shodného či podobného označení, jestliže práva k tomuto označení vznikla před podáním přihlášky a užívání tohoto označení je v souladu s právem České republiky (§ 10 odst. 2 zák. o ochr. zn.). Jde zejména o taková označení, jež by z věcného hlediska odůvodňovala podání námitek k přihlášce ochranné známky..

Věcné a také teritoriální hledisko při omezení práv z ochranné známky vyjadřuje § 11 zák. o ochr. zn.. Z něj vyplývá, že vlastník ochranné známky není oprávněn zakázat její užívání na výrobcích, které byly s touto ochrannou známkou uvedeny na trh v České republice tímto vlastníkem nebo s jeho souhlasem. Obdobná úprava platí pro výrobky uvedené na trh s ochrannou známkou v členském státě Evropských společenství nebo jiném státě tvořícím Evropský hospodářský prostor. Uvedená pravidla však neplatí tehdy, pokud vlastník má oprávněné důvody k tomu, aby určité zboží nebylo spojováno s jeho ochrannou známkou, zejména jestliže se stav výrobků po uvedení na trh změnil nebo zhoršily (na trh jsou například uváděny přebarvené džínové kalhoty opatřené ochrannou známkou proslulého výrobce).

Určité *časové omezení ochrany* tíží vlastníka starší ochranné známky i uživatele staršího nezapsaného označení, jemuž by svědčil námitkový důvod podle § 7 odst. 1 písm. g zák. o ochr. zn.. Tyto subjekty nejsou oprávněni požadovat prohlášení pozdější shodné či ochranné známky za neplatnou, popřípadě bránit jejímu dalšímu užívání, když strpěl její užívání po dobu 5 let ode dne, kdy se o tomto užívání dozvěděli. To však neplatí, když přihláška pozdější ochranné známky nebyla podána v dobré víře

VII. PROSTŘEDKY OCHRANY A NÁROKY Z PRÁV NA OZNAČENÍ

A. Nároky z porušení práva. – B. Procesní prostředky. – C. Strategie ochrany.

A. Nároky z porušení práva

U práva na jméno a příjmení má fyzická osoba právo se zejména domáhat, aby bylo *upuštěno* od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti, aby byly *odstraněny*

následky těchto zásahů a aby jí bylo dáno přiměřené *zadostiučinění*. Pokud by se morální zadostiučinění nejevilo dostatečné, má fyzická osoba právo na náhradu nemajetkové (morální) újmy v penězích. Výši peněžitého zadostiučinění určí soud s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k porušení práva došlo.

Při neoprávněném použití názvu právnické osoby je možné se domáhat, aby se neoprávněný uživatel *zdržel* jeho užívání a *odstranil* závadný stav; je možné se též domáhat přiměřeného *zadostiučinění*, které může být požadováno i v penězích.

Kdo byl dotčen na svých právech neoprávněným užíváním obchodní firmy, může se taktéž domáhat *zdržení* se takového jednání a *odstranění* závadného stavu. Má též právo na přiměřené *zadostiučinění*, které může být požadováno i v penězích.

Podobně to platí i pro právo k ochranné známce. Právo na náhradu škody a na přiměřené zadostiučinění má vlastník ochranné známky již od doby zveřejnění ochranné známky ve Věstníku Úřadu průmyslového vlastnictví. Soud však rozhodne až po zápisu ochranné známky do rejstříku.

Zvláštním případem je právní ochrana označení původu a zeměpisných označení, kdy je k této ochraně aktivně věcně legitimován každý. Nárok veřejnosti směřuje k zákazu užívání zapsaného označení pro srovnatelné zboží, které nesplňuje podmínky pro užívání označení původu či zeměpisného označení a aby takové zboží bylo staženo z trhu.

Oprávněný uživatel, který vykonává bezúplatnou zákonnou licenci k zapsanému označení původu nebo zeměpisnému označení, má *právo na informaci* o původu zboží, které je uváděno nebo které má být uvedeno na trh. Stejná osoba má též *právo na zničení zboží*. Oprávněný uživatel má taktéž *právo na přiměřené zadostiučinění*.

Ve všech uvedených případech zůstává nedotčeno též obecná soukromá práva, a to *právo na náhradu majetkové škody* a *právo na vydání bezdůvodného obohacení*, např. na základě užívání ochranné známky bez souhlasu jejího vlastníka.

Zvláštností českého autorského zákona oproti občanskému zákoníku je, že bezdůvodné obohacení se vydává v dvojnásobné výši obvyklé odměny za udělení smluvní licence; např. v případě neoprávněného užívání názvů (titulů) uměleckých nebo vědeckých děl. V případě ochrany podle autorského zákona je možné též uplatnit nárok na *uveřejnění rozsudku* na náklady neúspěšného účastníka řízení.

Zásah celního úřadu proti osobám, které vlastní, drží, skladují nebo prodávají zboží, jehož výrobou nebo úpravou byla porušena práva k duševnímu vlastnictví (např. k ochranným známkám) na celním území Evropských společenství upravuje zákon č. 191/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

K řízení o posouzení žádost o přijetí opatření celního úřadu je příslušné Celní ředitelství Hradec Králové.

B. Procesní prostředky

1. Nalézací soudní řízení

K soudním řízením, která se týkají práv na označení, je v prvním stupni věcně příslušný krajský soud jako soud nalézací. Z hlediska soudní příslušnosti se totiž zpravidla jedná o spory o nárocích vycházejících z průmyslového vlastnictví nebo o nárocích z ohrožení a porušení práv z průmyslového vlastnictví. To se týká i práv k obchodní firmě. Odvolacím soudem je buď Vrchní soud v Praze, nebo Vrchní soud v Olomouci. O případném dovolání rozhoduje Nejvyšší soud v Brně.⁶⁰

O *soudním přezkumu* správního rozhodnutí předsedy Úřadu průmyslového vlastnictví rozhoduje Městský soud v Praze. O případné kasační stížnosti proti tomuto soudnímu rozhodnutí rozhoduje Nejvyšší správní soud v Brně. Soudní judikatura se ustálila na tom, že nejde o řízení ve věcech soukromoprávních, ačkoli označení sama jsou předmětem práva vlastnického (v rámci duševního vlastnictví). V případě správních rozhodnutí, která se jich týkají, jde o rozhodování o přiznání zvláštní právních ochran, resp. zvláštních právních účinků, které jsou spojeny právě se zápisem do příslušného veřejného rejstříku. Sama soukromoprávní povaha práva vlastnického, resp. vlastnictví se přitom nemění. Vlastnictví zůstává nezměněno, jen je vybaveno zvláštními ochrannými právy, resp. zvláštní právní kvalifikací, která je opřena o veřejnoprávní akt. Kupř. prohlášením ochranné známky za neplatnou, nedojde k zániku vlastnictví příslušného označení, nýbrž pouze ke ztrátě právních účinků, které jsou spojeny se zápisem známky do příslušného rejstříku.

Zástupcem účastníků řízení může být, kromě obecného zmocněnce, též advokát nebo patentový zástupce. Patentový zástupce však nemůže zastupovat účastníky řízení v řízení dovolacím.

⁶⁰ Blíže viz *Telec, I.*: The Enforcement of Industrial Property Rights in the Czech Republic. *International Review of Industrial Property and Copyright Law*. IIC, Vol. 32, 2001, No. 8, s. 935 an.

Ve věcech práv na označení se poměrně často uplatňuje i *předběžné řízení smířčí*. Prováděno je na návrh a dojde-li k uzavření smíru, soud rozhodne o jeho schválení formou usnesení, které je vykonatelné.

2. Předběžná opatření a zajištění důkazu

Do činnosti českých soudů před zahájením řízení patří *předběžná opatření a zajištění důkazu*. Tyto procesní postupy se používají zvláště často ve sporech z duševního vlastnictví. Předběžné opatření sleduje nutnou zatímní úpravu poměrů účastníků nebo odvrácení obavy ohrožení výkonu soudního rozhodnutí. Předběžné opatření lze nařídit i v průběhu soudního řízení. Účastníci nemusí být vyslechnuti, nicméně soud předběžné opatření v námi sledovaných případech nařídí *pouze na návrh*. O návrhu na předběžné opatření musí soud rozhodnout bezodkladně, nejpozději do 7 dnů poté, co byl návrh podán. Při nařízení předběžného opatření soud uloží navrhovateli, aby ve lhůtě, kterou mu určí, podal u soudu žalobu ve věci samé. Zvláštní režim předběžných opatření je stanoven pro některá práva průmyslového vlastnictví, kdy lze na navrhovateli požadovat složení jistoty. Po práva na označení to však neplatí.

Předběžným opatřením lze uložit např. aby druhý účastník nenakládal s určitými právy na označení, např. nepřevedl ochrannou známku na třetí osobu, nebo aby se např. zdržel používání obchodní firmy v reklamě a propagaci. Předběžným opatřením lze uložit povinnost někomu jinému než účastníku jen tehdy, lze-li to na něm spravedlivě žádat. V úvahu to může přicházet např. u stran frančizové sítě, které však nejsou účastníky řízení ve sporu o právo na označení. Navrhovatel předběžného opatření, který nebyl úspěšný ve sporu samém, je povinen nahradit újmy tomu, komu předběžným opatřením vznikly. Rozhodne o tom na návrh soud, který uložil předběžné opatření. (Srv. též čl. 50 TRIPS).

Před zahájením řízení o věci samé lze na návrh zajistit důkaz, je-li obava, že později jej nebude možno provést vůbec nebo s jen velkými obtížemi. Důkaz může být zajištěn též notářským nebo exekutorským zápisem o skutkovém děje, např. o nabízení padělaného zboží k prodeji v určitém prodejně.

3. Řízení před úřadem průmyslového vlastnictví

a) Námitkové řízení

České známkové právo rozlišuje zvláště *připomínky* a zvláště *námítky*. Připomínky může podat *každý* až do dne zápisu ochranné známky do rejstříku ochranných známek. Připomínky nemusí být založeny na vyjmenovaných důvodech. Úřad průmyslového vlastnictví k nim přihlédně při rozhodování o zápisu. Osoba, která podala připomínky se nestává účastníkem přihlašovacího řízení. Přihlašovatel má právo se k připomínkám vyjádřit. Toho, kdo připomínky podal, úřad vyrozumí o výsledku posouzení připomínek. Připomínky však nelze podat z námitkových důvodů, pro něž platí odlišný procesněprávní režim námitek.

Oproti připomínkám, které může podat kdokoli, mohou *námítky* podat jen vymezené osoby a ze zákonem vymezených důvodů, a to ve lhůtě do 3 měsíců od zveřejnění přihlášky ve Věstníku Úřadu průmyslového vlastnictví. Námítky musí podat podány písemně a musí být odůvodněny a doloženy důkazy. Podání námitek je – oproti podání připomínek - zpoplatněno správním poplatkem. Přihlašovatel má právo se k námítkám vyjádřit. Zjistí-li Úřad průmyslového vlastnictví, že přihlašovaná ochranná známka nezasahuje do zákonem chráněných starších práv třetích osob, námítky zamítne. Úřad námítky zamítne, pokud nebyly podány v zákonné lhůtě, nebyly podány osobou uvedenou v zákonném okruhu namítatelů, nebo nebyl-li uveden důvod námitek či doloženy důkazy.

b) Výmazová řízení

České známkové právo rozlišuje *vedle* sebe *zrušení* ochranné známky a *prohlášení ochranné známky za neplatnou*. Ke zrušení ochranné známky úřad přistoupí, jestliže ochranná známka nebyla po dobu 5 let užívána nebo se stalo označením v obchodě obvyklým v důsledku činnosti nebo nečinnosti vlastníka anebo ochranná známka může po dni zápisu vést ke klamání veřejnosti v důsledku činnosti vlastníka nebo činnosti s jeho souhlasem.

Oproti tomu prohlášení ochranné známky za neplatnou může úřad provést jak na návrh třetí osoby, tak z vlastního podnětu, pokud byla ochranná známka zapsána v rozporu se zákazem zápisu označení bez rozlišovací způsobilosti nebo označení s věcně popisnými údaji anebo tvořené údaji obvyklými v běžném jazyce nebo v poctivých obchodních zvyklostech. Ochranná známka však nebude prohlášena za neplatnou, jestliže v důsledku svého užívání získala rozlišovací způsobilost. Úřad prohlásí známku za neplatnou také z důvodů, které zákon uznává jako důvody námitkové. Ochranná známka může být prohlášena za neplatnou i poté, co se jí vlastník vzdal nebo co zanikla uplynutím doby.

4. Trestněprávní ochrana

Trestní řízení ve věcech práv na označení podléhá *veřejné žalobě* podávané soudu státním zástupcem na základě výsledků přípravného řízení trestního. Český trestní zákona zná následující zvláštní skutkové podstaty trestných činů, které připadají v úvahu.

Jedná s o trestný čin porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu podle § 150 tr. z. nebo o trestný čin porušování průmyslových práv podle § 151 tr. z. či o trestný čin porušování autorského práva, práva souvisejících s právem autorským a práv k databázi podle § 152 tr. z. V úvahu mohou připadat i některé další trestné činy.

Kromě toho je nutno zmínit též přešupek na úseku porušování průmyslových práv a porušování práv k obchodní firmě podle § 33 zák. č. 200/1990 Sb., o přešupcích, ve znění pozdějších přešupců, anebo o přešupek na úseku kultury podle § 32 odst. 1 písm. a) cit. zák.

O autorech:

Prof. JUDr. Ivo Telec, CSc., profesor a vedoucí katedry občanského a pracovního práva Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, profesor na Masarykově univerzitě v Brně a na Bratislavské vysoké škole práva v Bratislavě; advokát a rozhodce; člen Vysoké skupiny autorskoprávních odborníků Komise Evropských společenství v Bruselu.

JUDr. Pavel Tůma, LL.M., advokátní koncipient, absolvent oboru právo duševního vlastnictví (LL.M. v Londýně), doktorand občanského práva v Brně.